

**RAPORT Z WIZYTACJI**  
**(profil praktyczny)**

**dokonanej w dniach 14-15 stycznia 2019**  
**na kierunku *stosunki międzynarodowe***  
**prowadzonym na Wydziale Nauk Społecznych i Humanistycznych**  
**Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji**  
**w Lublinie**

**Warszawa, 2019**

## Spis treści

|                                                                                                                                             |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1. Informacja o wizytacji i jej przebiegu.....                                                                                              | 3  |
| 1.1. Skład zespołu oceniającego Polskiej Komisji Akredytacyjnej.....                                                                        | 3  |
| 1.2. Informacja o procesie oceny.....                                                                                                       | 3  |
| 2. Podstawowe informacje o programie kształcenia na ocenianym kierunku .....                                                                | 4  |
| 3. Ogólna ocena spełnienia kryteriów oceny programowej .....                                                                                | 4  |
| 4. Szczegółowy opis spełnienia kryteriów oceny programowej.....                                                                             | 7  |
| Kryterium 1. Koncepcja kształcenia i jej zgodność z misją oraz strategią uczelni.....                                                       | 6  |
| Analiza stanu faktycznego i ocena spełnienia kryterium 1 .....                                                                              | 6  |
| Uzasadnienie, z uwzględnieniem mocnych i słabych stron .....                                                                                | 21 |
| Dobre praktyki .....                                                                                                                        | 22 |
| Zalecenia.....                                                                                                                              | 22 |
| Kryterium 2. Program kształcenia oraz możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia 23                                              |    |
| Analiza stanu faktycznego i ocena spełnienia kryterium 2 .....                                                                              | 23 |
| Uzasadnienie, z uwzględnieniem mocnych i słabych stron .....                                                                                | 43 |
| Dobre praktyki .....                                                                                                                        | 45 |
| Zalecenia.....                                                                                                                              | 45 |
| Kryterium 3. Skuteczność wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia .....                                                         | 46 |
| Analiza stanu faktycznego i ocena spełnienia kryterium 3 .....                                                                              | 46 |
| Uzasadnienie, z uwzględnieniem mocnych i słabych stron .....                                                                                | 49 |
| Dobre praktyki .....                                                                                                                        | 50 |
| Zalecenia.....                                                                                                                              | 50 |
| Kryterium 4. Kadra prowadząca proces kształcenia.....                                                                                       | 50 |
| Analiza stanu faktycznego i ocena spełnienia kryterium 4 .....                                                                              | 50 |
| Uzasadnienie, z uwzględnieniem mocnych i słabych stron .....                                                                                | 53 |
| Dobre praktyki .....                                                                                                                        | 53 |
| Zalecenia.....                                                                                                                              | 53 |
| Kryterium 5. Współpraca z otoczeniem społeczno-gospodarczym w procesie kształcenia .....                                                    | 53 |
| Analiza stanu faktycznego i ocena spełnienia kryterium 5 .....                                                                              | 53 |
| Uzasadnienie, z uwzględnieniem mocnych i słabych stron .....                                                                                | 54 |
| Dobre praktyki .....                                                                                                                        | 54 |
| Zalecenia.....                                                                                                                              | 54 |
| Kryterium 6. Umiejdzynarodowienie procesu kształcenia .....                                                                                 | 55 |
| Analiza stanu faktycznego i ocena spełnienia kryterium 6 .....                                                                              | 55 |
| Uzasadnienie, z uwzględnieniem mocnych i słabych stron .....                                                                                | 57 |
| Dobre praktyki .....                                                                                                                        | 57 |
| Zalecenia.....                                                                                                                              | 57 |
| Kryterium 7. Infrastruktura wykorzystywana w procesie kształcenia .....                                                                     | 57 |
| Analiza stanu faktycznego i ocena spełnienia kryterium 7 .....                                                                              | 57 |
| Uzasadnienie, z uwzględnieniem mocnych i słabych stron .....                                                                                | 59 |
| Dobre praktyki .....                                                                                                                        | 59 |
| Zalecenia.....                                                                                                                              | 59 |
| Kryterium 8. Opieka nad studentami oraz wsparcie w procesie uczenia się i osiągania efektów kształcenia.....                                | 60 |
| Analiza stanu faktycznego i ocena spełnienia kryterium 8 .....                                                                              | 60 |
| Uzasadnienie, z uwzględnieniem mocnych i słabych stron .....                                                                                | 62 |
| Dobre praktyki .....                                                                                                                        | 62 |
| Zalecenia.....                                                                                                                              | 62 |
| 5. Ocena dostosowania się jednostki do zaleceń z ostatniej oceny PKA, w odniesieniu do wyników bieżącej oceny .....                         | 62 |
| Załączniki:.....                                                                                                                            | 64 |
| Załącznik nr 1. Podstawa prawna oceny jakości kształcenia.....                                                                              | 64 |
| Załącznik nr 2. Szczegółowy harmonogram przeprowadzonej wizytacji uwzględniający podział zadań pomiędzy członków zespołu oceniającego ..... | 64 |
| Załącznik nr 3. Ocena wybranych prac etapowych i dyplomowych.....                                                                           | 65 |
| Załącznik nr 4. Wykaz modułów zajęć, których obsada zajęć jest nieprawidłowa .....                                                          | 70 |
| Załącznik nr 5. Informacja o hospitowanych zajęciach i ich ocena .....                                                                      | 70 |

## **Informacja o wizytacji i jej przebiegu**

### **1.1. Skład zespołu oceniającego Polskiej Komisji Akredytacyjnej**

Przewodniczący: dr hab. Krzysztof Szewior, członek PKA

członkowie:

1. dr hab. Radosław Rybkowski, członek PKA,
2. dr hab. Grzegorz Rdzanek, ekspert PKA,
3. prof. dr hab. Kamil Kardis, ekspert PKA ds. międzynarodowych,
4. dr Przemysław Foligowski, ekspert PKA ds. pracodawców,
5. mgr Artur Gawryszewski, ekspert PKA ds. postępowania oceniającego,
6. Anna Górka, ekspert PKA ds. studenckich.

### **1.2. Informacja o procesie oceny**

Ocena jakości kształcenia na kierunku *stosunki międzynarodowe* prowadzonym na Wydziale Nauk Społecznych i Humanistycznych Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie na poziomie studiów pierwszego stopnia o profilu praktycznym, odbyła się z inicjatywy PKA. Jest to druga ocena na tym kierunku studiów. Obecna wizytacja została przygotowana i przeprowadzona zgodnie z obowiązującą procedurą oceny programowej Polskiej Komisji Akredytacyjnej. Wizytację poprzedzono zapoznaniem się Zespołu Oceniającego (dalej ZO) z raportem samooceny przedłożonym przez Uczelnię. Natomiast raport ZO został opracowany na podstawie hospitacji zajęć dydaktycznych, analizy prac etapowych oraz losowo wybranych prac dyplomowych wraz z ich recenzjami, wizytacji bazy naukowo-dydaktycznej, a także spotkań i rozmów przeprowadzonych z Władzami Uczelni i Wydziału, pracownikami, przedstawicielami otoczenia społeczno-gospodarczego, a także absolwentami oraz studentami ocenianego kierunku.

Podstawa prawna oceny została określona w Załączniku nr 1, a szczegółowy harmonogram przeprowadzonej wizytacji, uwzględniający podział zadań pomiędzy członków zespołu oceniającego, w Załączniku nr 2.

**Podstawowe informacje o programie kształcenia na ocenianym kierunku**

|                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                |                       |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------|
| <b>Nazwa kierunku studiów</b>                                                                                                              | stosunki międzynarodowe                                                                                                                                        |                       |
| <b>Poziom kształcenia</b>                                                                                                                  | Studia I stopnia                                                                                                                                               |                       |
| <b>Profil kształcenia</b>                                                                                                                  | Praktyczny                                                                                                                                                     |                       |
| <b>Forma studiów (stacjonarne/niestacjonarne)</b>                                                                                          | Stacjonarne / niestacjonarne                                                                                                                                   |                       |
| <b>Nazwa obszaru kształcenia, do którego został przyporządkowany kierunek</b>                                                              | Obszar nauk społecznych                                                                                                                                        |                       |
| <b>Dziedziny nauki/sztuki oraz dyscypliny naukowe/artystyczne, do których odnoszą się efekty kształcenia na ocenianym kierunku</b>         | Dziedzina nauk społecznych/nauki o polityce<br>Dziedzina nauk prawnych/prawo<br>Dziedzina nauk ekonomicznych/ekonomia                                          |                       |
| <b>Liczba semestrów i liczba punktów ECTS przewidziana w planie studiów do uzyskania kwalifikacji odpowiadającej poziomowi kształcenia</b> | 6 semestrów – 180 punktów ECTS                                                                                                                                 |                       |
| <b>Wymiar praktyk zawodowych / liczba godzin praktyk</b>                                                                                   | 420 godzin – 17 punktów ECTS                                                                                                                                   |                       |
| <b>Specjalności realizowane w ramach kierunku studiów</b>                                                                                  | 1. Biznes międzynarodowy i współpraca transgraniczna<br>2. Unia Europejska w działaniu<br>3. Bezpieczeństwo międzynarodowe<br>4. Dziennikarstwo międzynarodowe |                       |
| <b>Tytuł zawodowy uzyskiwany przez absolwentów</b>                                                                                         | licencjat                                                                                                                                                      |                       |
|                                                                                                                                            | Studia stacjonarne                                                                                                                                             | Studia niestacjonarne |
| <b>Liczba studentów kierunku</b>                                                                                                           | 67                                                                                                                                                             | 18                    |
| <b>Liczba godzin zajęć wymagających bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich i studentów na studiach stacjonarnych</b>              | 2275                                                                                                                                                           | 1557                  |

**Ogólna ocena spełnienia kryteriów oceny programowej**

| <b>Kryterium</b>                                                                                   | <b>Ocena stopnia spełnienia kryterium</b> |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------|
| <b>Kryterium 1. Koncepcja kształcenia i jej zgodność z misją oraz strategią uczelni</b>            | <b>Zadowolająca</b>                       |
| <b>Kryterium 2. Program kształcenia oraz możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia</b> | <b>Częściowa</b>                          |
| <b>Kryterium 3. Skuteczność wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia</b>               | <b>Zadowolająca</b>                       |
| <b>Kryterium 4. Kadra prowadząca proces kształcenia</b>                                            | <b>W pełni</b>                            |
| <b>Kryterium 5. Współpraca z otoczeniem społeczno-gospodarczym w procesie kształcenia</b>          | <b>W pełni</b>                            |
| <b>Kryterium 6. Umiędzynarodowienie procesu kształcenia</b>                                        | <b>W pełni</b>                            |

|                                                                                                                  |                |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------|
| <b>Kryterium 7. Infrastruktura wykorzystywana w procesie kształcenia</b>                                         | <b>W pełni</b> |
| <b>Kryterium 8. Opieka nad studentami oraz wsparcie w procesie uczenia się i osiągnięcia efektów kształcenia</b> | <b>W pełni</b> |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |  |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|
| <p>1. Zgodnie z zaleceniami ZO PKA opracowano nowe, głęboko zmodyfikowane w stosunków do wersji pierwotnej, kierunkowe efekty kształcenia (uczenia - zgodnie z nową terminologią). Tworzą one w tym momencie spójną merytorycznie, przemyślaną koncepcję kształcenia w ramach studiów z zakresu stosunków międzynarodowych. Treści kształcenia dla kierunku zostały odpowiednio powiązane z przypisanymi im dziedzinami i dyscyplinami nauki. Na poziomie formalnym można zatem uznać, że struktura kierunkowych efektów kształcenia oraz treści tychże efektów sformułowane zostały właściwie. Ponieważ mamy jednak w rzeczywistości do czynienia do opracowaniem niemal od podstaw koncepcji kształcenia na kierunku, nie jest możliwe jednoznaczne ocenienie, czy nowe założenia programowe w postaci kierunkowych efektów kształcenia będą w sposób systemowy i efektywny realizowane na poziomie poszczególnych przedmiotów, czy grup przedmiotów. W sylabusach - kartach przedmiotów przedłożonych przez jednostkę prowadzącą oceniany kierunek studiów dokonano powiązania efektów kierunkowych z efektami przedmiotowymi, ale aktualnie możemy mówić o przyjęciu pewnych rozwiązań formalno-koncepcyjnych, a nie rzeczywistym - praktycznym wymiarze realizacji koncepcji kształcenia. W obecnym stanie rzeczy w następstwie modyfikacji: kierunkowych efektów kształcenia, form kształcenia, dostosowania treści kształcenia (kart opisu przedmiotów) do nowych założeń programowych, mamy de facto do czynienia z początkiem realizacji przez studentów cykli kształcenia od roku akademickiego 2018/2019 oraz 2019/2020 w znacznym stopniu nowego programu studiów i nowej koncepcji kształcenia. Wiarygodna ocena rzeczywistej skuteczności nauczania może zostać sformułowana wyłącznie na podstawie analizy i oceny realizacji nowej koncepcji kształcenia, szczególnie w zakresie efektów kierunkowych i efektów przedmiotowych.</p> <p>2. Jednostka prowadząca oceniany kierunek studiów dokonała szeregu głębokich zmian w zakresie realizacji programu kształcenia oraz możliwości osiągnięcia przez studentów zakładanych efektów kształcenia. W ramach podjętych działań naprawczych uwzględniono zdecydowaną większość zaleceń ZO PKA. Obejmują one następujące kroki:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• wprowadzono nowe karty przedmiotów, w których relatywnie precyzyjnie i obszernie zdefiniowano takie elementy, jak: cele przedmiotu, efekty kształcenia, sposoby realizacji treści kształcenia, sposoby realizacji praktycznego wymiaru zajęć;</li> <li>• wprowadzono nowe rozwiązania dotyczące weryfikacji jakości prac dyplomowych;</li> <li>• wprowadzono rozbudowane procedury weryfikacji prac etapowych;</li> <li>• zaproponowano nową listę zagadnień do egzaminu dyplomowego;</li> <li>• wprowadzono przedmioty nauczane w języku angielskim;</li> <li>• zaproponowano nową procedurę weryfikacji jakości / treści kart opisu przedmiotów;</li> <li>• stworzono procedury ewaluacji stopnia osiągnięcia efektów kształcenia w procesie dyplomowania.</li> </ul> <p>3. Jednostka prowadząca oceniany kierunek studiów - w odpowiedzi na raport ZO PKA oraz kierując się zaleceniami zawartymi w tym raporcie, wdrożyła szeroki program działań naprawczych służących wyeliminowaniu odnotowanych słabości - ograniczenia w funkcjonowaniu systemu kształcenia, szczególnie w zakresie realizacji treści programowych oraz osiągnięcia przez studentów zakładanych efektów kształcenia. Wprowadzono ważne rozwiązania, jeśli chodzi o stały przegląd procesów okresowej / etapowej oceny studentów. Zainicjowano proces nadzoru nad procedurami dyplomowania, w tym nad realizacją efektów kształcenia w toku przygotowywania pracy dyplomowej oraz w trakcie jej obrony. Na tym etapie można mówić jedynie o uruchomieniu procesu modernizacji i transformacji kierunku studiów. Zostały zdefiniowane i opisane określone mechanizmy, procedury, sposoby działania w ramach kontroli nad realizacją toku studiów. Mają jednak one aktualnie charakter deklaracyjny oraz formalny.</p> |  |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|

Tabela 1

| Kryterium                                                                                          | Ocena spełnienia kryterium<br>Wyróżniająca / W pełni /<br>Zadowalająca/ Częściowa |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Kryterium 2. Program kształcenia oraz możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia</b> | <b>Zadowalająca</b>                                                               |

## **Szczegółowy opis spełnienia kryteriów oceny programowej**

### **Kryterium 1. Koncepcja kształcenia i jej zgodność z misją oraz strategią uczelni**

1.1.Koncepcja kształcenia

1.2.Prace rozwojowe w obszarach działalności zawodowej/gospodarczej właściwych dla kierunku studiów

1.3.Efekty kształcenia

#### **Analiza stanu faktycznego i ocena spełnienia kryterium 1**

##### **1.1.**

Uczelnia przyjęła w swych dokumentach wewnętrznych, iż – działając w duch i na bazie Misji i Strategii rozwoju, w sferze kształcenia jej zadaniem jest stwarzanie warunków do rozwoju, wspieranie, stymulowanie, uczenie innowacyjnej kreatywności oraz poszerzanie perspektywy poznawczej. Cele te na kierunku stosunki międzynarodowe powinny być osiągnęte poprzez całościową koncepcję kształcenia oraz działania zorientowane na zapewnienie jej jakości. W opracowaniu koncepcji studiów uwzględniono elementy wynikające z dyscypliny oraz specyfiki Lubelszczyzny, a także przepisów prawa, które zobowiązują całą uczelnię do przejścia na kształcenie zorientowane praktycznie. Stąd profil absolwenta zarysowano w taki sposób, by uwzględniał podstawowe elementy rzeczywistości międzynarodowej oraz stosunków międzynarodowych jako subdyscypliny naukowej, jak i katalog umiejętności przydatny w sferze zatrudnienia i funkcjonowania społecznego. Na podkreślenie zasługuje podjęta przez Uczelnię inicjatywa pozyskania środków zewnętrznych w ramach projektu „WSPA-niała przyszłość – zintegrowany program rozwoju uczelni”. Celem inicjatywy jest doskonalenie swej aktywności w zakresie kształcenia i dopasowania oferty do wyzwań, a także w zakresie rozwijania u studentów praktycznych umiejętności (np. w zakresie języków obcych).

##### **1.2.**

Wizytowana Uczelnia od początku swego istnienia nastawiona była na prowadzenie studiów o wyraźnym charakterze praktycznym (nawet w czasach, kiedy w polskim systemie prawnym nie istniało jeszcze pojęcie „profilu praktycznego”). Kierunek wizytowany przez ZO PKA – stosunki międzynarodowe – próbuje wpisać się w tradycję i współczesną misję uczelni – zapewniania praktycznego wykształcenia, odpowiadającego wymogom rynku pracy w regionie, ale także i poza granicami kraju. Korzystając z programu wsparcia oferowanego przez polskie instytucje grantowe uczelnia podejmuje udane starania, by połączyć działania nauczycieli akademickich i studentów, dla wspólnego realizowania prac rozwojowych, w tym w obszarze właściwym dla wizytowanego kierunku studiów. Przykładem takiego działania jest projekt realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza-Edukacja-Rozwój: „WySPA kwalifikacji i umiejętności - zintegrowany program rozwoju uczelni”, który umożliwia między innymi odbycie staży zarówno przez studentów, jak i kadrę naukową, niezbędnych dla rzeczywistego realizowania prac rozwojowych. Program „WySPA” jest skonstruowany w taki sposób, by nauczycielom akademickim reprezentującym każdy kierunek studiów, w tym i stosunki międzynarodowe, stworzyć warunki do prowadzenia prac rozwojowych.

Korzystając z doświadczenia i międzynarodowych kontaktów nauczycieli akademickich zatrudnionych w wizytowanej Uczelni, studenci i kadra naukowa mają możliwość aktywnego uczestniczenia w

spotkaniach, debatach i konferencjach dotyczących współczesnych wyzwań stosunków międzynarodowych. Co istotne, ze względu na dominującą grupę studentów pochodzących z Ukrainy, wiele z tych organizowanych przez Uczelnię wydarzeń dotyczy Ukrainy, jej miejsca w relacjach międzynarodowych i możliwości realnej poprawy sytuacji Ukrainy na arenie międzynarodowej. Do takich należały w ostatnim czasie między innymi: spotkanie z prezydentem Ukrainy; debata zatytułowana: "Konsekwencje wyborów prezydenckich w USA", w której gościem był były ambasador, czy coroczne uczestnictwo w Kongresie Inicjatyw Europy Środkowowschodniej, ważnej regionalnej platformie współpracy transgranicznej.

Kadra zatrudniona na kierunku „Stosunki międzynarodowe” wykorzystuje swoje zatrudnienie poza uczelnią i nadal realizuje prace rozwojowe dotyczące między innymi: rozwoju międzynarodowej współpracy jednostek samorządu terytorialnego; współpracy transgranicznej w ramach programów wsparcia innowacyjności i rozwoju technologicznego (parki technologiczne); tworzenia i zarządzania relacjami z klientem w instytucjach biznesowych działających na rynku międzynarodowym i obsługujące międzynarodowego klienta czy optymalizacja kontroli bezpieczeństwa narodowego w kontekście współczesnych wyzwań i zagrożeń. Należy zaznaczyć, że dodatkowo dziesięciu nauczycieli akademickich ma bogate doświadczenie zawodowe i nadal realizuje prace rozwojowe choć nie w obszarach bezpośrednio związanych z kierunkiem stosunki międzynarodowe. Obejmuje to między innymi działania związane ze wspieraniem rozwoju osobistego i zawodowego (coaching); zarządzanie instytucjami publicznym (jednostki samorządu terytorialnego czy instytucje szkolnictwa wyższego); zarządzanie działalnością organizacji politycznych. Efekty prowadzonych prac w ograniczonym zakresie znajdują odbicie w realizowanej koncepcji kształcenia: do programu kształcenia zostały wprowadzone między innymi kursy: dotyczące właśnie międzynarodowych kontaktów biznesowych czy transgranicznej współpracy jednostek samorządu terytorialnego. Zmiany te mają charakter ciągłego doskonalenia programu studiów i były wprowadzane w ciągu ostatnich pięciu lat.

### 1.3.

Analiza dokumentów programowych pozwala na stwierdzenie, iż od 2015 roku dwukrotnie formułowano kierunkowe efekty kształcenia dla kierunku, dokonując przy tym istotnych korekt w przyporządkowaniu kierunku do obszarów wiedzy, dziedzin oraz dyscyplin naukowych. Pierwsze określenie kierunkowych efektów kształcenia dla kierunku stosunki międzynarodowe, studia I stopnia, realizowanego w ramach profilu praktycznego, miało miejsce na mocy dokumentu zatytułowanego: *Uchwała nr 155/2015 Senatu Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie z dnia 25 czerwca 2015 roku w sprawie określenia efektów kształcenia oraz uznania przyporządkowania kierunku do obszaru kształcenia dla studiów pierwszego stopnia na kierunku Stosunki międzynarodowe (profil praktyczny) w Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie*. Uchwała ta określiła efekty kształcenia dla kierunku stosunki międzynarodowe dla cyklu kształcenia realizowanego od początku roku akademickiego 2015/2016. Zgodnie z jej zapisami, kierunkowe efekty kształcenia zostały przypisane do obszaru nauk społecznych, a w jego obrębie do dwóch dziedzin:

- a) nauk społecznych – w tym wypadku efekty kształcenia zostały powiązane z jedną dyscypliną: nauki o polityce;
- b) nauk prawnych – w tym wypadku efekty kształcenia zostały powiązane z dwoma dyscyplinami: nauki o administracji oraz prawo.

Załącznik nr 1 do Uchwały nr 155/2015 Senatu WSPA z dnia 25 czerwca 2015 roku zawiera kompletną tabelę efektów kształcenia dla kierunku stosunki międzynarodowe, w której ujęte zostały: opis poszczególnych kierunkowych efektów kształcenia (w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych – określanych w dokumentacji, jako: kompetencje), odniesienie do efektów kształcenia w obszarze kształcenia w zakresie nauk społecznych/technicznych oraz nazwy przedmiotów w ramach



których realizowane są efekty kształcenia. Przyjęta konstrukcja tabeli kierunkowych efektów kształcenia oraz ujęte w niej elementy składowe wpisują się w obowiązujące w tym zakresie wzorce i standardy. Z formalnego punktu widzenia tabela efektów kształcenia dla kierunku stosunki międzynarodowe, o profilu praktycznym, dla cyklu kształcenia od roku akademickiego 2015/2016, nie budzi poważniejszych zastrzeżeń.

Przechodząc do merytorycznej oceny przyjętych kierunkowych efektów kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji, analizę rozpocząć należy od liczby efektów kształcenia dla poszczególnych kategorii procesu kształcenia oraz sposobu ich sformułowania i opisania. W zakresie wiedzy zdefiniowano 11 efektów, w zakresie umiejętności również 11 efektów, natomiast w zakresie kompetencji społecznych liczba efektów kształcenia wynosi 7. Liczba sformułowanych efektów w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji jest stosunkowo niewielka. Jednocześnie, dzięki przyjęciu takiego rozwiązania, przegląd poszczególnych kierunkowych efektów kształcenia pozwala na dobre poznanie koncepcji kształcenia. Ponadto, co warto podkreślić, ograniczona liczba kierunkowych efektów kształcenia umożliwia dość precyzyjną weryfikację założeń dotyczących sylwetki absolwenta. Efekty kształcenia w zakresie wiedzy zostały sformułowane i opisane w zasadniczym stopniu w sposób prawidłowy. Stwierdzić należy, że obejmują one najważniejsze, kluczowe dla badań nad stosunkami międzynarodowymi zagadnienia, problemy, kategorie pojęciowe oraz kategorie poznawcze. W świetle przyjętych kierunkowych efektów kształcenia, absolwent kierunku stosunki międzynarodowe WSPA w Lublinie charakteryzować się będzie kompleksową wiedzą na temat stosunków międzynarodowych w ich ujęciu praktycznym i teoretycznym. Pozna uwarunkowania współczesnych zjawisk i procesów zachodzących w obrębie systemu międzynarodowego. Uzyska wiedzę na temat różnorodnych form i relacji międzynarodowych. Z opisu efektów kształcenia wynika ponadto, że absolwent zostanie zaznajomiony z celami, specyfiką, organizacją różnorodnych podmiotów współczesnych stosunków międzynarodowych (politycznych, społecznych, ekonomicznych). Można zatem stwierdzić, że wiedza, która jest przekazywana studentom w procesie kształcenia, odpowiada przedmiotowi i zakresowi nauki o stosunkach międzynarodowych rozumianej jako dyscyplina badawcza, jak również przedmiot nauczania akademickiego.

Efekty kształcenia dla kierunku w zakresie umiejętności nie zostały sformułowane i opisane w sposób właściwy. Przyjęta liczba efektów w zakresie umiejętności, która wynosi 11, jest niewystarczająca. Oceniając założenia programowe kierunku w oparciu o sposób opisanie efektów kształcenia w zakresie umiejętności, postawić należy tezę, że poszczególne umiejętności, które uzyskuje student w procesie kształcenia, nie składają się na kompleks spójnych, wzajemnie uzupełniających się umiejętności o charakterze zarówno praktycznym (zawodowym), jak również związanych z prowadzeniem aktywności o charakterze analityczno-badawczym. Jak wynika z opisu efektów kształcenia w zakresie umiejętności, absolwent kierunku o profilu praktycznym między innymi: potrafi prawidłowo definiować pojęcia z zakresu stosunków międzynarodowych (K\_U01); potrafi właściwie analizować przyczyny historyczne, ekonomiczne i społeczne, oraz przebieg konkretnych zjawisk społecznych, w zakresie funkcjonowania UE, jej relacji zewnętrznych i wewnętrznych (K\_U03); potrafi wykorzystać standardowe metody i narzędzia z zakresu nauk stosunków międzynarodowych i stosunków gospodarczych w celu prognozowania procesów i zjawisk w szczególności w sferze publicznej, gospodarczej i społecznej (K\_U04). Zgodnie z obowiązującym dla cyklu kształcenia od roku akademickiego 2015/2016 systemem opisu efektów kierunkowych, absolwent powinien być przygotowany do pracy w typowych instytucjach związanych ze stosunkami zewnętrznymi/stosunkami międzynarodowymi. Ponadto, zdolny powinien być do wykonywania w ich strukturach różnorodnych zadań praktycznych i rozwiązywania standardowych problemów zawodowych (wykorzystując w tym celu powszechnie stosowane procedury, metody z zakresu zarządzania, komunikowania, kierowania oraz wiedzę naukową). W obrębie kierunkowych efektów w zakresie umiejętności brak jest jednak efektów, które związane byłyby z przygotowaniem do wykonywania konkretnych zadań, czynności, przedsięwzięć w środowisku międzynarodowym, w

strukturach organizacji międzynarodowych, czy w ramach instytucji (państwowych, niepaństwowych, gospodarczych) wchodzących w relacje z podmiotami zewnętrznymi. Chodzi o to, aby kierunkowe efekty w zakresie umiejętności uwzględniały pozyskiwanie i rozwój przez studenta praktycznych zdolności dotyczących działalności organizacyjnej, planistycznej, informacyjnej, zarówno w działalności samodzielnej, jak i związanej z pracą w grupie.

Zestawienie kierunkowych efektów kształcenia kierunku stosunki międzynarodowe cyklu kształcenia od roku akademickiego 2015/2016 z opisem sylwetki absolwenta przedstawionym we wspomnianym już Załączniku nr 1 do Uchwały nr 155/2015 Senatu WSPA z dnia 25 czerwca 2015 roku daje podstawę do sformułowania krytycznych uwag dotyczących sposobu doboru i opisu poszczególnych efektów kształcenia w zakresie wiedzy i umiejętności. Jednostka prowadząca oceniany kierunek studiów określiła jego profil jako praktyczny, a co więcej zaproponowała studentom cyklu kształcenia od roku akademickiego 2015/2016 cztery specjalności: Turystyka międzynarodowa, Unia Europejska w działaniu, Współpraca transgraniczna i biznes międzynarodowy oraz Dyplomacja i lobbing międzynarodowy. Zgodnie z opisem profilu absolwenta, absolwent specjalności: Turystyka międzynarodowa zna między innymi zasady (organizacyjne, prawne) obsługi ruchu turystycznego oraz potrafi przygotować projekt przedsięwzięcia turystycznego. W świetle tego samego profilu absolwenta, absolwent specjalności: Współpraca transgraniczna i biznes międzynarodowy zna mechanizmy i procedury współpracy transgranicznej oraz potrafi wykonywać zadania związane z obsługą ruchu granicznego oraz jest przygotowany do prowadzenia projektów współpracy transgranicznej. W przypadku obu specjalności mówić zatem możemy o kształceniu absolwentów charakteryzujących się specjalistyczną wiedzą, szczegółową znajomością problematyki o wysokim stopniu złożoności (obejmującej zagadnienia prawne, infrastrukturalne, ekonomiczne, kulturowe, komunikacyjne) oraz eksperckimi umiejętnościami, daleko wykraczającymi poza podstawowe umiejętności odnoszące się do analizy, opisu, wyjaśniania podstawowych zjawisk i procesów z zakresu stosunków międzynarodowych. Brak jest jednak zarówno w przypadku efektów w zakresie wiedzy, jak również w zakresie umiejętności, założeń kształcenia, których celem byłoby przekazanie studentom wiedzy i ukształtowanie umiejętności *stricte* odnoszących się do koncepcji kształcenia poszczególnych specjalności. W świetle sposobu opisu poszczególnych kierunkowych efektów kształcenia, umiejętności zdobyte przez absolwentów kierunku stosunki międzynarodowe, profil praktyczny, w procesie kształcenia mają przede wszystkim charakter nadmiernie uniwersalny. Oznacza to, że znaczna część z nich (K\_U02. Potrafi pozyskiwać i poddawać analizie dane niezbędne do rozwiązywania konkretnych przypadków w zakresie odnoszącym się do funkcjonowania w ramach polityki, ich założeń i odniesień; K\_U06. Potrafi analizować i rozwiązywać zagadnienia związane z funkcjonowaniem UE i jej polityki; K\_U07. Potrafi wykorzystać zdobytą wiedzę na temat obowiązujących zasad funkcjonowania UE, w tym dorobek krajowy do rozstrzygania dylematów i problemów pojawiających się w pracy zawodowej). W przypadku studiów realizowanych w ramach profilu praktycznego, taki sposób sformułowania kierunkowych efektów kształcenia, gdzie dominują określenia: potrafi analizować, potrafi wykorzystać zdobytą wiedzę, potrafi rozwiązywać zagadnienia, ocenić można jako nadmiernie ogólny, mało precyzyjny. Cechą tak sformułowanych efektów kierunkowych jest to, że obejmują umiejętności związane z kompetencjami typowymi dla absolwentów kierunków przypisanych do dyscypliny: Nauki o polityce. Wyraźnie brak jest jednak w zestawie kierunkowych efektów kształcenia w zakresie umiejętności kompetencji o bardziej specjalistycznym, eksperckim charakterze, a co więcej kompetencji wybitnie praktycznych, jak wynikać to powinno z praktycznego profilu studiów.

W procesie ewaluacji kierunkowych efektów kształcenia obowiązujących dla cyklu kształcenia od roku akademickiego 2015/2016, dokonano ich porównania z efektami kształcenia dla kierunku stosunki międzynarodowe, określonymi w: Załączniku do Uchwały Senatu nr 56/2012 w sprawie zatwierdzenia efektów kształcenia dla kierunku stosunki międzynarodowe, studia I stopnia o profilu ogólnoakademickim. Liczba kierunkowych efektów kształcenia dla programu studiów zatwierdzonego w

2012 roku, realizowanego w ramach profilu ogólnoakademickiego, w przypadku wszystkich trzech kategorii (wiedzy, umiejętności, kompetencji społecznych) jest inna, niż w przypadku programu studiów, który został przyjęty w 2015 roku (16 efektów kierunkowych w zakresie wiedzy, 15 efektów kierunkowych w zakresie umiejętności, 9 efektów kierunkowych w zakresie kompetencji społecznych). Oznacza to, że przechodząc na realizację profilu praktycznego, jednostka prowadząca oceniany kierunek dokonała znaczącej redukcji – zmniejszenia liczby kierunkowych efektów kształcenia w zakresie wiedzy i umiejętności. Po zapoznaniu się z opisem kierunkowych efektów kształcenia dla profilu ogólnoakademickiego (obowiązujących na mocy Uchwały Senatu nr 56/2012 w sprawie zatwierdzenia efektów kształcenia na kierunku stosunki międzynarodowe, studia I stopnia o profilu ogólnoakademickim), stwierdzić należy, że założone w koncepcji kształcenia umiejętności absolwenta po ukończeniu studiów o profilu ogólnoakademickim nie różnią się znacząco od założonych w koncepcji kształcenia umiejętności absolwenta po ukończeniu studiów o profilu praktycznym. Zakres umiejętności określonych w 2012 roku dla kierunku studiów realizowanego w ramach profilu praktycznego jest zbieżny w wielu punktach z zakresem umiejętności określonych w 2015 dla profilu praktycznego.

Koncepcja kształcenia na kierunku stosunki międzynarodowe, profil ogólnoakademicki, przewidywała między innymi realizację następujących efektów kształcenia w zakresie umiejętności: K1A\_U06 – Potrafi właściwie analizować przyczyny i przebieg konkretnych procesów i zjawisk o charakterze międzynarodowym, K1A\_U07 – Potrafi prognozować procesy i zjawiska o charakterze międzynarodowym z wykorzystaniem standardowych metod i narzędzi w zakresie nauk o stosunkach międzynarodowych, K1A\_U10 – Wykorzystuje wiedzę z zakresu stosunków międzynarodowych do rozstrzygania dylematów pojawiających się w pracy zawodowej, K1A\_U11 – Analizuje proponowane rozwiązania konkretnych problemów z zakresu stosunków międzynarodowych i proponuje w tym zakresie odpowiednie rozstrzygnięcia, K1A\_U14 – Posiada umiejętność przygotowania wystąpień ustnych, w języku polskim i języku angielskim, w zakresie stosunków międzynarodowych, dotyczących zagadnień szczegółowych, z wykorzystaniem podstawowych ujęć teoretycznych z zakresu nauki o stosunkach międzynarodowych, a także różnych źródeł. Nie ulega wątpliwości, że pod względem zasad sformułowania kierunkowych efektów kształcenia w zakresie umiejętności oraz treści opisu tychże efektów, ujętych w tabeli efektów kształcenia dla profilu praktycznego kierunku stosunki międzynarodowe, odnotować należy spore różnice w stosunku do opisywanych rozwiązań zastosowanych dla profilu ogólnoakademickiego. Efekty kształcenia dla profilu praktycznego określone zostały bowiem między innymi w następujący sposób: K\_U02 – Potrafi pozyskiwać i poddawać analizie dane niezbędne do rozwiązania konkretnych przypadków w zakresie odnoszącym się do funkcjonowania w ramach polityk wspólnotowych, ich założeń i odniesień, K\_U03 – Potrafi właściwie analizować przyczyny historyczne, ekonomiczne i społeczne, oraz przebieg konkretnych zjawisk społecznych, w zakresie funkcjonowania UE, jej relacji zewnętrznych i wewnętrznych, K\_U04 – Potrafi wykorzystywać standardowe metody i narzędzia z zakresu nauk stosunków międzynarodowych i stosunków gospodarczych w celu prognozowania procesów i zjawisk w szczególności w sferze publicznej, gospodarczej i społecznej, K\_U06 – Potrafi analizować i rozwiązywać zagadnienia związane z funkcjonowaniem UE i jej polityki, K\_U07 – Potrafi ocenić przydatność i efektywność typowych procedur i metod wykorzystywanych w procesie zarządzania i kierowania w obszarze funkcjonowania Wspólnoty, szczególnie w dziedzinie przedsiębiorczości i gospodarki. W swym charakterze, w swojej istocie kierunkowe efekty kształcenia dla profilu praktycznego (szczególnie w odniesieniu do umiejętności) nie mogą jednak zostać uznane za nową jakość z punktu widzenia przyjęcia fundamentalnie odmiennej koncepcji kształcenia, w ramach której dąży się do wyposażenia absolwentów w relatywnie specjalistyczne i konkretne zdolności praktyczne oraz wiedzę odnoszącą się do bardzo konkretnych aspektów współczesnych stosunków międzynarodowych, przypisane – co warto podkreślić – do precyzyjnie zdefiniowanych zakresów specjalności, jak np. Turystyka międzynarodowa, Współpraca transgraniczna i biznes międzynarodowy oraz Dyplomacja i lobbing międzynarodowy.

Analizując kierunkowe efekty kształcenia w zakresie umiejętności, obowiązujące dla cyklu kształcenia od roku akademickiego 2015/2016, stwierdzić należy, iż znaczna część z nich w ich opisie powiązana została wprost z mechanizmami i procedurami funkcjonowania Unii Europejskiej. Są to następujące efekty: K\_U03 – Potrafi właściwie analizować przyczyny historyczne, ekonomiczne i społeczne, oraz przebieg konkretnych zjawisk społecznych, w zakresie funkcjonowania UE, jej relacji zewnętrznych i wewnętrznych, K\_U05 – Prawidłowo stosuje wykładnię najważniejszych zagadnień i regulacji z zakresu prawa UE i wybranych zagadnień regulacji krajowych, K\_U06 – Potrafi analizować i rozwiązywać zagadnienia związane z funkcjonowaniem UE i jej polityk, K\_U07 – Potrafi wykorzystywać zdobytą wiedzę na temat obowiązujących zasad funkcjonowania UE, w tym dorobek krajowy do rozstrzygania dylematów i problemów pojawiających się w pracy zawodowej, K\_U08 – Potrafi ocenić przydatność i efektywność typowych procedur i metod wykorzystywanych w procesie zarządzania i kierowania w obszarze funkcjonowania Wspólnoty, szczególnie w dziedzinie przedsiębiorczości i gospodarki, K\_U09 – Potrafi posługiwać się językiem właściwym dla administracji UE, w tym językiem prawniczym oraz umie sporządzać wystąpienia posługując się właściwą terminologią. Potrafi prawidłowo dokonać ustalania stanu faktycznego, jego kwalifikacji oraz podjąć na jego podstawie rozstrzygnięcia, K\_U10 – Potrafi posługiwać się językiem właściwym dla specjalizacji w tym językiem biurokracji wspólnotowej oraz umie sporządzać pisma posługując się właściwą terminologią. Treść kierunkowych efektów kształcenia przedstawionych powyżej oraz sposób sformułowania celów kształcenia przypisanych do poszczególnych efektów kształcenia pozwalają na postawienie tezy, iż na liczbę 11 efektów kierunkowych z zakresu umiejętności przypada 7 efektów, które wprost wiążą określone umiejętności oraz kompetencje praktyczne z mechanizmami, procedurami, zasadami działania, aktywnością zawodową w ramach struktur Wspólnot Europejskich lub Unii Europejskiej. Taka proporcja oznacza, że kierunkowe efekty kształcenia w zakresie umiejętności koncentrują się niemal wyłącznie na skutecznej realizacji profilu absolwenta specjalności: Unia Europejska w działaniu. Jednocześnie cele kształcenia i założenia pozostałych specjalności, jak np. Turystyka międzynarodowa czy Dyplomacja i lobbing międzynarodowy, nie zostały w identyczny sposób przełożone na kierunkowe efekty kształcenia w zakresie umiejętności. Kierunkowe efekty kształcenia nie powinny w takim dużym stopniu odnosić się do wiedzy i umiejętności związanych z jedną specjalnością. Nadmierna reprezentacja w ramach efektów kierunkowych, efektów z zakresu wiedzy o integracji europejskiej oraz Unii Europejskiej oraz umiejętności funkcjonowania w zintegrowanych strukturach Unii Europejskiej, powoduje, że nie jest możliwe prawidłowe ich uszczegółowienie i rozwinięcie w przypadku zarówno przedmiotów związanych z innymi specjalnościami, jak i przedmiotów o charakterze kierunkowym, niezwiązanych bezpośrednio treściami kształcenia z problematyką europejską.

Efekty kształcenia dla kierunku stosunki międzynarodowe w zakresie kompetencji zostały zdefiniowane i opisane prawidłowo. Analiza sposobu opisanego poszczególnych kompetencji społecznych pozwala na postawienie tezy, iż w przypadku kompetencji społecznych nacisk położony został przede wszystkim na: rozumienie potrzeby podnoszenia swoich kompetencji zawodowych (K\_K01), aktywne organizowanie własnej pracy (K\_K02), świadomość odpowiedzialności za podejmowane decyzje (K\_K03), rozumienie zasad etyki zawodowej (K\_K04), aktywne uczestnictwo w działalności społecznej w ramach różnorodnych ról społecznych (K\_K05).

Poszczególne, ujęte w wykazie, kierunkowe efekty kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji przyporządkowane zostały do odpowiednich efektów kształcenia w obszarze kształcenia w dziedzinie nauk społecznych. Przyporządkowanie to wykonano w sposób prawidłowy. Kierunkowe efekty kształcenia dla kierunku studiów stosunki międzynarodowe powiązano ze wszystkimi obowiązującymi efektami kształcenia dla obszaru nauk społecznych. Przyjęto przy tym rozwiązanie w ramach którego każdemu kolejnemu kierunkowemu efektowi (w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych) przyporządkowano kolejny kod odniesienia do efektów kształcenia w obszarze kształcenia w zakresie nauk społecznych (także w ramach poszczególnych kategorii: wiedzy,

umiejętności, kompetencji społecznych). I tak: kierunkowy efekt w zakresie wiedzy oznaczony K\_W01 powiązany został z obszarowym efektem w zakresie wiedzy oznaczonym S1P\_W01, kierunkowy efekt w zakresie wiedzy oznaczony K\_W02 powiązany został z obszarowym efektem w zakresie wiedzy oznaczonym S1P\_W02. Podejście takie zastosowano dla wszystkich efektów w zakresie wiedzy. Podobny system odniesienia efektów kierunków do obszarowych zastosowano w dziedzinie umiejętności. Kierunkowy efekt w zakresie umiejętności oznaczony K\_U01 powiązany został z obszarowym efektem w zakresie umiejętności oznaczonym S1P\_U01, kierunkowy efekt w zakresie umiejętności oznaczony K\_U02 powiązany został z obszarowym efektem w zakresie umiejętności oznaczonym S1P\_U02. Wszystkie efekty kierunkowe w zakresie umiejętności powiązany w ten właśnie sposób z efektami obszarowymi w tym zakresie. Przypisanie kierunkowych efektów kształcenia w zakresie kompetencji społecznych do obszarowych efektów kształcenia dziedziny nauk społecznych przeprowadzono w identyczny sposób.

Jak już zostało powiedziane, w Załącznik nr 1 do Uchwały nr 155/2015 Senatu WSPA z dnia 25 czerwca 2015 roku, który zwiera tabelę efektów kształcenia dla kierunku stosunki międzynarodowe, do poszczególnych kierunkowych efektów kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych przyporządkowano w ramach tabeli efektów kształcenia nazwy przedmiotów/modułów realizujących właśnie te efekty. Przyjęte rozwiązanie uznać należy za praktyczne i pomocne w procesie poszukiwania odpowiedzi na pytanie, które treści kształcenia (w obrębie jakich przedmiotów/modułów) stanowią realizację przyjętych decyzją Senatu WSPA kierunkowych efektów kształcenia. Jednocześnie zauważyć należy poważną słabość zastosowanego podejścia, w ramach którego kierunkowe efekty kształcenia uchwalone decyzją Senatu uczelni powiązane zostały w stosownym akcie wewnętrznym z konkretnymi przedmiotami/modułami. Każda zmiana programu studiów, pojawienie się nowych przedmiotów/modułów kształcenia, likwidacja przedmiotów/modułów zapisanych w tabeli efektów kształcenia – wszystkie te korekty programu studiów oznaczają konieczność opracowania nowej tabeli efektów kształcenia, która uwzględniać będzie precyzyjnie i jednoznacznie powiązanie istniejącej w danym momencie siatki zajęć z kierunkowymi efektami kształcenia.

Po wnikliwym zapoznaniu się ze sposobem opisu kierunkowych efektów kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych kierunku stosunki międzynarodowe o profilu praktycznym, należy stwierdzić, że przypisanie efektów kształcenia do dyscypliny: nauki o polityce, znajduje uzasadnienie merytoryczne. Efekty kształcenia w zakresie wiedzy służą rzeczywiście poznaniu, opisaniu, wyjaśnieniu i zrozumieniu stosunków międzynarodowych jako dyscypliny naukowej, wchodzącej w obręb nauk o polityce. Nauki o polityce, których częścią składową są nauki o stosunkach międzynarodowych, uznano za podstawową dyscyplinę naukową. Wniosek ten wynika wprost ze sposobu sformułowania kierunkowych efektów kształcenia w zakresie wiedzy oraz formalnego przypisania efektów kształcenia do dyscypliny: nauki o polityce. Za pozbawione podstaw merytorycznych uznać natomiast należy formalne przypisanie kierunkowych efektów kształcenia do dziedziny: nauki prawne, dyscyplin: nauki o administracji oraz prawo. Wnikliwa lektura opisu kierunkowych efektów kształcenia w zakresie wiedzy i umiejętności społecznych nie pozwala na odnalezienie w ich obrębie efektów w sposób jednoznaczny i precyzyjny (choćby w odniesieniu do ich opisu) powiązanych ze specjalistyczną wiedzą z zakresu nauk o administracji, czy też prawa.

W roku 2017, na mocy dokumentu zatytułowanego: *Uchwała nr 277/2017 Senatu Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie z dnia 28 czerwca 2017 roku w sprawie określenia efektów kształcenia i ich opisu dla kierunku Stosunki Międzynarodowe (studia I stopnia o profilu praktycznym), przyporządkowania ich do dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz przyporządkowania kierunków do obszarów wiedzy*, określone zostały kierunkowe efekty kształcenia, które obowiązują począwszy od roku akademickiego 2017/2018. Zgodnie z jej zapisami, kierunkowe efekty kształcenia zostały przypisane do obszaru nauk społecznych, a w jego obrębie do trzech dziedzin:

- a. nauk społecznych – w tym wypadku efekty kształcenia zostały powiązane z dyscypliną wiodącą: nauki o polityce.
- b. nauk prawnych – w tym wypadku efekty kształcenia zostały powiązane z jedną dyscypliną: prawo.
- c. nauk ekonomicznych – w tym wypadku efekty kształcenia zostały powiązane z jedną dyscypliną: ekonomia.

Załącznik nr 1 do uchwały nr 277/2017 Senatu Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie z dnia 28 czerwca 2017 roku określa Efekty Kształcenia na Studiach I Stopnia dla Kierunku Stosunki Międzynarodowe w Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie, które ujęte zostały w formie Tabeli zatytułowanej: Zamierzone szczegółowe efekty kształcenia. Tabela zawiera trzy podstawowe elementy składowe: Kodyfikację efektów kształcenia dla kierunku, Opis kierunkowych efektów kształcenia, Odniesienie do efektów kształcenia w obszarze kształcenia z zakresu nauk społecznych. Zgodnie z listą i opisem zawartymi we wspomnianej tabeli, liczba kierunkowych efektów w zakresie wiedzy określona została na 11 pozycji, liczba kierunkowych efektów w zakresie umiejętności określona została na 12 pozycji, liczba kierunkowych efektów w zakresie kompetencji została określona na 7 pozycji.

Tabela, która zatytułowana została: Zamierzone szczegółowe efekty kształcenia, stanowiąca załącznik do Uchwały nr 217/2017 Senatu Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie w trzeciej kolumnie zawiera: „Odniesienie do efektów kształcenia w obszarze kształcenia w zakresie nauk społecznych”. Należy jednak zauważyć, że w rzeczywistości mamy tutaj do czynienia z odniesieniem kierunkowych efektów kształcenia do charakterystyki drugiego stopnia Polskiej Ramy Kwalifikacji (poziom 6). Należy przy tym podkreślić, że o ile w przypadku efektów z zakresu wiedzy i kompetencji społecznych uwzględniono wszystkie kategorie charakterystyki kwalifikacji (P6S\_WG, P6S\_WK, P6S\_KK, P6S\_KO, P6S\_KR), to w przypadku umiejętności nie dokonano odniesienia do kategorii przypisanych do charakterystyki drugiego stopnia PRK. Są to: P6S\_UO – absolwent potrafi planować i organizować pracę – indywidualną oraz w zespole oraz P6S\_UU – absolwent potrafi planować i realizować własne uczenie się przez całe życie. Pominięcie w procesie odnoszenia kierunkowych efektów kształcenia odwołania do tych charakterystyk odniesień efektów kształcenia w obszarze kształcenia w zakresie nauk społecznych budzić musi poważne wątpliwości dotyczące prawidłowości osadzenia kierunku studiów w ramach obszaru kształcenia w zakresie nauk społecznych. Efekty oznaczone jako: P6S\_UO oraz P6S\_UU odnoszą się bowiem do osiągnięcia przez studenta odpowiedniego poziomu umiejętności planowania i organizowania pracy oraz planowania i organizowania nauki. Umiejętności o takim charakterze postrzegać należy w kategoriach najważniejszych planowanych kierunkowych efektów kształcenia w ramach studiów: Stosunki międzynarodowe, profil praktyczny. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że nie dokonano przypisania kierunkowych efektów kształcenia do charakterystyk drugiego stopnia PRK dla obszaru kształcenia w zakresie nauk społecznych (poziom 6, profil praktyczny). Tabela kierunkowych efektów kształcenia nie zawiera również powiązania kierunkowych efektów kształcenia z uniwersalną charakterystyką poziomu 6 PRK. Wszystkie te zidentyfikowane błędy i zaniechania pozwalają na sformułowanie zarzutu, iż w tabeli zatytułowanej: Zamierzone szczegółowe efekty kształcenia nie dokonano prawidłowego przyporządkowania kierunkowych efektów kształcenia do właściwych kodów charakterystyk drugiego stopnia Polskiej Ramy Kwalifikacji (w zgodzie z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 września 2016 r. w sprawie charakterystyk drugiego stopnia Polskiej Ramy Kwalifikacji typowych dla kwalifikacji uzyskiwanych w ramach szkolnictwa wyższego po uzyskaniu kwalifikacji pełnej na poziomie 4 – poziomy 6-8).

Dokonując analizy treści kierunkowych efektów w zakresie wiedzy, a także wynikających z nich zobowiązań dotyczących wiedzy absolwenta kierunku stosunki międzynarodowe po zakończeniu studiów, stwierdzić należy, że w odniesieniu do wiedzy podstawowej, konstytuującej naukę o stosunkach międzynarodowych, sformułowane one zostały w znacznym stopniu w sposób prawidłowy. W świetle poszczególnych kierunkowych efektów w zakresie wiedzy absolwent: posiadać będzie wiedzę o

umiejscowieniu stosunków międzynarodowych i dyscyplin pokrewnych w systemie nauk społecznych; poznać podstawowe pojęcia występujące w naukach społecznych, zwłaszcza w zakresie definiowania pojęcia stosunków międzynarodowych; odznaczać się będzie wiedzą na temat struktur i funkcjonowania relacji międzynarodowych na szczeblu lokalnym, krajowym i międzynarodowym; wykazywać się wiedzą na temat funkcjonowania stosunków międzynarodowych oraz relacji zachodzących pomiędzy podmiotami w strukturach wspólnotowego biznesu i wymiany handlowej; posiadać wiedzę z zakresu zmian zachodzących w polityce wspólnotowej oraz skutków tych zmian. Warto jednak zwrócić w tym kontekście uwagę na fakt, że na liczbę 11 efektów kształcenia w zakresie wiedzy, 5 z nich odnosi się bezpośrednio do problematyki i zagadnień wspólnotowych / Unii Europejskiej. Zostały one sformułowane w następujący sposób: STM\_W05 – Ma wiedzę dotyczącą funkcjonowania stosunków międzynarodowych oraz relacji zachodzących pomiędzy podmiotami działającymi w strukturach wspólnotowego biznesu i wymiany handlowej, STM\_W06 – Ma wiedzę dotyczącą relacji zachodzących pomiędzy podmiotami działającymi w strukturach wspólnotowych, w tym także wiedzę dotyczącą środków służących do pozyskiwania i wykorzystywania danych w procesie administrowania i zarządzania relacjami wewnętrznymi i zewnętrznymi, STM\_W07 – Zna przepisy i zasady dotyczące systemu przedsiębiorczości wspólnotowej oraz ich implementacji w prawie krajowym państw członkowskich Unii Europejskiej, STM\_W08 – Ma wiedzę w zakresie zachodzących w polityce wspólnotowej oraz skutków tych zmian, STM\_W09 – Ma wiedzę o strukturach funkcjonowania UE na szczeblu państw członkowskich i w otoczeniu międzynarodowym.

Istniejąca proporcja pomiędzy liczbą całkowitą efektów kształcenia w zakresie wiedzy dla kierunku stosunki międzynarodowe, a liczbą efektów powiązanych merytorycznie (jak wynika z ich treści) z problematyką europejską, budzić musi poważne zastrzeżenia. Zgodnie z programem kształcenia realizowanym od roku akademickiego 2017/2018 (dla cyklu kształcenia począwszy od roku akademickiego 2017/2018 oraz dla cyklu kształcenia począwszy od roku akademickiego 2018/2019) student kierunku może dokonać wyboru pomiędzy 4 specjalnościami, którymi są: Biznes międzynarodowy, Unia Europejska w działaniu, Bezpieczeństwo międzynarodowe, Dziennikarstwo międzynarodowe. Jak zapisano w programie studiów dla cyklu kształcenia począwszy od roku akademickiego 2018/2019 (Załącznik nr 1. do Uchwały nr 53/2018 Rady Wydziału Nauk Społecznych i Humanistycznych Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie z dnia 25 czerwca 2018 roku) treści kształcenia dla specjalności Bezpieczeństwo międzynarodowe obejmują następujące zagadnienia: podstawy teorii bezpieczeństwa, zagrożenia bezpieczeństwa międzynarodowego, instytucjonalno-prawne ramy bezpieczeństwa, bezpieczeństwo informacyjne, bezpieczeństwo energetyczne, polityka migracyjna i azylowa, treści kształcenia dla specjalności Dziennikarstwo międzynarodowe obejmują natomiast następujące zagadnienia: gatunki dziennikarskie, podstawy dziennikarstwa radiowego, dziennikarstwo mobilne, podstawy dziennikarstwa internetowego, warsztat korespondenta zagranicznego, realizacja audiowizualna, podstawy dziennikarstwa prasowego. Analiza aktualnie obowiązujących kierunkowych efektów kształcenia dla kierunku, profil praktyczny, nie pozwala na powiązanie ustanowionych efektów z przyjętymi dla wymienionych specjalności założeniami programowymi dotyczącymi wiedzy z zakresu bezpieczeństwa międzynarodowego oraz dziennikarstwa. O ile w przypadku problematyki dotyczącej integracji europejskiej, funkcjonowania państw i przedsiębiorstw w strukturach wspólnego rynku oraz relacji pomiędzy instytucjami europejskimi a strukturami władzy i administracji państw członkowskich, została ona jednoznacznie wskazana na poziomie kierunkowych efektów kształcenia w zakresie wiedzy, o tyle na tym samym poziomie kierunkowych efektów kształcenia w zakresie wiedzy nie znajdujemy zapowiedzi – zobowiązania do zapewnienia studentowi/absolwentowi silnie specjalistycznej wiedzy dotyczącej chociażby teorii i praktyki dziennikarstwa.

Poza specjalnością: Unia Europejska w działaniu, pozostałe nie mieszczą się w założonych dla kierunku efektach kształcenia. Należy przy tym zauważyć, że znaczna część przypisanych do przedmiotów

szczegółowych efektów kształcenia jedynie w niewielkim stopniu odnosi się do kierunkowych efektów kształcenia i nie w pełni uszczegóławia je poprzez opis oraz formalne powiązanie z nimi. Należy w tym miejscu odwołać się do kilku przykładów. W przypadku przedmiotu: Logistyka (specjalność: Biznes międzynarodowy), efekt przedmiotowy w zakresie wiedzy W2. Ma podstawową wiedzę o relacjach między strukturami i instytucjami związanymi z procesami logistycznymi, zarówno w skali krajowej i międzynarodowej, powiązany został z kierunkowym efektem STM\_W03. Ma wiedzę o strukturach i funkcjonowaniu relacji międzynarodowych na szczeblu lokalnym krajowym i międzynarodowym. W przypadku przedmiotu: Internacjonalizacja przedsiębiorstw (specjalność: Biznes międzynarodowy), efekt przedmiotowy w zakresie umiejętności U2. Potrafi właściwie ocenić atrakcyjność rynku w aspekcie wyboru kierunków ekspansji międzynarodowej, powiązany został z kierunkowym efektem STM\_U03. Potrafi właściwie analizować przyczyny historyczne, ekonomiczne i społeczne oraz przebieg konkretnych zjawisk społecznych w zakresie funkcjonowania UE, jej relacji zewnętrznych i wewnętrznych. W przypadku przedmiotu: Zarządzanie granicą państwa (specjalność: Biznes międzynarodowy) nie sformułowano natomiast żadnych konkretnych efektów przedmiotowych w zakresie umiejętności, te która znajdują się w sylabusie odnoszą się do problematyki bezpieczeństwa Unii Europejskiej: U1. Posiada umiejętność oceny przydatności metod i procedur do realizacji zadań związanych z różnymi sferami bezpieczeństwa Unii Europejskiej oraz U2. Potrafi wyjaśniać i porządkować relacje zachodzące między procesami, podmiotami, strukturami oraz procesami determinującymi bezpieczeństwo Unii Europejskiej. Należy zatem postawić tezę, że najczęstszymi błędami popełnianymi w procesie definiowania i opisywania przedmiotowych efektów kształcenia są niewielka ich spójność – związek z efektami kierunkowymi, albo przypisanie do przedmiotów bardzo ogólnych w treści efektów (jedynie w celu odniesienia tych efektów przedmiotowych do efektów kierunkowych).

Tabela zamierzonych, szczegółowych efektów kształcenia zawiera 12 pozycji z zakresu umiejętności. Wnikliwa analiza sposobu opisu poszczególnych, kolejnych efektów pozwala na postawienie tezy, że 8 z nich bezpośrednio i jednoznacznie powiązanych zostało z umiejętnościami dotyczącymi analizowania procedur działania i struktur Unii Europejskiej oraz zarządzania instytucjami, podmiotami publicznymi i przedsiębiorstwami w ramach polityczno-ekonomicznych struktur Unii Europejskiej. Zaliczyć do nich można następujące kierunkowe efekty w zakresie umiejętności: STM\_U01 – Potrafi prawidłowo definiować pojęcia z zakresu stosunków międzynarodowych, funkcjonowania UE, jej polityki i instytucji oraz stosunków gospodarczo-handlowych. Potrafi prawidłowo zastosować terminologię używaną w ramach wykładanych przedmiotów, STM\_U02 – Potrafi pozyskiwać i poddawać analizie dane niezbędne do rozwiązywania konkretnych przypadków w zakresie funkcjonowania polityk wspólnotowych, STM\_U03 – Potrafi właściwie analizować przyczyny historyczne, ekonomiczne i społeczne oraz przebieg konkretnych zjawisk społecznych w zakresie funkcjonowania UE, jej relacji zewnętrznych i wewnętrznych, STM\_U05 – Prawidłowo stosuje wykładnię najważniejszych zagadnień i regulacji z zakresu prawa UE i wybranych zagadnień regulacji krajowych, STM\_U06 – Potrafi analizować i rozwiązywać zagadnienia związane z funkcjonowaniem UE i jej polityki, STM\_U07 – Potrafi wykorzystywać zdobytą wiedzę na temat obowiązujących zasad funkcjonowania UE, w tym dorobek krajowy do rozstrzygania dylematów i problemów pojawiających się w pracy zawodowej, STM\_U08 – Potrafi ocenić przydatność i efektywność typowych procedur i metod wykorzystywanych w procesie zarządzania i kierowania w obszarze funkcjonowania Wspólnoty, szczególnie w dziedzinie przedsiębiorczości i gospodarki, STM\_U09 – Potrafi posługiwać się językiem właściwym dla administracji UE, w tym językiem prawniczym, oraz językiem właściwym dla wybranej specjalności. Jednocześnie na liście kierunkowych efektów kształcenia w zakresie umiejętności nie można odnaleźć żadnych założeń kształcenia odnoszących się do umiejętności praktycznych charakterystycznych dla absolwenta specjalności: Biznes międzynarodowy, Bezpieczeństwo międzynarodowe oraz Dziennikarstwo międzynarodowe. O ile bowiem istnieje wyraźne powiązanie jeden ze specjalności (tj.



Unia Europejska w działaniu) z kierunkowymi efektami kształcenia, to zauważyć należy brak spójności pozostałych specjalności z przyjętymi dla ocenianego kierunku kierunkowymi efektami kształcenia.

Poważne wątpliwości budzi przypisanie efektów kształcenia (oprócz dyscypliny wiodącej w ramach dziedziny nauk społecznych którą są nauki o polityce) do dziedziny nauk prawnych i dyscypliny: prawo oraz dziedziny nauk ekonomicznych i dyscypliny: ekonomia. W przypadku pierwszej z wymienionych dyscyplin, czyli prawa, tylko jeden z efektów kształcenia (w zakresie umiejętności) opisany został w taki sposób, że zdobycie w ramach jego realizacji kompetencji praktycznych z zakresu nauk prawnych jest bezwarunkowo oczywiste (STM\_U05 – Prawdłowo stosuje wykładnię najważniejszych zagadnień i regulacji z zakresu prawa UE i wybranych zagadnień regulacji krajowych). W przypadku drugiej z wymienionych dyscyplin, czyli ekonomii, większa liczba efektów kształcenia wprost i jednoznacznie, jak wynika z ich sposobu opisu, powiązana została z wiedzą i praktycznymi kompetencjami z zakresu nauk ekonomicznych (S1P\_W11 – Zna zasady podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej, STM\_U08 – Potrafi ocenić przydatność i efektywność typowych procedur i metod wykorzystywanych w procesie zarządzania i kierowania w obszarze funkcjonowania Wspólnoty, szczególnie w dziedzinie przedsiębiorczości i gospodarki). Zwrócić przy tym należy uwagę na fakt błędnej kodyfikacji efektu numer 11 z zakresu wiedzy. Sposób oznaczenia tego efektu w dokumentach programowych kierunku (Uchwała nr 277/2017 Senatu Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie z dnia 28 czerwca 2017 roku) przedstawia się w następujący sposób: S1P\_W11.

Pozostając przy kwestii zasadności przypisania kierunkowych efektów kształcenia do wybranych dziedzin oraz dyscyplin naukowych, uznać należy, że o ile odniesienie tych efektów do dziedziny nauk społecznych i dyscypliny: nauki o polityce jest uzasadnione i znajduje pokrycie w zakładanych celach kształcenia opisanych poprzez kierunkowe efekty kształcenia, o tyle odniesienie efektów do dziedziny nauk prawnych (dyscyplina: prawo) oraz dziedziny nauk ekonomicznych (dyscyplina: ekonomia) nie znajduje szerszego uzasadnienia przez pryzmat charakterystyki poszczególnych efektów kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Brak jest w obrębie struktury kierunkowych efektów kształcenia w zakresie wiedzy i umiejętności konkretnych efektów kształcenia, których opis – charakterystyka wskazywałaby jednoznacznie, że absolwent kierunku w procesie kształcenia uzyska wyjątkową, specjalistyczną wiedzę teoretyczną, faktograficzną czy problemową z dziedziny nauk ekonomicznych lub nauk prawnych, albo też zdobędzie wyjątkowe umiejętności charakterystyczne dla nauk ekonomicznych bądź nauk prawnych.

Reasumując dotychczas dokonaną szczegółową analizę struktury kierunkowych efektów kształcenia dla kierunku studia I stopnia o profilu praktycznym (dla cyklu kształcenia od roku akademickiego 2015/2016 oraz dla kolejnych cykli kształcenia poczynając od roku akademickiego 2017/2018) sformułować można następujące wnioski o charakterze ogólnym:

Pogłębiona analiza charakterystyk poszczególnych kierunkowych efektów kształcenia w zakresie wiedzy i umiejętności, obowiązujących od roku akademickiego 2017/2018, pozwala na stwierdzenie, że mamy w tym wypadku do czynienia z nadreprezentacją efektów z obszaru studiów europejskich / europeistyki. Bazując na obowiązujących aktualnie efektach kształcenia dla kierunku stosunki międzynarodowe przyjąć można, że absolwent tego kierunku odznaczać się będzie w największym stopniu wiedzą dotyczącą: zagadnień instytucjonalnych Unii Europejskiej, mechanizmów funkcjonowania organów Wspólnot europejskich, relacji pomiędzy strukturami Unii Europejskiej, a władzami państwowymi oraz problematyki aktywności wewnętrznej i zewnętrznej Unii Europejskiej. Podobne wnioski sformułować można w oparciu o analizę specyfiki umiejętności zyskiwanych przez absolwenta w procesie kształcenia na kierunku stosunki międzynarodowe. Jak wynika ze sposobu opisu kierunkowych efektów kształcenia w zakresie umiejętności, absolwent przygotowany zostanie niemal wyłącznie do wykonywania różnorodnych zadań w ramach struktur Unii Europejskiej oraz w ramach relacji pomiędzy państwami członkowskimi a organami Unii Europejskiej. Przyjęte dla ocenianego kierunku efekty kształcenia w zakresie umiejętności nie odwołują się o zestawu praktycznych kompetencji o różnych

charakterze, które pomimo swojej unikalności i specjalizacji (wpisanych w kontekst funkcjonowania w środowisku międzynarodowym), mogłyby przygotowywać absolwenta do wykonywania zadań, czynności oraz realizacji różnorodnych przedsięwzięć zawodowych, niezależnie od realizowanej w czasie studiów specjalności. Skoro jednostka prowadząca oceniany kierunek studiów nie zdecydowała się na sformułowanie kierunkowych efektów kształcenia w zakresie umiejętności w sposób bardziej ogólny i uniwersalny, niezrozumiałe jest dlaczego zdecydowano położyć tak duży nacisku w ramach kierunkowych efektów w zakresie umiejętności, które odnoszą się bezpośrednio do wykonywania zadań – różnych funkcji w strukturach Unii Europejskiej.

Istnieje bardzo poważna rozbieżność pomiędzy profilem absolwenta poszczególnych specjalności studiów (dla cyklu kształcenia od roku akademickiego 2015/2016 i roku akademickiego 2016/2017) oraz założeniami koncepcyjnymi kształcenia i przyjętymi treściami kształcenia w obrębie specjalności (dla kolejnych cykli kształcenia poczynając od roku akademickiego 2017/2018), a charakterystyką i sposobem opisu poszczególnych kierunkowych efektów kształcenia w zakresie wiedzy i umiejętności.

Zarówno w przypadku kierunkowych efektów kształcenia realizowanych w ramach procesu kształcenia od roku akademickiego 2015/2016, jak i w ramach procesu kształcenia od roku akademickiego 2017/2018, zidentyfikowano nieproporcjonalnie wysoką liczbę efektów w zakresie wiedzy i umiejętności z obszaru studiów europejskich. Jednocześnie w sposób marginalny reprezentowane są w ramach kierunkowych efektów kształcenia wiedza i umiejętności przypisane do obowiązujących w poszczególnych cyklach kształcenia specjalności, takich jak: Turystyka międzynarodowa, Współpraca transgraniczna i biznes międzynarodowy, Dyplomacja i lobbing międzynarodowy, Biznes międzynarodowy (od roku akademickiego 2017/2018), Bezpieczeństwo międzynarodowe (od roku akademickiego 2017/2018), Dziennikarstwo międzynarodowe (od roku akademickiego 2017/2018).

W związku z tym, że ocenie podlega kierunek studiów stosunki międzynarodowe realizowany w ramach profilu praktycznego, analiza dwóch kolejno obowiązujących wersji kierunkowych efektów kształcenia powinna pozwolić na ocenę, czy zdefiniowane i opisane w konkretny sposób, poszczególne efekty (szczególnie w zakresie wiedzy i umiejętności) stanowią kompletne, spójne ramy koncepcyjne kształcenia, która są przemyślane, odpowiednio opisane pod względem merytorycznym, osadzone w dorobku dyscypliny wiodącej i dyscyplin wspomagających oraz wskazują na możliwość zdobycia konkretnych umiejętności praktycznych, niezbędnych z punktu widzenia założonych specjalności oraz powiązanej z nimi sylwetki absolwenta. W przypadku kierunkowych efektów kształcenia ujętych w analizowanych dokumentach (Uchwale nr 155/2015 Senatu Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie z dnia 25 czerwca 2015 roku oraz Uchwale nr 277/2017 Senatu Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie z dnia 28 czerwca 2017) nie można sformułować tezy, że w sposób kompletny, spójny i prawidłowy definiują one, opisują i wyjaśniają koncepcje kształcenia i cele ogólne procesu kształcenia. Niewłaściwe zdefiniowanie i opisanie kierunkowych efektów kształcenia powoduje ponadto, że kluczowe elementy procesu kształcenia nie są zaprojektowane prawidłowo (w odniesieniu do: zakładanych treści kształcenia, wiedzy kierunkowej przypisanej do nauczania o stosunkach międzynarodowych w ujęciu praktycznym, wiedzy dotyczącej optymalnych metod i procedur wykorzystywania wiedzy teoretycznej i faktograficznej w ramach aktywności zawodowej). W rezultacie nawastrzania się kolejnych słabości i ograniczeń programu kształcenia ocenianego kierunku, również szczegółowe, przedmiotowe efekty kształcenia dobrane są i opisane w sposób nieprawidłowy. Ponadto, co należy podkreślić, struktura kierunkowych efektów kształcenia w zakresie umiejętności oraz sposób ich scharakteryzowania – opisanie wskazują, iż proces pozyskiwania i rozwoju konkretnych umiejętności przez studentów ograniczony został do zestawu dość uniwersalnych, praktycznych umiejętności zawodowych (takich, jak np. współdziałanie, interpretowanie, analizowanie, opracowywanie, prezentowanie), wpisanych nie tylko w aktywność w obszarze polityki zagranicznej oraz polityki międzynarodowej. Umiejętności o takim charakterze przypisać można kształcenia studentów wielu innych kierunków: zarządzania, administracji, bezpieczeństwa narodowego, ekonomii, logistyki. Ponadto,

jak to zostało wykazane, te dość ogólne, praktyczne umiejętności zawodowe zostały w świetle obowiązujących kierunkowych efektów kształcenia w zakresie umiejętności osadzone w przeważającej mierze w kontekście instytucji europejskich oraz mechanizmów integracji europejskiej.

Szczególnie w przypadku kierunkowych efektów kształcenia obowiązujących dla cykli kształcenia realizowanych począwszy od roku akademickiego 2017/2018 sformułować można ocenę, iż obowiązujący dla tych cykli kształcenia program studiów nie jest strukturalnym, programowym, merytorycznym rozwinięciem koncepcji kształcenia i celów kształcenia wyznaczonych przez kierunkowe efekty kształcenia dla kierunku stosunki międzynarodowe. Zarówno na płaszczyźnie kierunkowych efektów z zakresu wiedzy (choć jak zostało to przedstawione – w mniejszym stopniu), jak i na płaszczyźnie kierunkowych efektów z zakresu umiejętności brak jest logicznej spójności pomiędzy nimi, a przedmiotami i modułami tworzącymi program studiów. Program studiów realizowany od cyklu kształcenia 2017/2018 tylko w pewnym zakresie koresponduje z założeniami koncepcyjnymi i celami kształcenia określonymi przez kierunkowe efekty dla Stosunków międzynarodowych.

Kierunkowe efekty kształcenia dla cykli kształcenia realizowanych od roku akademickiego 2017/2018 zostały sformułowane wadliwie nie tylko ze względu na nieproporcjonalnie duże nagromadzenie w opisie umiejętności praktycznych zdolności związanych wprost z instytucjami Unii Europejskiej oraz pracą w strukturach odpowiedzialnych za integrację europejską. Z perspektywy praktycznego profilu kierunku studiów przedstawione w tabeli efektów kształcenia opisy umiejętności absolwenta mają relatywnie ogólny, uniwersalny charakter, który można wyznaczyć niemal dla wszystkich absolwentów kierunków studiów z zakresu nauk społecznych i dyscypliny nauk o polityce i administracji. Na liście 12 pozycji umiejętności brak jest odpowiednio nakreślonych zdolności absolwenta *stricte* powiązanych z wybranymi aspektami pracy w ramach środowiska międzynarodowego, czy w ramach działań zewnętrznych państwa. Z analizy listy umiejętności absolwenta Stosunków międzynarodowych realizowanych przez WSPA w Lublinie sformułować można wniosek, iż nie zostanie on przygotowany między innymi do: opracowania prognoz dotyczących wybranych procesów w stosunkach międzynarodowych, organizacji lub współorganizacji określonych przedsięwzięć naukowych/zawodowych o charakterze seminariów i konferencji, korzystania z nowych kanałów komunikacji w celu rozwijania kontaktów międzynarodowych, uczestnictwa w różnego typu spotkaniach i debatach jako ważny ich uczestnik, funkcjonowania w zróżnicowanym pod względem etnicznym środowisku, dokonania oceny wpływu określonych uwarunkowań politycznych czy społecznych na możliwość zaistnienia określonego typu zagrożenia dla bezpieczeństwa wewnętrznego lub międzynarodowego, diagnozowania możliwych decyzji z dziedziny polityki zagranicznej państw na podstawie określonych danych wejściowych związanych z konkretnymi uwarunkowaniami tejsze polityki.

Oceniając system efektów kształcenia dla kierunku stosunki międzynarodowe, studia I stopnia, profil praktyczny, postrzegać go należy jako zbiór wzajemnie uzupełniających się elementów, na który składa się: dobór i sposób opisu kierunkowych efektów kształcenia, dobór i sposób opisu przedmiotowych efektów kształcenia, przyjęte wzorce powiązania efektów kierunkowych z efektami przedmiotowymi. W sytuacji, kiedy proces sformułowania i opisanie kierunkowych efektów kształcenia przeprowadzono z licznymi wadami, struktura oraz sposób opisu przedmiotowych efektów kształcenia także odznaczają się licznymi uchybieniami merytorycznymi i błędami technicznymi. Podkreślić należy, że zestawienie kierunkowych efektów kształcenia (dla cykli kształcenia będących przedmiotem oceny) z programem studiów pozwala na sformułowanie zarzutu, że obowiązujące dla kolejnych cykli kształcenia (od 2015/2016, od 2016/2017, od 2017/2018, od 2018/2019) programy studiów nie mogą zostać uznane za logiczne, merytoryczne rozwinięcie kierunkowych efektów kształcenia. Poszczególnym przedmiotom przypisano relatywnie niewielką liczbę efektów przedmiotowych (w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji), które bezpośrednio powiązane są z kierunkowymi efektami dla studiów na kierunku stosunki międzynarodowe.

Sposób definiowania oraz reguły doboru przedmiotowych efektów kształcenia (z podziałem na wiedzę, umiejętności i kompetencje) charakteryzują się nagromadzeniem licznych uchybień. Należy stwierdzić, że w przypadku dużej części przedmiotów w sposób niewłaściwy sformułowano przypisane im efekty kształcenia. Po przeprowadzeniu analizy sylabusów przedmiotów (pod kątem sposobu doboru oraz opisu przedmiotowych efektów kształcenia) kierunku stosunki międzynarodowe, niemożliwe jest bezwarunkowe uznanie, że wszystkie zawarte w programie studiów przedmioty rzeczywiście (biorąc pod uwagę treści kształcenia, cele zajęć oraz przedmiotowe efekty kształcenia) mają charakter praktyczny. Dokonana ocena znacznej części sylabusów nie potwierdza bowiem tezy, że w toku opisywanych przez nie przedmiotów kształcenie nakierowane jest głównie na osiągnięcie precyzyjnie wyznaczonych oraz klarowanie opisanych efektów kształcenia w zakresie umiejętności. Co więcej, z perspektywy przeglądu przedmiotowych efektów kształcenia, które przypisano do poszczególnych zajęć, całkowicie niejasne i pozbawione podstaw jest to, w jaki sposób dokonano określenia form niektórych zajęć jako projekt lub warsztat. Liczba oraz charakter przypisanych im przedmiotowych efektów kształcenia w zakresie umiejętności nie dają solidnej przesłanki do uznania ich jak zajęcia projektowe lub warsztatowe. Generalizując, można stwierdzić, że liczba efektów przedmiotowych w zakresie umiejętności w przypadku szerokiej grupy przedmiotów klasyfikowanych jako praktyczne jest relatywnie niska. Mieści się w zakresie od 2 do 3 przedmiotowych efektów w zakresie umiejętności. Co więcej, opis przedmiotowych efektów kształcenia w zakresie umiejętności nie wskazuje, że zajęcia klasyfikowane jako praktyczne (realizowane zgodnie z programem studiów w formie projektu lub warsztatu) rzeczywiście wyposażają jego uczestników w specyficzne umiejętności – zdolności praktyczne związane bezpośrednio z deklarowanymi treściami kształcenia i celami przedmiotu.

Przykładami przedmiotów, w przypadku których odnotowano szereg uchybień w dziedzinie definiowania i opisu przedmiotowych efektów kształcenia, są między innymi następujące zajęcia:

Demografia, forma zajęć – wykład, I semestr. Do przedmiotu przypisano jedynie dwa efekty w zakresie wiedzy. Co więcej, efekty przedmiotu (Tabela 3.2) w żaden sposób nie są powiązane z celami przedmiotu (Tabela. 3.1).

Komunikacja międzykulturowa, klasyfikowany jako praktyczny, forma zajęć – ćwiczenia, II semestr. Do przedmiotu przypisano między innymi dwa efekty w zakresie umiejętności: U1. Potrafi prawidłowo interpretować zjawiska kulturowe o charakterze międzynarodowym. U2. Potrafi właściwie analizować przyczyny i przebieg konkretnych procesów i zjawisk integracji europejskiej. Drugi efekt nie ma żadnego związku z treściami kształcenia przedmiotu.

Fundusze pomocowe/Środki pomocowe, klasyfikowany jako praktyczny dla cyklu kształcenia od 2017/2018, forma zajęć – projekt, IV semestr. Do przedmiotu przypisano jeden efekt w zakresie wiedzy. Ponadto przypisano również tylko jeden efekt kształcenia w zakresie umiejętności: U1. Student potrafi zidentyfikować źródło finansowania konkretnego projektu.

Konstruktywne rozwiązywanie konfliktów, klasyfikowany jako praktyczny, forma zajęć – warsztat, I semestr. Do przedmiotu nie przypisano żadnego efektu w zakresie wiedzy. Jednocześnie przypisano jeden efekt w zakresie umiejętności. Przytoczenie tego opisu jest niemożliwe – liczy kilkanaście zdań. Efekt U1 zostało powiązany z następującymi efektami kierunkowymi: ARCH\_04, DKS1P\_U05, FIR1P\_U10, K\_U08, STM\_U07, K\_U03. Należy zwrócić w tym miejscu uwagę na fakt, że posłużono się błędnymi kodami kierunkowych efektów kształcenia: ARCH\_04, DKS1P\_U05, FIR1P\_U10, K\_U08, K\_U03. Nie można w związku z tym zidentyfikować, do jakich kierunkowych efektów kształcenia odniesiono efekty przedmiotowe, poza efektem w zakresie umiejętności oznaczonym jako STM\_U07: Potrafi wykorzystać zdobytą wiedzę na temat obowiązujących zasad funkcjonowania UE, w tym dorobek krajowy do rozstrzygania dylematów i problemów pojawiających się w pracy zawodowej.

Komunikacja interpersonalna, klasyfikowany jako praktyczny, forma zajęć – warsztat, I semestr. Do przedmiotu przypisano jedynie trzy efekty w zakresie kompetencji społecznych. Brak jest w sylabusie przypisania do przedmiotu efektów w zakresie wiedzy oraz umiejętności.

Public relations, forma zajęć – ćwiczenia, IV semestr. Do przedmiotu nie przypisano efektów w zakresie wiedzy. Przedmiot realizuje dwa efekty z zakresu umiejętności: U1. Potrafi wybrać narzędzia i kanały public relations zależności (pisownia oryginalna) od planowanych celów kampanii. U2. Potrafi planować działania public relations w wymiarze operacyjnym oraz ocenić ich (pisownia oryginalna) z wykorzystaniem standardowych metod i narzędzi.

Międzynarodowy marketing terytorialny, klasyfikowany jako praktyczny, forma zajęć – projekt, II semestr. Do przedmiotu przypisano jeden efekt w zakresie wiedzy oraz jeden efekt w zakresie umiejętności: U1. Potrafi wykorzystać standardowe metody i narzędzia z zakresu międzynarodowego marketingu terytorialnego.

Zachowania konsumenckie, forma zajęć – wykład, VI semestr. Do przedmiotu przypisano jedynie 2 efekty z zakresu wiedzy. Brak przypisania efektów w zakresie umiejętności.

Podstawy psychologii, forma zajęć – wykład, II semestr. Do przedmiotu przypisano 3 efekty w zakresie wiedzy.

Międzynarodowa ochrona praw człowieka, klasyfikowana jako praktyczny, forma zajęć – projekt, II semestr. Do przedmiotu przypisano dwa efekty z zakresu umiejętności: U1. Potrafi prawidłowo definiować pojęcia z zakresu stosunków międzynarodowych, funkcjonowania UE jej polityki i instytucji oraz stosunków gospodarczych i handlowych. Zna podstawową terminologię używaną w ramach wykładanych przedmiotów. U2. Potrafi pozyskać i poddawać analizie dane niezbędne do rozwiązywania konkretnych przypadków w zakresie odnoszącym się do funkcjonowania w ramach polityk wspólnotowych, ich założeń i odniesień. Wymienione przedmiotowe efekty w zakresie wiedzy nie korespondują w żadnym stopniu z zakładanymi celami przedmiotu oraz treściami kształcenia.

Przedstawione powyżej przykłady ukazują, że przewidziane dla przedmiotów / modułów szczegółowe efekty kształcenia nie są w spójny, logiczny i merytoryczny sposób powiązane z efektami kształcenia założonymi dla ocenianego kierunku studiów. W przypadku wymienionych przedmiotów, poddanych ocenie pod kątem zależności pomiędzy kierunkowymi efektami kształcenia przyjętymi dla kierunku, a szczegółowymi efektami kształcenia założonymi dla modułów / przedmiotów, nie można zaobserwować prawidłowości, w ramach której efekty przedmiotowe pogłębiają, rozwijają i uszczegóławiają założone dla efekty kierunkowe. Jak wynika z przeprowadzonej wnikliwej analizy kart przedmiotów – co zostało wykazane powyżej – ponieważ w sylabusach konieczne jest powiązanie efektów przedmiotowych z efektami kierunkowymi, zostało to wykonane, jednak bez głębszej refleksji nad zasadnością dokonania określonych przypisani, czy też prawidłowości odniesień z punktu widzenia koncepcji kształcenia. Błędne sformułowanie i opisanie kierunkowych efektów kształcenia założonych dla ocenianego kierunku spowodowało, że część przedmiotów / modułów nie znajduje pokrycia w istniejących kierunkowych efektach. W następstwie, znaczna część treści kształcenia wykracza poza kierunkowe efekty kształcenia. Nie można stwierdzić, aby realizowały te efekty, ponieważ treści te zostały sformułowane niejako obok istniejących, założonych dla kierunku efektów kształcenia.

Efekty kształcenia przypisano także do praktyki zawodowej. Zgodnie z dostępnym sylabusem praktyk zawodowych, realizują one jeden efekt w zakresie wiedzy oraz jeden w zakresie umiejętności. Stwierdzić należy, że tak niewielka liczba szczegółowych efektów przedmiotowych przypisanych do praktyk zawodowych uniemożliwia ocenę efektów udziału studenta w praktykach zawodowych. Co warto podkreślić, również w przypadku zajęć z wychowania fizycznego mamy do czynienia z przypisaniem do nich efektów kształcenia (jednego w zakresie kompetencji społecznych).

### **Uzasadnienie, z uwzględnieniem mocnych i słabych stron**

Uczelnia opracowała koncepcję kształcenia na kierunku stosunki międzynarodowe odnosząc się do własnego doświadczenia w tym zakresie, a także pozyskując informację od pracodawców oraz z analizy potrzeb i oczekiwań studentów. Koncepcja studiów ewaluowała od profilu ogólnoakademickiego do

praktycznego. Dziś – szczególnie poprzez specjalności - koncentruje się na zagadnieniach ważnych na regionalnym rynku pracy. Bezpośredniość potrzeb studentów znajduje swe odzwierciedlenie szczególnie poprzez specjalności, katalog umiejętności i przekazywanie wiedzy ogólnej ważnej do studentów pochodzących z zagranicy.

Koncepcja kształcenia uwzględnia praktyczność i aplikacyjność wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych opisanych w efektach kształcenia. Realizowana koncepcja kształcenia opiera się na niezbędnej podbudowie teoretycznej (dotyczącej między innymi teorii stosunków międzynarodowych), ale podkreśla praktyczny wymiar człowieka i innych podmiotów uczestniczących w relacjach międzynarodowych.

Znaczna część nauczycieli akademickich (13 osób na 35 prowadzących zajęcia na wizytowanym kierunku) ma aktualne i praktyczne doświadczenie związane ze stosunkami międzynarodowymi, realizowanymi w praktyce działań biznesowych czy podmiotów publicznych. Oprócz tej grupy, 10 osób ma doświadczenie praktyczne zdobyte (i realizowane) poza uczelnią, choć bezpośrednio nie związane z wizytowanym kierunkiem kształcenia.

Kierunkowe efekty kształcenia dla ocenianego kierunku, jak również w znaczna część przedmiotowych efektów kształcenia, zostały zdefiniowane i opisane w przeważającej mierze w sposób niewłaściwy. Kierunkowe efekty kształcenia nie formułują jednoznacznie nakreślonej, czytelnej koncepcji kształcenia, która zgodna jest z profilem kwalifikacji. Kierunkowe efekty kształcenia nie stanowią rzeczywistych ram koncepcyjnych, na których osadzony został program studiów. Program studiów, w tym składające się na niego przedmioty i moduły kształcenia (wraz z zawartymi w nich celami kształcenia i treściami kształcenia) jedynie w pewnym stopniu wynikają ze struktury efektów kształcenia w zakresie wiedzy i umiejętności oraz sposobu ich opisu.

Niewłaściwe zdefiniowanie i opisanie kierunkowych efektów kształcenia w zakresie wiedzy oraz umiejętności prowadzi do niemożności rozwinięcia ich oraz uszczegółowienia na poziomie efektów przypisanych do przedmiotów / modułów. Odnotowano wiele przypadków braku spójności pomiędzy kierunkowymi oraz przedmiotowymi efektami kształcenia.

Kierunkowe efekty kształcenia dla kierunku stosunki międzynarodowe sformułowane zostały w taki sposób, że w opisie poszczególnych efektów dominują odniesienia i nawiązania do integracji europejskiej, Unii Europejskiej, wspólnot europejskich. stosunki międzynarodowe, rozumiane zarówno jako sfera naukowa – obszar badań, jak i sfera praktyczna – relacje pomiędzy podmiotami międzynarodowymi w określonym systemie międzynarodowym i w ramach określonych uwarunkowań, nie znajdują zbyt wiele miejsca wśród pozycji kierunkowych efektów kształcenia w zakresie wiedzy i umiejętności. Szczególnie założone dla kierunku stosunki międzynarodowe efekty z zakresu umiejętności w bardzo ograniczonym stopniu opisują proces zdobywania przez studenta praktycznych umiejętności, czy też jednoznacznie, precyzyjnie nakreślonych zdolności, niezbędnych w przyszłej aktywności zawodowej w obszarze polityki zagranicznej, międzynarodowych stosunków dwustronnych i wielostronnych, działalności w strukturach organizacji międzynarodowych (rządowych i pozarządowych).

Znaczna część przypisanych do przedmiotów efektów kształcenia zawartych w sylabusach nie wskazuje precyzyjnie, zrozumiale i jednoznacznie, jakiego rodzaju wiedzę pozyskuje w ramach tego przedmiotu student oraz jakie konkretne, praktyczne umiejętności zdobywa i rozwija. Ponadto, niejednokrotnie przedmiotowe efekty kształcenia nie są właściwie odnoszone do efektów kierunkowych.

Kierunkowe efekty kształcenia dla ocenianego kierunku studiów zostały sformułowane i opisane w sposób niewłaściwy.

Znaczna część efektów kształcenia przypisanych do przedmiotów nie stanowi merytorycznego i logicznego rozwinięcia oraz uszczegółowienia efektów kierunkowych.

W niektórych kartach przedmiotów zidentyfikowano brak efektów kształcenia z określonego zakresu (np. umiejętności). Efekty kształcenia przypisane do przedmiotów klasyfikowanych przez jednostkę prowadzącą oceniany kierunek studiów jako praktyczny są w większości scharakteryzowane w

nieodpowiedni sposób. Nie wynika z nich, że w ramach przedmiotów tak klasyfikowanych, student zyskuje i rozwija konkretne umiejętności związane z przygotowaniem do wykonywania różnorodnych czynności, zadań, przedsięwzięć przypisanych do przyszłej aktywności zawodowej.

### **Dobre praktyki**

Włączanie pracowników uczelni i studentów w aktywne uczestnictwo w życie międzynarodowe, czego przykładem jest organizowanie spotkań z czynnymi politykami.

### **Zalecenia**

Kierunek stosunki międzynarodowe, studia I stopnia profil praktyczny, wymaga opracowania nowych, poprawionych kierunkowych efektów kształcenia. Efekty kształcenia powinny w sposób czytelny i wiarygodny prezentować i zapowiadać, jakiego rodzaju kwalifikacje i zdolności osiągnie absolwent po ukończeniu studiów. Ponadto kierunkowe efekty kształcenia powinny być spójne z subdyscypliną nauki o stosunkach międzynarodowych, wchodzącą w skład dyscypliny nauki o polityce i administracji.

Formułując kierunkowe efekty dla Stosunków międzynarodowych, jednostka prowadząca oceniany kierunek powinna bezwarunkowo uwzględnić w ich treści: cele nauki o stosunkach międzynarodowych, konkretne – powszechnie obowiązujące płaszczyzny przedmiotowe i podmiotowe badań i opisu współczesnych stosunków międzynarodowych, a ponadto – należy zawrzeć w kierunkowych efektach z zakresu umiejętności praktyczne zdolności charakterystyczne dla absolwentów kierunku studiów dotyczącego współczesnych stosunków międzynarodowych (np. dotyczące komunikowania, praktycznych kompetencji organizatorskich, umiejętności dokonywania prognoz, analizy złożonych danych).

Należy rozważyć odniesienie kierunkowych efektów kształcenia do wszystkich charakterystyk Polskich Ramach Kwalifikacji (uwzględniając rozwiązania prawne wynikające z: Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 listopada 2018 r. w sprawie charakterystyk drugiego stopnia efektów uczenia się dla kwalifikacji na poziomach 6-8 Polskiej Ramy Kwalifikacji).

Należy dokonać wnikliwej i wszechstronnej analizy sylabusów do przedmiotów pod kątem liczby oraz sposobu opisu przedmiotowych efektów kształcenia. Efekty kształcenia na poziomie poszczególnych przedmiotów/modułów powinny zostać bezwzględnie powiązane z zakresem i charakterystyką efektów kierunkowych. System opisu efektów przedmiotowych oraz kierunkowych powinien stanowić spójną całość pod względem celów, zapowiadanych kwalifikacji oraz założeń programowych. Przedmiotowe efekty kształcenia powinny być formułowane w sposób czytelny, ich zakres powinien zostać powiązany z celami przedmiotu i treściami kształcenia przypisanymi do przedmiotu. Sformułować ponadto należy je w taki sposób, aby możliwe było stworzenie mechanizmów – form ich weryfikacji oraz oceny, w jakim stopniu studenci zrealizowali w toku zajęć zakładane efekty w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych.

W przypadku przedmiotów klasyfikowanych w programie studiów jako praktyczne (realizowanych w formie projektu lub warsztatu) zakładane dla przedmiotu/modułu przedmiotowe efekty (szczególnie w zakresie umiejętności) powinny zostać sformułowane w taki sposób, aby opisywały kształcenia, którego celem jest uzyskanie konkretnych zdolności praktycznych, właściwych dla specyfiki, charakteru, zakresu przedmiotowego danych zajęć.

### **Kryterium 2. Program kształcenia oraz możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia**

2.1. Program i plan studiów - dobór treści i metod kształcenia

2.2. Skuteczność osiągania zakładanych efektów kształcenia

2.3. Rekrutacja kandydatów, zaliczanie etapów studiów, dyplomowanie, uznawanie efektów kształcenia oraz potwierdzanie efektów uczenia się

## **Analiza stanu faktycznego i ocena spełnienia kryterium 2**

### **2.1.**

W latach 2016-2018, który to przedział czasowy wyznacza granice dla analizy i oceny planów i programów kształcenia studiów I stopnia, na kierunku stosunki międzynarodowe, profil praktyczny, podstawą formalną dla realizacji kształcenia w ramach poszczególnych cykli kształcenia były następujące dokumenty wewnętrzne jednostki prowadzącej kierunek:

Uchwała nr 34/2016 Rady Wydziału Nauk Społecznych i Humanistycznych Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie z dnia 27 czerwca 2016 r. w sprawie: zatwierdzenia planów i programów oraz efektów kształcenia studiów pierwszego oraz drugiego stopnia na rok akademicki 2016/2017 dla kierunków Wydziału Nauk Społecznych i Humanistycznych (wraz z załącznikiem nr 1 do uchwały Senatu nr 166/2015 z dnia 25 czerwca 2015 r. stosunki międzynarodowe, studia I stopnia).

Uchwała nr 44/2017 Rady Wydziału Nauk Społecznych i Humanistycznych Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie z dnia 30 czerwca 2017 roku w sprawie przyjęcia programu studiów dla kierunku stosunki Międzynarodowe (wraz z załącznikiem nr 2 do Programu studiów – Plan studiów dla kierunku stosunki międzynarodowe: nabór 2017/2018).

Uchwała nr 53/2018 Rady Wydziału Nauk Społecznych i Humanistycznych Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie z dnia 25 czerwca 2018 roku w sprawie przyjęcia programu studiów dla kierunku stosunki Międzynarodowe (wraz z załącznikiem nr 2 do Programu studiów dla kierunku stosunki międzynarodowe: nabór 2018/2019).

W świetle założeń programowych cyklu kształcenia rozpoczynającego się w roku akademickim 2017/2018, studia na kierunku stosunki międzynarodowe dla tej grupy studentów realizowane są w ramach 6 semestrów. Liczba punktów ECTS konieczna do uzyskania kwalifikacji odpowiadających poziomowi kształcenia określona została na 183 punkty. Obowiązujące dokumenty programowe stanowią, że łączna liczba punktów ECTS, którą student musi uzyskać w ramach zajęć wymagających bezpośredniego kontaktu nauczycieli akademickich i studentów, wynosi 168 punktów. W ramach zajęć związanych z nauką języków obcych student uzyskuje 18 punktów ECTS. W planie studiów przewidziano możliwość nauki dwóch języków obcych. Tak zwany Język obcy 1. nauczany jest od I do V semestru (przypisano mu łącznie 10 punktów ECTS). Tak zwany Język obcy 2. nauczany jest od III do VI semestru (przypisano mu łącznie 8 punktów ECTS).

Jednostka prowadząca oceniany kierunek studiów deklaruje, iż łączna liczba punktów, którą student uzyskuje w ramach przedmiotów / modułów do wyboru wynosi 59 punktów ECTS. Do zajęć klasyfikowanych jako wybieralne zaliczono: zajęcia związane z nauką języków obcych, seminarium dyplomowe (dwa semestry zajęć – 11 punktów ECTS), jeden z dwóch modułów do wyboru: Migracje i polityka migracyjna UE (6 ECTS) albo Dyplomacja (6 ECTS) oraz w zależności od dokonanego przez studenta wyboru jeden z czterech bloków specjalnościowych, którymi są: Biznes międzynarodowy, Unia Europejska w działaniu, Bezpieczeństwo międzynarodowe, Dziennikarstwo międzynarodowe. Przedmioty składające się na poszczególne specjalności – bloki specjalnościowe dają łącznie wartość 24 punktów ECTS. Opierając się na przedłożonych dokumentach programowych dla kierunku studiów stosunki międzynarodowe, jednostka prowadząca oceniany kierunek deklaruje, że łączna liczba punktów ECTS, którą student realizuje w ramach przedmiotów / modułów związanych z praktycznym przygotowaniem zawodowym, ustanowiona została na poziomie 109 punktów ECTS. W dokumencie zatytułowanym: Program studiów na kierunku stosunki międzynarodowe (Załącznik nr 1. do Uchwały nr 44 Rady Wydziału Nauk Społecznych i Humanistycznych Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i



Administracji w Lublinie z dnia 30 czerwca 2017 roku) przedstawiona została długa lista (licząca w sumie 49 pozycji) zajęć powiązanych z praktycznym przygotowaniem zawodowym. Przegląd zajęć przygotowujących w sposób praktyczny do wykonywania zawodu ukazuje, że zaliczono do nich w największym stopniu przedmioty, których treści kształcenia odnoszą się przede wszystkim do kierunkowych podstaw nauczania o stosunkach międzynarodowych. Włączone bowiem do tej grupy zostały następujące zajęcia: Geografia polityczna świata, Organizacje międzynarodowe, Międzynarodowe stosunki polityczne, Międzynarodowa ochrona praw człowieka, Międzynarodowe stosunki kulturalne, Polityka zagraniczna RP, Międzynarodowe stosunki gospodarcze, Procesy globalizacyjne we współczesnym świecie, Integracja europejska i prawo UE, Instytucje Unii Europejskiej). W ujęciu modelowym treści kształcenia tych przedmiotów konstytuują na poziomie teoretycznym, metodologicznym oraz faktograficznym proces poznania, opisywania i wyjaśniania współczesnych stosunków międzynarodowych. Właśnie w oparciu o te przedmioty powinno być realizowane kształcenie w obrębie nauk o stosunkach międzynarodowych oraz rozwijana wiedza szczegółowa (specjalnościowa) studentów oraz ich praktyczne zdolności i umiejętności. W przypadku wymienionych powyżej przedmiotów, klasyfikowanych jako zajęcia powiązane z praktycznym przygotowaniem zawodowym, nieuprawnione jest zaliczenie do tej grupy, ponieważ zajęcia praktyczne powinny być prowadzone w sposób umożliwiający wykonywanie określonych, praktycznych zadań i czynności, a co więcej – w warunkach właściwych dla przyszłej działalności zawodowej. W przypadku wymienionych przedmiotów nie jest możliwe dobranie takich metod dydaktycznych oraz takich sposobów weryfikacji zakładanych efektów kształcenia, aby zajęcia pozwalały na wykonywanie przez studentów (a następnie ocenianie) konkretnych zadań i czynności o charakterze zawodowym. Jednocześnie, jak to zostało wykazane w dalszej części oceny, przegląd sylabusów tych przedmiotów nie daje podstawy do stwierdzenia, że ich przewidziane dla nich efekty kształcenia zmierzać mają do rozwijania u studentów umiejętności związanych z wykonywaniem określonych zadań, czynności, udziałem w konkretnych przedsięwzięciach.

Plan studiów stacjonarnych i niestacjonarnych zapewnia realizację przez studenta zajęć klasyfikowanych jako służące zdobywaniu przez studenta umiejętności praktycznych oraz rozwijaniu kompetencji społecznych. Do zajęć tak klasyfikowanych przypisano ponad 50 procent punktów ECTS. Jak to jednak zostało wykazane, znaczna część zajęć wskazanych w wykazie zajęć powiązanych z praktycznym przygotowaniem zawodowym nie spełnia warunków, aby za takie zajęcia zostały uznane.

W planie studiów ocenianego kierunku studiów przewidziano zajęcia z obszaru nauk humanistycznych. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że w świetle programu studiów realizowanego od cyklu kształcenia rozpoczynającego się w roku akademickim 2017/2018 do zajęć z obszaru nauk humanistycznych zaliczono język obcy (18 punktów ECTS) oraz przedmiot: Idea podmiotowości człowieka (1 punkt ECTS). Oznacza to, że w rzeczywistości studenci realizujący cykl kształcenia od roku akademickiego 2017/2018 nie mają możliwości uzyskania 5 punktów ECTS w ramach zajęć z obszaru nauk humanistycznych. W programie studiów dla cyklu kształcenia realizowanego od roku akademickiego 2018/2019 przewidziano już 5 przedmiotów z obszaru nauk humanistycznych: Podstawy kreatywności (zajęcia teoretyczne oraz praktyczne), Idea podmiotowości człowieka, Kreatywny rozwój podmiotu, Świadomość wartości. W wyniku realizacji tych przedmiotów student uzyskuje łącznie 5 punktów ECTS, co jest zgodne z obowiązującymi uregulowaniami w tej materii.

W kwietniu 2018 roku (w związku z: *Uchwałą nr 302/2018 Senatu Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie z dnia 18 kwietnia 2018 roku w sprawie wprowadzenia wytycznych w zakresie projektowania programów studiów, obowiązujących począwszy od roku akademickiego 2018/2019*) jednostka prowadząca oceniany kierunek studiów dokonała kilku istotnych zmian w programie studiów. Do najważniejszych wytycznych Uchwały nr 302/2018 Senatu Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie, odnoszących się do sposobu konstruowania programu studiów kierunku stosunki międzynarodowe, zaliczyć możemy następujące zalecenia:

Liczba godzin zajęć dydaktycznych na studiach stacjonarnych w przypadku studiów I stopnia, kończących się uzyskaniem tytułu zawodowego licencjata wynosi 2250. Liczba godzin dydaktycznych na studiach niestacjonarnych w przypadku studiów I stopnia kończących się uzyskaniem tytułu zawodowego licencjata wynosi 1125. Możliwe jest przy tym zwiększenie liczby zajęć na studiach stacjonarnych oraz na studiach niestacjonarnych o 150 godzin. Co warto podkreślić, rzeczywista liczba godzin zajęć kontaktowych realizowana w programie studiów od naboru dla cyklu kształcenia rozpoczynającego się w roku akademickim 2018/2019 różni się od przyjętych założeń. Zostanie to wykazane w dalszej części raportu.

Każdemu przedmiotowi można przypisać maksymalnie 4 punkty ECTS. W przypadku przedmiotów kończących się egzaminem, dopuszczalne jest przypisanie maksymalnie 6 punktów ECTS. Punkty ECTS przypisywane są poszczególnym formom zajęć dydaktycznych danego przedmiotu. Każda forma zajęć rozliczana powinna być egzaminem lub zaliczeniem z oceną (poza zajęciami BHP, WF). Praktyki studenckie na każdym kierunku studiów realizowane powinny być w wymiarze 420 godzin, a przypisanych im powinno być 17 punktów ECTS. W tym miejscu konieczna jest drobna uwaga. Przyjmując, że jeden punkt ECTS to 25 godzin studenta, mamy tutaj do czynienia z niewielkim niedoszacowaniem. 17 punktów ECTS daje bowiem nakład pracy studenta na poziomie 425 godzin.

Zajęcia specjalnościowe realizowane mogą być na IV i V semestrze studiów. Specjalności na studiach stacjonarnych realizowane powinny być w wymiarze 180 godzin, a przypisane im powinno zostać 18 punktów ECTS w semestrze. Specjalności na studiach niestacjonarnych realizowane zaś powinny być w wymiarze 90 godzin, a przypisane im powinno zostać również 18 punktów ECTS w semestrze. Dla każdej specjalności przewidziano taką samą liczbę egzaminów – maksymalnie 2 egzaminy w jednym semestrze. Liczba punktów ECTS przypisana na studiach stacjonarnych do przedmiotów specjalnościowych jest zawyżona. 18 punktów ECTS oznacza bowiem 450 godzin pracy studenta. Program studiów przewiduje na zajęcia bezpośredniego kontaktu z nauczycielem akademickim 180 godzin, co stanowi jedynie 40 procent nakładu pracy studenta na uzyskanie 18 punktów ECTS. Zauważyć należy, że liczba godzin zajęć kontaktowych nie stanowi połowy godzin pracy studenta wynikających z punktacji ECTS przedmiotów specjalnościowych.

Seminarium dyplomowe realizowane powinno być w V i VI semestrze studiów, w wymiarze 15 godzin w semestrze zarówno na studiach stacjonarnych, jak i niestacjonarnych. Nakład pracy studenta w semestrze w ramach seminarium dyplomowego oszacowano na 6 punktów ECTS.

Rozwiązania dotyczące takich zagadnień, jak: liczba godzin kontaktowych zajęć dydaktycznych dla określonego programu studiów, liczba punktów ECTS przypisywanych poszczególnym zajęciom/formom zajęć dydaktycznych, liczba godzin zajęć oraz przypisanych im punktów ECTS w ramach bloków przedmiotów specjalnościowych, ulokowanie seminarium dyplomowego oraz wycena punktów ECTS nakładu pracy w jego trakcie, które zostały wprowadzone Uchwałą nr 302/2018 Senatu Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie, wprowadzają bardzo przejrzystą i czytelną strukturę programu studiów. Ustanowione na mocy tego dokumentu proporcje pomiędzy ogólną liczbą godzin zajęć kontaktowych, a liczbą godzin: zajęć o charakterze specjalnościowym, zajęć seminarium dyplomowego oraz zajęć z zakresu nauczania języków obcych, są z reguły właściwe, zgodnie z obowiązującymi w tej materii przepisami prawa oraz przyjętymi standardami. Jednostka prowadząca kierunek studiów przyjęła powszechnie obowiązujący algorytm przeliczania nakładu pracy studenta na punkty ECTS. Obowiązuje zasada, że 25 godzin pracy studenta daje 1 punkt ECTS. Jak zostało to wykazane na przykładzie zajęć przypisanych do poszczególnych specjalności, jednostka prowadząca oceniany kierunek studiów przewidziała w programie studiów zbyt małą liczbę zajęć kontaktowych w stosunku do liczby punktów ECTS przypisanych do modułu zajęć specjalnościowych. Łączna liczba punktów ECTS, które studenta w ramach dwóch semestrów studiów uzyskuje za realizację przedmiotów specjalnościowych wynosi 36 ECTS. Jednocześnie łączna liczba godzin kontaktowych zajęć specjalnościowych to 2 x 180 godzin, co daje 360 godzin. 36 punktów ECTS oznacza, że nakład pracy studenta oszacowano na 900 godzin, a

jednocześnie w ramach tej wartości przewidziano jedynie 360 godzin kontaktowych, co nie stanowi połowy nakładu pracy studenta. Zgodnie z założeniami programowymi dla cyklu kształcenia rozpoczynającego się w roku akademickim 2018/2019, studia na kierunku stosunki międzynarodowe dla tej grupy studentów realizowane są w ramach 6 semestrów. Liczba punktów ECTS konieczna do uzyskania kwalifikacji odpowiadających poziomowi kształcenia określona została na 180 punkty. Przedstawione dokumenty programowe stanowią, że łączna liczba punktów ECTS, którą student musi uzyskać w ramach zajęć wymagających bezpośredniego kontaktu nauczycieli akademickich i studentów, wynosi: dla studiów stacjonarnych 159 punktów, a dla studiów niestacjonarnych od 109 do 118 punktów (w zależności do specjalności). W ramach zajęć związanych z nauką języków obcych student uzyskuje 18 punktów ECTS. W planie studiów przewidziano możliwość nauki dwóch języków obcych. Tak zwany Język obcy 1. nauczany jest od I do V semestru (przypisano mu łącznie 10 punktów ECTS). Tak zwany Język obcy 2. nauczany jest od III do VI semestru (przypisano mu łącznie 8 punktów ECTS).

Jednostka prowadząca oceniany kierunek studiów deklaruje, iż łączna liczba punktów, którą student uzyskuje w ramach przedmiotów / modułów do wyboru wynosi 66 punktów ECTS. Do zajęć klasyfikowanych jako moduły wybieralne zaliczono: zajęcia związane z nauką języków obcych (18 punktów ECTS), seminarium dyplomowe (dwa semestry zajęć – 12 punktów ECTS) oraz w zależności od dokonanego przez studenta wyboru jeden z czterech bloków specjalnościowych, którymi są: Biznes międzynarodowy, Unia Europejska w działaniu, Bezpieczeństwo międzynarodowe, Dziennikarstwo międzynarodowe. W skład każdego bloku specjalnościowego wchodzi taka sama liczba przedmiotów. 7 przedmiotów składających się na poszczególne specjalności – bloki specjalnościowe dają łącznie wartość 36 punktów ECTS. Dobór treści kształcenia – wybór tematyki zajęć w ramach poszczególnych specjalności ocenić należy krytycznie. Przedmioty, które tworzą ramy dla kształcenia w obrębie poszczególnych specjalności, nie składają się w sposób kompleksowy na przemyślane, spójne bloki zajęć, pozwalające na skuteczną realizację założeń sylwetki absolwenta. Z punktu widzenia wiedzy, sposób określenia przedmiotu poszczególnych zajęć specjalnościowych oraz treści kształcenia wpisane do poszczególnych przedmiotów specjalnościowych tylko częściowo pozwalają studentowi na wszechstronne, pogłębione i kompleksowe poznanie problematyki niezbędnej do zawodowej aktywności zgodnej z nauczanymi specjalnościami, czyli: Biznes międzynarodowy, Unia Europejska w działaniu, Bezpieczeństwo międzynarodowe, Dziennikarstwo międzynarodowe. Zwrócić należy przede wszystkim uwagę na fakt, że nie można zidentyfikować pełnej spójności pomiędzy kierunkowymi efektami kształcenia, a treściami programowymi (w tym treściami programowymi zajęć o charakterze specjalnościowym). Niewłaściwy dobór i opis kierunkowych efektów kształcenia skutkuje tym, że poszczególne bloki przedmiotów (podstawowe, kierunkowe, do wyboru, praktyczne, specjalnościowe) nie mogą zostać uznane za strukturalne i programowe rozwinięcie tychże efektów. W następstwie takiego stanu rzeczy, treści programowe nie służą logicznemu, celowemu rozwinięciu kierunkowych efektów kształcenia na poziomie nauczania studenta.

W świetle: Załącznika nr 2 do Programu studiów – Plan studiów dla kierunku stosunki międzynarodowe (nabór 2018/2019). stosunki międzynarodowe – studia I stopnia, całkowita liczba godzin zajęć kontaktowych studenta realizującego program studiów począwszy od cyklu kształcenia 2018/2019 wynosi: dla studiów stacjonarnych 2257 (z następującym podziałem obciążeń na semestry: I – 379, II – 364, III – 330, IV – 419, V – 275, VI – 490 uwzględniając praktykę zawodową); dla studiów niestacjonarnych 1557 (z następującym podziałem obciążeń na semestry: I – 249, II – 208, III – 178, IV – 259, V – 155, VI – 508 uwzględniając praktykę zawodową). Proporcje pracy studenta w poszczególnych semestrach studiów oraz rozkład godzinowy zajęć należy uznać za właściwy. Tabela programu studiów zawiera precyzyjne informacje dotyczące wymiaru godzinowego samokształcenia studentów oraz wymiaru nakładu pracy studenta łącznie po uwzględnieniu uczestnictwa w zajęciach bezpośredniego kontaktu z nauczycielem akademickim oraz pracy własnej studenta. Punktacja ECTS jest zgodna z wymaganiami określonymi w obowiązujących przepisach.

Oceniany program studiów dla kierunku stosunki międzynarodowe, studia I stopnia o profilu praktycznym, skonstruowany został w sposób właściwy. Przedmioty i moduły zajęć dobrane zostały odpowiednio. W programie znalazły się wszystkie kluczowe elementy składające się na wiedzę na temat stosunków międzynarodowych oraz na proces skutecznego nauczania o stosunkach międzynarodowych. Jak wynika z programu studiów ocenianego kierunku przewidziano w nim wszystkie najważniejsze moduły wiedzy kierunkowej, jakimi są: Podstawy wiedzy o stosunkach międzynarodowych, Geografia polityczna świata, Demografia z elementami statystyki, Organizacje międzynarodowe, Prawo międzynarodowe publiczne, Międzynarodowe stosunki polityczne, Międzynarodowa ochrona praw człowieka, Międzynarodowe stosunki kulturalne, Komunikacja międzykulturalna, Dyplomacja i protokół dyplomatyczny, Międzynarodowe stosunki gospodarcze, Makroekonomia, Procesy globalizacyjne we współczesnym świecie, Integracja europejska i prawo UE, Instytucje Unii Europejskiej.

Dobór treści kształcenia jest w zasadniczym stopniu zgodny z przyjętymi w kraju wzorcami i rozwiązaniami programowymi w zakresie kształcenia w obszarze nauki o stosunkach międzynarodowych. Uwzględniony także został aktualny stan wiedzy związanej z zakresem przedmiotowym i podmiotowymi ocenianego kierunku. Założenia programowe procesu kształcenia ocenianego kierunku uwzględniają w nauczaniu studentów proces instytucjonalizacji stosunków międzynarodowych oraz systemowy charakter współczesnych międzynarodowych relacji politycznych i ekonomicznych. Treści kształcenia dla poszczególnych modułów/przedmiotów zostały przedstawione w sylabusach. Kolejność przedmiotów i modułów w strukturze programu studiów oraz w cyklu kształcenia została ustalona w sposób właściwy. Oceniany program studiów zapewnia studentowi elastyczność w doborze modułów kształcenia w wymiarze nie mniejszym niż 30 procent liczby punktów ECTS wymaganej dla osiągnięcia kwalifikacji odpowiadających poziomowi kształcenia. Program kształcenia ocenianego kierunku studiów daje formalnie podstawę kształtowania przez studenta własnej ścieżki edukacyjnej oraz teoretycznie gwarancję elastyczności i swobody w wyborze modułu specjalnościowego. Podobnie na poziomie formalnym student ma możliwość wyboru języka obcego, którego chce się uczyć. W praktyce jednak, jak to wynika z rozmów ze studentami, ze względu na relatywnie ograniczoną liczbę studentów, zazwyczaj uruchamiana jest jedna specjalność. Ta, która cieszy się zainteresowaniem największej grupy studentów. W rezultacie część studentów zmuszona jest do udziału w zajęciach specjalności wybranej przez większość, pomimo innych zainteresowań i preferencji w tym względzie. Rozwiązanie przyjęte przez jednostkę prowadzącą oceniany kierunek studiów oznacza, że oferta zajęć specjalnościowych ma charakter teoretyczny – formalny. Jednostka przedstawia szeroką ofertę, różnorodnych specjalności, lecz w praktyce skupia się na realizacji jeden, cieszącej się zainteresowaniem największej grupy studentów. Pozbawiając przy tym znacznej części z nich możliwości udziału w specjalności rzeczywiście preferowanej.

Analiza struktury oraz zawartości planów studiów (dla naboru od roku akademickiego 2017/2018 i dla naboru 2018/2019) pozwala na sformułowanie tezy, że jednostka prowadząca oceniany kierunek studiów dokonała prawidłowego wyodrębnienia jednostek dydaktycznych w formie modułów oraz przedmiotów. Poszczególne przedmioty zostały przypisane do różnorodnych modułów kształcenia (np. Człowiek w otoczeniu międzynarodowym, Wprowadzenie do stosunków międzynarodowych, Wprowadzenie do studiowania). W programie studiów przewidziano zarówno przedmioty do wyboru, jak i bloki zajęć specjalnościowych. Sposób ulokowania poszczególnych przedmiotów w ramach kolejnych semestrów studiów jest zasadniczo prawidłowy. Ponadto, kolejność – sekwencja poszczególnych przedmiotów (oraz przypisanych do nich treści kształcenia) w programie studiów jest właściwa. W semestrach wcześniejszych student realizuje przedmioty o charakterze podstawowym i kierunkowym, które stanowią bazę do zgłębiania wiedzy na temat stosunków międzynarodowych, a następnie w kolejnych semestrach przystępuje do realizacji przedmiotów, które pogłębiają i uszczegóławiają wiedzę zdobytą w toku wcześniejszych zajęć. Liczba godzin zajęć w poszczególnych semestrach oraz nakład pracy studenta w poszczególnych semestrach zostały ustalone na właściwym poziomie. Ich dystrybucja pomiędzy

poszczególnymi semestrami jest przeprowadzona odpowiednio. Liczba godzin zajęć przypisana do poszczególnych przedmiotów jest w większości prawidłowa. Należy jednak zauważyć, że w przypadku bloków zajęć specjalnościowych, liczba godzin zajęć kontaktowych dla dwóch semestrów studiów, kiedy realizowane są zajęcia specjalnościowe, jest zbyt niska w stosunku do liczby punktów ECTS (a tym samym całościowego nakładu pracy studenta), które zostały przypisane do zajęć specjalnościowych. Analizując proporcje pomiędzy liczbą zajęć kontaktowych, a liczbą punktów przyznawanych poszczególnym przedmiotom, stwierdzić należy, że dość częstą praktyką jest niedoszacowanie godzinowe (zbyt mała liczba godzin kontaktowych) bezpośrednich zajęć z udziałem nauczyciela akademickiego w stosunku do przypisanej danemu przedmiotowi liczby punktów ECTS. Jako przykłady takich przedmiotów na studiach stacjonarnych wskazać można: Demografię – 3 ECTS przy 30 godzinach zajęć kontaktowych, Wstęp do nauki o państwie i prawie – 3 ECTS przy 30 godzinach zajęć kontaktowych, Międzynarodowy marketing terytorialny – 3 ECTS przy 30 godzinach zajęć kontaktowych, Dyplomacja i protokół dyplomatyczny – 2 ECTS przy 15 godzinach zajęć kontaktowych. Znacząc część przedmiotów w ramach programu studiów stacjonarnych zamyka się w 30 godzinnym przedziale zajęć kontaktowych, do których przypisano 3 punkty ECTS. Przyjęcie takich proporcji oznacza, że zachwiana została równowaga pomiędzy samokształceniem studentów a wymiarem godzin z udziałem nauczyciela akademickiego. W przypadku 30-godzinnych przedmiotów, wycenionych na 3 punkty ECTS, student samodzielnie realizować musi 45 godzin pracy. Liczba godzin zajęć kontaktowych – z udziałem nauczyciela akademickiego tworzących program studiów stacjonarnych jest odpowiednia dla realizacji treści kształcenia oraz w pewnym zakresie przedmiotowych efektów kształcenia.

Ocena programu studiów kierunku stosunki międzynarodowe nie może być jednak pozytywna. O ile bowiem jego: struktura, dobór modułów kształcenia, elementy składowe modułów w postaci konkretnych przedmiotów, dają podstawę do postawienia tezy, że konstrukcja programu studiów oraz koncepcja nauczania zostały opracowane w znacznym stopniu właściwie, to klasyfikacja form i metod kształcenia nie odpowiada rzeczywistym sposobom realizacji oraz ewaluacji osiągania zakładanych efektów kierunkowych i przedmiotowych. Należy także zauważyć, że w przypadku braku spójności pomiędzy kierunkowymi efektami kształcenia, a treściami programowymi, program studiów już na poziomie koncepcyjnym jest dotknięty poważną wadą. Nawet jeśli struktura programu została zaprojektowana prawidłowo i dokonano odpowiedniego doboru przedmiotów, ich treści kształcenia pozostają często w niewielkiej relacji z kierunkowymi efektami kształcenia. Przedstawiona przez ocenianą jednostkę dokumentacja przedmiotów (w formie kart przedmiotów) nie daje podstaw do uznania, że zajęcia klasyfikowane jako powiązane z praktycznym przygotowaniem zawodowym, są w rzeczywistości przedmiotami o charakterze praktycznym. Takie ich elementy, jak: założone przedmiotowe efekty w zakresie wiedzy i umiejętności, sposób realizacji zajęć oraz formy ewaluacji i oceny stopnia realizacji zakładanych efektów kształcenia, nie składają się na proces praktycznego kształcenia. Co więcej nie gwarantują uzyskania przez studentów praktycznych umiejętności, szczególnie o charakterze specjalnościowym. Założenia dla procesu kształcenia w ramach poszczególnych przedmiotów (jak to zostało wykazane na przykładzie analizy sposobu definiowania celów przedmiotu oraz sposobu zdefiniowania kierunkowych efektów kształcenia) w wielu wypadkach nie zostały odpowiednio określone i czytelnie zdefiniowane. W przypadku wielu przedmiotów cele przedmiotu określone zostały jednym zdaniem, sformułowanym w sposób bardzo ogólny. Jako przykład takiego podejścia wskazać można następujące zajęcia: Geografia polityczna świata (jeden cel przedmiotu) – Celem zajęć jest stworzenie studentowi okazji do poznania, zrozumienia i zastosowania podejścia geografii politycznej do analizy zależności między przestrzenią a stosunkami międzynarodowymi, zróżnicowaniem świata i konfliktami w przestrzeni; Zagrożenia bezpieczeństwa międzynarodowego (jeden cel przedmiotu) – Celem zajęć jest poznanie i analiza głównych zagrożeń bezpieczeństwa międzynarodowego; Międzynarodowy marketing terytorialny (jeden cel przedmiotu) – Celem przedmiotu jest prezentacja oraz analiza problemów międzynarodowego marketingu terytorialnego. Co więcej, nie powiązано w sposób

bezpośredni i właściwy założeń programowych – założeń kształcenia w ramach przedmiotów z efektami kształcenia na poziomie tychże przedmiotów oraz efektów kierunkowych. Na podstawie sylabusów oraz prac etapowych bardzo trudne jest potwierdzenie tezy, że założenia programowe przedmiotów/modułów – szczególnie w zakresie celu zajęć – są odpowiednio sformułowane oraz, że pozwalają na realizację przez studenta efektów kształcenia w zakresie umiejętności, które bezpośrednio wynikają z przedmiotowej oraz podmiotowej specyfiki poszczególnych przedmiotów (szczególnie tych, które klasyfikowane są jako zajęcia praktyczne i realizowane w formie projektów lub warsztatów). Analiza sylabusów ukazuje poważną rozbieżność pomiędzy deklarowanymi w programie formami zajęć, a rzeczywistymi metodami nauczania w ramach przedmiotów. Stosowane w procesie nauczania metody kształcenia nie dają możliwości – gwarancji osiągnięcia zakładanych dla przedmiotów efektów kształcenia oraz nie stwarzają studentowi pełnych możliwości rozwoju praktycznych umiejętności spójnych z problematyką poszczególnych zajęć. Przegląd dostępnych sylabusów nie potwierdza faktu, że wykładowcy na szeroką skalę stosują różnorodne metody dydaktyczne, służące rozwojowi konkretnych umiejętności, takie, jak np.: zadaniowa praca w grupach, gry decyzyjne, złożone prezentacje multimedialne, metody sytuacyjne, analiza przypadków, symulacja negocjacji, organizacja różnorodnych zespołowych przedsięwzięć (np. seminarium naukowych), wizyty studyjne, udział w dyskusjach z ekspertami, opracowywanie określonych typów dokumentów/raportów według przyjętych norm. Stosowane metody dydaktyczne nie sprzyjają realizacji sylwetki absolwenta, jak również nie stwarzają dogodnych warunków dla rozwoju konkretnych praktycznych umiejętności powiązanych z profilem studiów. Rozbieżności o takim charakterze stwierdzono w przypadku wielu przedmiotów. Zaliczyć do nich możemy między innymi następujące zajęcia: Polityka zagraniczna RP, Międzynarodowe stosunki polityczne, Demografia z elementami statystyki, Międzynarodowy marketing terytorialny / Międzynarodowa promocja regionalna, Instytucje Unii Europejskiej.

Dokonując przeglądu kart opisu przedmiotów zauważyć można, że sposób określenia ich celów (punkt 3.1 sylabusu) oraz metody weryfikacji efektów kształcenia (określone w punkcie 3.5 sylabusu) w przypadku znacznej części zajęć nie dają podstaw do uznania ich za mające praktyczny charakter. W odniesieniu do znacznej części przedmiotów nieuprawnione jest klasyfikowanie ich formy jako projekt lub warsztat.

Przegląd sposobu wybranych sylabusów pod kątem sposobu opisu celów zajęć ukazał, że zawarto w nich zazwyczaj od 1 do 4 celów. W części sylabusów nie występują w ogóle cele odnoszące się do rozwoju praktycznych umiejętności. W przypadku części sylabusów, z charakterystyki umiejętności rozwijanych na zajęciach można wysunąć wniosek, że mamy tutaj do czynienia z umiejętnościami dość ogólnymi, uniwersalnymi dla absolwentów wszystkich kierunków z zakresu nauk społecznych.

Oto przykładowe sposoby charakterystyki – opisu celów w sylabusach wybranych przedmiotów:

Demografia – wskazano 3 cele przedmiotu, wszystkie w zakresie wiedzy. Geografia polityczna świata – przedmiot praktyczny, projekt, wskazano wyłącznie 1 cel przedmiotu w zakresie wiedzy.

Komunikacja interpersonalna – wskazano 4 cele przedmiotu, w tym 2 w zakresie umiejętności: Usprawnienie jakości komunikacji w grupie studenckiej poprzez efektywne budowanie relacji oraz Rozwinięcie umiejętności interpersonalnych.

Międzynarodowa ochrona praw człowieka – przedmiot praktyczny, projekt, wskazano 3 cele przedmiotu, w tym 1 w zakresie umiejętności: Umiejętność zweryfikowania przypadków łamania praw człowieka oraz wskazania międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka do którego można zwrócić się o pomoc. Międzynarodowy marketing terytorialny, przedmiot praktyczny dla cyklu kształcenia od 2017/2018, wskazano wyłącznie 1 cel przedmiotu w zakresie wiedzy.

Negocjacje międzynarodowe, przedmiot praktyczny dla cyklu kształcenia od 2017/2018, wskazano 3 cele przedmiotu, wszystkie w zakresie wiedzy.

Organizacje międzynarodowe, przedmiot praktyczny, ćwiczenia, wskazano 4 cele przedmiotu, w tym 1 z zakresu umiejętności: WYROBNIENIE umiejętności analizy stosunków międzynarodowych, w tym polityki

zagranicznej.

Public relations, wskazano 4 cele przedmiotu, wszystkie w zakresie wiedzy.

Zarządzanie projektami współpracy transgranicznej, przedmiot praktyczny dla cyklu kształcenia od 2017/2018, wskazano wyłącznie 1 cel przedmiotu w zakresie wiedzy.

Zarządzanie granicą państwa, przedmiot praktyczny dla cyklu kształcenia od 2017/2018, wskazano 3 cele przedmiotu, wszystkie w zakresie wiedzy.

Rozwój międzynarodowy i pomoc humanitarna, przedmiot praktyczny, projekt, wskazano 4 cele przedmiotu, w tym 1 z zakresu umiejętności: Nabycie umiejętności praktycznych z zakresu tworzenia ciągu logicznego projektu pomocy rozwojowej.

Prowadzenie działalności gospodarczej, wskazano wyłącznie 1 cel przedmiotu w zakresie wiedzy.

Podkreślić jednocześnie należy, że nie tylko cele przedmiotów sformułowane zostały w kartach przedmiotów w sposób niewłaściwy. Negatywnie ocenić należy także dobór metod dydaktycznych oraz treści programowych sformułowanych dla przedmiotów. Po wnikliwej analizie kart przedmiotów oraz prac etapowych sformułować należy tezę, że mamy do czynienia w przypadku tych dokumentów z nagromadzeniem nawarstwiających się, wzajemnie powiązanych uchybień, słabości i błędów. Efekty kształcenia dla przedmiotów nie są formułowane w sposób właściwy. W rezultacie, treści programowe zajęć jedynie częściowo powiązane są z tymi efektami. Tylko częściowo stanowią rozwinięcie przedmiotowych efektów kształcenia. Jednocześnie, ponieważ niedostatecznie precyzyjnie oraz przemyślanie zdefiniowano te efekty, prowadzący nie są w stanie zaprojektować oraz dobrać odpowiednich metod dydaktycznych.

W świetle obowiązujących dokumentów programowych dla kierunku studiów stosunki międzynarodowe, jednostka prowadząca oceniany kierunek deklaruje, że łączna liczba punktów ECTS, którą student realizuje w ramach przedmiotów / modułów związanych z praktycznym przygotowaniem zawodowym, ustanowiona została na wysokim poziomie. W zależności od realizowanej specjalności, student uzyskuje następującą liczbę punktów ECTS w wyniku realizacji zajęć związanych z praktycznym przygotowaniem do zawodu: Biznes międzynarodowy i współpraca transgraniczna – 107 ECTS, Unia Europejska w działaniu – 101 ECTS, Bezpieczeństwo międzynarodowe – 103 ECTS, Dziennikarstwo międzynarodowe – 117 ECTS. W dokumencie zatytułowanym: Program studiów 2018/2019 stosunki Międzynarodowe (Załącznik nr 1. do Uchwały nr 53/2018 Rady Wydziału Nauk Społecznych i Humanistycznych Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie z dnia 25 czerwca 2018 roku) zawarta została długa lista (licząca w sumie 60 pozycji) zajęć powiązanych z praktycznym przygotowaniem zawodowym.

Do grupy zajęć powiązanych z praktycznym przygotowaniem zawodowym włączono przedmioty / moduły prowadzone w różnych formach, którymi są: lektorat języków obcych, ćwiczenia, projekt, warsztat. Jeśli chodzi o tematykę oraz treści kształcenia należy zauważyć, że zajęcia powiązane z praktycznym przygotowaniem zawodowym dotyczą zarówno problematyki i zagadnień podstawowych dla nauki o stosunkach międzynarodowych oraz kształcenia w obrębie dyscypliny nauki o polityce i administracji (można wymienić w tym kontekście między innymi: Systemy polityczne, Podstawy wiedzy o stosunkach międzynarodowych, Organizacje międzynarodowe, Międzynarodowe stosunki polityczne, Międzynarodowa ochrona praw człowieka, Międzynarodowe stosunki kulturalne, Polityka zagraniczna RP, Procesy globalizacyjne we współczesnym świecie, Instytucje Unii Europejskiej), jak również związane są one z relatywnie wąsko zakreśloną wiedzą specjalnościową (do tej grupy zajęć zaliczyć można między innymi: Zarządzanie granicą państwa, Logistyka w biznesie międzynarodowym, Negocjacje międzynarodowe, Urzędnik UE, Wspólna Polityka Handlowa, Bezpieczeństwo informacyjne, Bezpieczeństwo energetyczne, Podstawy dziennikarstwa radiowego, Dziennikarstwo mobilne, Podstawy dziennikarstwa prasowego, Realizacja audiowizualna).

Zgodnie z obowiązującymi standardami oraz wymogami w zakresie praktycznej realizacji przedmiotów, zajęcia o takim charakterze powinny być prowadzone w sposób umożliwiający bezpośrednie wykonywanie określonych czynności praktycznych przez studenta oraz w warunkach właściwych dla

zakresu działalności zawodowej. Jak to zostanie szczegółowo omówione w dalszej części analizy tego kryterium, przedmioty wskazane w programie kształcenia jako służące rozwijaniu praktycznych umiejętności zawodowych nie spełniają warunków do takiej ich klasyfikacji.

Oceniając strukturę programu studiów kierunku stosunki międzynarodowe (dla cyklu kształcenia poczynając od: roku akademickiego 2016/2017, roku akademickiego 2017/2018 oraz 2018/2019) podkreślić należy, że niemożliwe jest jednoznaczne dokonanie oceny, czy pozwala on studentom na osiąganie zakładanych kierunkowych efektów kształcenia, ponieważ występuje we wszystkich tych cyklach kształcenia i powiązanych z nimi programach studiów niewielka spójność pomiędzy kierunkowymi efektami kształcenia, a programem studiów. Podkreślić ponadto należy, że w sytuacji, kiedy oceniany kierunek studiów przypisany został do takich dyscyplin naukowych, jak prawo i ekonomia, brak jest w grupie modułów treści podstawowych i kierunkowych zajęć bezpośrednio dedykowanych problematyce z zakresu nauk ekonomicznych i nauk prawnych. Pomimo przypisania kierunku studiów od roku akademickiego 2017/2018 do dziedziny nauk prawnych oraz dziedziny nauk ekonomicznych, program studiów kierunku stosunki międzynarodowe i wynikające z niego treści kształcenia nie zostały w dostatecznym stopniu osadzone na solidnych podstawach wiedzy teoretycznej i merytoryczno-faktograficznej odnoszącej się do tych dziedzin.

Dokonując analizy treści kierunkowych efektów kształcenia, które obowiązują od cyklu kształcenia 2017/2018 z programami studiów realizowanych od cyklu kształcenia 2017/2018 oraz 2018/2019 stwierdzić można, że część zawartych w nich przedmiotów (oraz powiązanych z nimi treści kształcenia) nie jest w żaden sposób powiązana z założonymi kierunkowymi efektami kształcenia dla kierunku. Wskazać w tym kontekście należy między innymi następujące zajęcia: Komunikacja międzykulturowa, Podstawy kreatywności, Wypowiedzi publiczne, Zagrożenia bezpieczeństwa międzynarodowego, Podstawy teorii bezpieczeństwa, Podstawy dziennikarstwa radiowego, Realizacja audiowizualna, Polityka migracyjna i azylowa, Terroryzm międzynarodowy, Bezpieczeństwo informacyjne.

W programie studiów, który jest realizowany od cyklu kształcenia 2018/2019, ujęto bardzo obszerną ilościowo oraz zróżnicowaną pod względem problematyki przedmiotów listę zajęć uznanych przez jednostkę prowadzącą oceniany kierunek studiów za: „powiązane z praktycznym przygotowaniem zawodowym”. Na liście tej umieszczono między innymi następujące przedmioty: Systemy polityczne (ćwiczenia), Geografia polityczna świata (projekt), Międzynarodowa ochrona praw człowieka (projekt), Międzynarodowe stosunki kulturalne (projekt), Polityka zagraniczna RP (ćwiczenia), Konstruktywne rozwiązywanie konfliktów (warsztat), Regiony i samorządy w stosunkach międzynarodowych (ćwiczenia), Rozwój międzynarodowy i pomoc rozwojowa (projekt). Jak to zostało wykazane, w rzeczywistości wymiar praktycznych tych przedmiotów realizowany jest poprzez przypisaniu mu często jedynie 2 efektów w zakresie umiejętności oraz maksymalnie 2 celów przedmiotowych związanych z rozwijaniem określonych zdolności praktycznych. Jednocześnie, co także znajduje odzwierciedlenie w sylabusach, bazując jedynie na sposobie opisu przedmiotowych efektów kształcenia w zakresie umiejętności oraz opierając się na charakterystyce celu/celów przedmiotu w dziedzinie umiejętności, można sformułować tezę, że założenia kształcenia i powiązane z nimi metody nauczania na poziomie przedmiotów nie są w dostatecznym stopniu zorientowane na rozwijanie i doskonalenie u studentów praktycznych umiejętności zawodowych, w tym specyficznym umiejętności związanych z zakresem tematycznym i problemowym danego przedmiotu. Jak wynika z analizy sylabusów, znaczna część zajęć deklarowanych jako zajęcia o charakterze praktycznym jest realizowana tradycyjnymi metodami właściwymi dla profilu ogólnoakademickiego. Jak wynika z opisu treści kształcenia w poszczególnych sylabusach, wykładowcy w znacznej części przedmiotów uznanych w programie za praktyczne skupiają się niemal wyłącznie na realizacji celów i efektów z zakresu wiedzy. Zajęcia uznane przez jednostkę prowadzącą oceniany kierunek studiów za: „powiązane z praktycznym przygotowaniem zawodowym” w ograniczonym stopniu pozwalają studentom na wykonywanie zadań – czynności, które mają rzeczywisty charakter praktyczny. Co więcej, jak wynika z analizy celów oraz efektów kształcenia przewidzianych



dla tak klasyfikowanych przedmiotów, już na poziomie koncepcji przedmiotów – przyjętych dla nich założeń, nie uwzględnia się w dostatecznym stopniu planując sposób przeprowadzenia zajęć czy sposób weryfikacji efektów kształcenia tego, aby w ich trakcie wykonywane były jasno określone zadania praktyczne, czynności praktyczne, przedsięwzięcia powiązane z umiejętnościami zawodowymi.

Ważnym elementem programu studiów są praktyki studenckie. Zgodnie z założeniami programowymi cyklu kształcenia od roku akademickiego 2018/2019 wymiar praktyk zawodowych wynosi 420 godzin. Zaliczenie praktyk wiąże się z przyznaniem studentowi 17 punktów ECTS. Praktyka zawodowa rozliczana jest w ostatnim – VI semestrze studiów. Przyjęte przez jednostkę prowadzącą oceniany kierunek studiów rozwiązania formalne i praktyczne dotyczące organizacji i rozliczania zawodowych praktyk studenckich są zgodnie z obowiązującymi wymaganiami i normami prawnymi w tym zakresie. Ponadto, co należy podkreślić, praktyki studenckie na kierunku stosunki międzynarodowe pozwalają doskonalić i rozwijać wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne wynikające z kierunkowych efektów kształcenia. Program praktyk sformułowany został we właściwy sposób. Jest powiązany z przypisanymi do praktyk efektami kształcenia, w tym efektami kierunkowymi. Większość miejsc odbywania praktyk daje podstawę do realizacji celów praktyk, programu praktyk oraz przypisanych do nich efektów kształcenia. Program studiów przewiduje również obowiązkowy udział studentów w zajęciach Wychowania Fizycznego, w I oraz II semestrze studiów, łącznie 60 godzin zajęć – O punktów ECTS.

W programie ocenianego kierunku studiów nie znajdują się żadne moduły/przedmioty prowadzone w językach obcych. Nie przewidziano możliwości wyboru zajęć prowadzonych w językach obcych. Co więcej, program studiów nie przewiduje realizacji w formie stałej oferty modułów/przedmiotów w językach obcych przeznaczonych dla zagranicznych studentów uczestniczących w wymianie studenckiej w ramach programu Erasmus Plus. Obok braku w ofercie zajęć modułów/przedmiotów prowadzonych w językach obcych, odnotować należy bardzo niewielką liczbę zagranicznych pozycji książkowych wskazywanych przez prowadzących jako literatura podstawowa i literatura uzupełniająca. Należy zatem stwierdzić, że program studiów nie daje możliwości na rozwój kompetencji językowych studenta, szczególnie w zakresie umiejętności posługiwania się językiem obcym specjalistycznym. Skuteczne kształcenie na ocenianym kierunku, ze względu na jego specyfikę oraz zakładane dla niego efekty kształcenia, nie jest możliwe bez przygotowania studenta do bezproblemowego funkcjonowania w środowisku międzynarodowym. Do tego wymagana jest biegła znajomość języka obcego (przede wszystkim angielskiego), a przede wszystkim zdolność do posługiwania się nim w sytuacjach zawodowych. Program studiów ocenianego kierunku nie zapewnia tej umiejętności w odpowiednim stopniu.

Reasumując przedstawione powyżej wniosku z analizy programu studiów (zarówno dla cyklu kształcenia od roku akademickiego 2017/2018, jak również roku akademickiego 2018/2019) oraz oceny zasadności doboru treści i metod kształcenia, stwierdzić należy, co następuje:

Program studiów kierunku stosunki międzynarodowe, studia I stopnia, profil praktyczny, zarówno w wymiarze formalnym, jak i z punktu widzenia rozwoju praktycznych umiejętności zawodowych charakterystycznych dla współczesnych stosunków międzypaństwowych i międzynarodowych, ocenić należy jako skonstruowany w sposób niewłaściwy. W sferze formalnej zwrócić należy uwagę na fakt, że przedmioty występujące oficjalnie w programie i planie studiów jako „zajęcia powiązane z praktycznym przygotowaniem zawodowym” w przypadku znacznej części z nich, takimi przedmiotami nie są (jeśli analizujemy je pod kątem celów nauczania i uczenia się studentów, przypisanych im przedmiotowych efektów kształcenia, metod kształcenia oraz form śledzenia i oceny osiągania przez studentów zakładanych efektów kształcenia). Przedmioty, takie, jak np.: Polityka zagraniczna RP, Systemy polityczne, Międzynarodowe stosunki polityczne, Międzynarodowa ochrona praw człowieka, Międzynarodowy marketing terytorialny, Międzynarodowe stosunki kulturalne, Organizacje międzynarodowe, Prawo międzynarodowe publiczne, są w rzeczywistości realizowane w sposób niczym nie różniący się od wzorców i rozwiązań stosowanych w ramach zajęć o charakterze ogólnoakademickim.

Ponadto, jak to zostało przedstawione, liczba przypisanych do tych przedmiotów celów oraz efektów w zakresie umiejętności jest zazwyczaj niewielka (w wielu przypadkach zamyka się w przedziale: 1-2 cele odnoszące się do umiejętności, 1-2 efekty przedmiotowe w zakresie umiejętności). Cele przedmiotów oraz efekty kształcenia w zakresie umiejętności są sformułowane – opisane zazwyczaj w sposób dość ogólny. Ich opis nie daje podstaw do sformułowania tezy, że w ramach tych przedmiotów student zdobywa rzeczywiście konkretną, specjalistyczną wiedzę lub wyjątkowe umiejętności praktyczne, które byłyby bezpośrednio powiązane – bezpośrednio wpisane w zakres przedmiotowy i podmiotowy poszczególnych zajęć (zgodnie z ich nazewnictwem).

Sposoby realizacji, cele oraz zakładane efekty w zakresie umiejętności przypisane do części przedmiotów nie pozwalają na formalne zaliczenie ich do grupy przedmiotów realizowanych w formie projektu lub warsztatu. Chodzi w tym wypadku o następujące zajęcia: Geografia polityczna świata, Międzynarodowa ochrona praw człowieka, Procesy migracyjne we współczesnym świecie, Międzynarodowy marketing terytorialny, Rozwój międzynarodowy i pomoc rozwojowa, Konstruktywne rozwiązywanie konfliktów, Instytucje Unii Europejskiej.

Programy studiów dla ocenianych cykli kształcenia nie są w sposób spójny, wiarygodny powiązane z kierunkowymi efektami kształcenia (przyjmowanymi w roku 2015 oraz 2017). Założenia programowe studiów kierunku stosunki międzynarodowe oraz założone treści kształcenia w ramach poszczególnych przedmiotów/modułów kształcenia nie mogą zostać uznane za logiczne, merytoryczne rozwinięcie obowiązujących dla poszczególnych cykli kształcenia kierunkowych efektów kształcenia. Warto zwrócić uwagę na fakt, że w ramach specjalności Dziennikarstwo międzynarodowe następujące przedmioty: Podstawy dziennikarstwa prasowego, Dziennikarstwo międzynarodowe – warsztat korespondenta zagranicznego, Podstawy dziennikarstwa internetowego, Realizacja audiowizualna, Gatunki dziennikarskie, Podstawy dziennikarstwa radiowego, Dziennikarstwo mobilny, w zakresie umiejętności przypisane zostały wyłącznie do dwóch efektów kierunkowych: STM\_U04. Potrafi wykorzystać standardowe metody i narzędzia z zakresu nauki stosunków międzynarodowych i stosunków gospodarczych w celu prognozowania i zjawisk, w szczególności w sferze publicznej, gospodarczej i społecznej, oraz STM\_U07. Potrafi wykorzystywać zdobytą wiedzę na temat obowiązujących zasad funkcjonowania UE, w tym dorobek krajowy do rozstrzygania dylematów i problemów pojawiających się w pracy zawodowej. Jak można przekonać się na podstawie tego przykładu, w zestawie kierunkowych efektów kształcenia nie znalazł się żaden efekt w zakresie umiejętności, opisany w taki sposób, aby bezpośrednio odnosił się do specjalistycznych, praktycznych kompetencji – zdolności niezbędnych w pracy dziennikarza. Postawić można zatem tezę, że we wskazanych przypadkach nie występuje poważniejsza relacja – poważniejszy związek logiczno-merytoryczny pomiędzy następującymi komponentami programu kształcenia: kierunkowymi efektami kształcenia – przedmiotowymi efektami kształcenia – treściami kształcenia. Treści kształcenia analizowanych przedmiotów nie zostały odpowiednio osadzone w kierunkowych efektach kształcenia, ponieważ brak jest efektów kształcenia, które zapowiadałyby realizację takich właśnie treści.

W programie studiów w stopniu niedostatecznym znalazł odzwierciedlenie fakt przypisania kierunku studiów realizowanego od cyklu kształcenia 2018/2019 do dyscypliny: prawo oraz ekonomia. Szczególnie w odniesieniu do nauczania z zakresu prawa brak jest między innymi takich przedmiotów kierunkowych dla nauk prawnych, jak: ustroje państw współczesnych, rola konstytucji w systemie prawnym, filozofia prawa, koncepcja praw i wolności człowieka, doktryna państwa i prawa.

Zdaniem studentów, program kształcenia ocenianego kierunku studiów spełnia ich oczekiwania. Jak twierdzą studenci, pozytywna ocena programu kształcenia wynika z faktu, że zawiera on szeroki wachlarz zajęć związanych m.in. z polityką, ekonomią, prawem, prawami człowieka, kulturą, dyplomacją, integracją europejską. Studenci twierdzą, że tak skonstruowany program kształcenia pozwala im na realizację własnych zainteresowań oraz rozwój naukowy. Większość z nich przyznaje jednak, że pomimo praktycznego profilu oraz dużego kontaktu z przedstawicielami otoczenia społeczno-gospodarczego, nie

wybrałaby ponownie tego kierunku. Na II stopniu planują wybrać kierunek zarządzanie oferowany również przez WSPA, który pozwoli im zdobyć konkretniejsze umiejętności. Nie zgłaszano ze strony tej grupy interesariuszy wewnętrznych żadnych uwag oraz propozycji zmian w programie. Studenci podkreślają, że wszelkie modyfikacje są z nimi konsultowane, tak jak te związane ze zmianą nazwy przedmiotu z „Demografia z elementami statystyki” na „Demografia” oraz zmniejszeniem liczby godzin do 30. Na podstawie odbytych spotkań oraz analizy przesłanej dokumentacji należy wskazać na zachowaną sekwencyjność zajęć. Studenci z łatwością uzasadniają przyczynę realizowania niektórych przedmiotów na danym roku oraz odnajdują związki pomiędzy treściami, które są na nich realizowane. Ponadto, na ocenianym kierunku położono duży nacisk na kształcenie w językach obcych, co jest jego wyróżnikiem na tle innych programów kształcenia. Studenci mają obowiązek uczestnictwa w dwóch lektoratach, z czego jeden jest prowadzony w języku angielskim, drugi natomiast w wybranym spośród: niemieckiego, hiszpańskiego i rosyjskiego.

Studenci są zapoznawani na pierwszych zajęciach z efektami kształcenia, stanowiącymi treść sylabusu, jednak jednocześnie nie do końca je rozumieją. Sposób ich zapisu nie jest w pełni jasny i czytelny. Mała liczebność grup pozwala na stosowanie zorientowanych na odbiorcę, aktywizujących metod kształcenia tj. warsztaty, pracę w grupach, przygotowywanie projektów. Do zajęć prowadzonych za pomocą powyższych metod należy m.in. Marketing terytorialny, gdzie studenci przygotowywali strategię marketingową dla wybranego miasta. Studenci podkreślają bezpośredni kontakt z prowadzącymi oraz relację mistrz – uczeń jako duże wsparcie metod kształcenia oraz własnego rozwoju.

Zauważyć należy w tym kontekście występujący brak spójności pomiędzy oceną dokonaną przez studentów w odniesieniu do programu studiów, a deklaracjami dotyczącymi wyboru kierunku studiów II stopnia. Jak wynika z rozmów ze studentami, oceniany kierunek studiów nie przyczynia się do pozyskania i rozwoju jakichś konkretnych umiejętności praktycznych. Doceniają oni nagromadzenie w programie studiów ciekawych i ważnych z ich punktu widzenia treści kształcenia dotyczących współczesnych stosunków międzynarodowych, polityki wewnętrznej i międzynarodowej, organizacji międzynarodowych, nie potrafią jednak wskazać, w jaki sposób wiedza dotycząca tych zagadnień może zostać przez nich wykorzystana w pracy zawodowej. Bazując na rozmowach ze studentami, sformułować można tezę, że studia na ocenianym kierunku studiów rozwijają ogólną wiedzę studentów dotyczącą współczesnych państwa i współczesnego świata, ale tylko częściowo budują konkretne, możliwe do precyzyjnego nazwania umiejętności zawodowe.

Jednostka prowadząca oceniany kierunek studiów udostępniła do zapoznania się i oceny dokumentację procesu dyplomowania (wraz z pracami dyplomowymi) studentów dwóch cykli studiów: kończących studia w roku akademickim 2016/2017 oraz w roku akademickim 2017/2018. Założyć należy, że egzamin dyplomowy dla cyklu kształcenia kończącego się w roku akademickim 2017/2018 obejmował studentów realizujących proces kształcenia na podstawie programu kierunku stosunki międzynarodowe, profil praktyczny, przyjętego Uchwałą nr 155/2015 Senatu Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie z dnia 25 czerwca 2015 roku. Na podstawie dokumentacji przedłożonej przez jednostkę realizującą oceniany kierunek nie było możliwe stwierdzenie, jakie specjalności realizowali dyplomanci. Lista tematów prac dyplomantów w roku akademickim 2017/2018 w przypadku studiów stacjonarnych zawiera 22 pozycje. Tematyka prac dyplomowych jest dość zróżnicowana. Obejmuje między innymi takie problemy, jak: Współczesna rola Francji w NATO, Stosunki Ukrainy z Unią Europejską, Rola ONZ w utrzymaniu pokoju i bezpieczeństwa na świecie, Stosunki polsko-rosyjskie w latach 1991-2016, Współpraca transgraniczna w ramach euroregionów, Marketing logistyczny w przedsiębiorstwach funkcjonujących na rynkach UE. Przegląd tematów prac dyplomowych (poparty wnikliwą lekturą wybranych prac) pozwala na sformułowanie kilku ocen dotyczących trafności doboru tematów prac dyplomowych oraz sposobu realizacji przez studentów zadań badawczych w ramach tychże tematów:

Prace dyplomowe (licencjackie) realizowane w ramach ocenianego kierunku o profilu praktycznym mają w znacznym stopniu charakter wyłącznie opisowy i odtwórczy. Realizowany efekt kształcenia w zakresie

umiejętności ogranicza się w przypadku dużej części prac do zgromadzenia pewnej puli materiałów bibliograficznych oraz przeniesienia go na karty pracy licencjackiej. Same tytuły większości prac sugerują, że celem pracy są ogólne rozważania, a nie rozwiązywanie problemu poznawczego z wykorzystaniem instrumentów analitycznych dostępnych studentom kończącym studia na poziomie studiów licencjackich. Zwrócić należy uwagę na fakt, że w tytułach prac badawczych nigdzie nie pojawia się wskazanie problemu badawczego, będącego przedmiotem dociekań studentów. Na kartach prac dyplomowych studenci dokonują rozważań dotyczących niejednokrotnie bardzo złożonych, wielowymiarowych problemów współczesnego świata, jak: funkcjonowanie ONZ, działalność NATO, polityka bezpieczeństwa Unii Europejskiej, problem uchodźców we współczesnym świecie. Należy w tym miejscu stwierdzić, że dyplomanci ocenianego kierunku (biorąc pod uwagę: cele kształcenia przewidziane dla przedmiotów/modułów, przypisane do zajęć efekty kształcenia o charakterze przedmiotowym – z zakresu wiedzy i umiejętności, treści kształcenia oraz przedmioty wpisane w siatkę programu studiów) nie posiadają odpowiedniej wiedzy oraz umiejętności analitycznych/badawczych, nie dysponują odpowiednią metodologią – warsztatem badawczym, aby dokonywać wartościowych poznawczych analiz i opisów, takich zagadnień, jak np.: rola Francji w NATO, czy polityka bezpieczeństwa Unii Europejskiej. Należy w tym kontekście podkreślić, że w programie studiów nie znajdują się przedmioty/moduły bezpośrednio przygotowujące studentów do realizacji bardziej złożonych prac analitycznych z zakresu nauki o stosunkach międzynarodowych, takie, jak np.: prognozowanie i symulacje międzynarodowe, teoria stosunków międzynarodowych, teoria polityki zagranicznej, metodologia badań stosunków międzynarodowych, metody ilościowe i jakościowe w badaniach stosunków międzynarodowych. W przypadku pojedynczych prac dyplomowych mamy do czynienia z tematyką, która odnosi się do problematyki lokalnej lub dla jej realizacji konieczne było przeprowadzenie odpowiednich badań o charakterze empirycznym. Są to następujące prace: Uchodźcy we współczesnym świecie, sytuacja i status uchodźców w opinii studentów WSPA w Lublinie oraz Procesy migracyjne w Polsce po 2004 roku na przykładzie woj. Lubelskiego.

Wątpliwość Zespołu Oceniającego budzi tryb wyboru i rejestracji na lektoraty oraz specjalności. Studentom oferowany jest, oprócz języka angielskiego, jeden język dodatkowy spośród następujących: rosyjskiego, niemieckiego, hiszpańskiego. Niemniej uruchomiony zostaje tylko jeden lektorat, w zależności od preferencji większości grupy. Podobnie przebiega to w przypadku specjalności, gdzie pomimo szerokiej oferty, wszyscy studenci muszą zostać przypisani do jednej specjalności.

## 2.2.

Zgodnie z informacjami (zawartymi w Załączniku nr 1. do Uchwały nr 53/2018 Rady Wydziału Nauk Społecznych i Humanistycznych Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie z dnia 25 czerwca 2018 r.: Program studiów 2018/2019. stosunki międzynarodowe) dotyczącymi sposobów weryfikacji i oceny osiągania przez studentów zakładanych efektów kształcenia, na ocenianym kierunku stosowane są następujące mechanizmy ewaluacji efektów kształcenia:

Weryfikacja bieżąca efektów kształcenia, dokonuje się podczas zajęć w oparciu o: oceny cząstkowe, kolokwia, prezentacje, realizacje projektów, aktywność w dyskusji, aktywność podczas warsztatów, obserwację, ocenę umiejętności oraz postaw;

Weryfikacja podsumowująca efektów kształcenia, realizowana jest na etapie końcowym cyklu zajęć w formie egzaminu ustnego, egzaminu pisemnego, kolokwium, przygotowania i obrony projektu;

Weryfikacja efektów kształcenia przypisanych do praktyk zawodowych, poprzez ocenę realizacji praktyk;

Weryfikacja efektów kształcenia w ramach procesu dyplomowania, realizowana jest poprzez ocenę prac w toku przygotowywania pracy dyplomowej, ocenę z egzaminu dyplomowego, ocenę pracy dyplomowej dokonanej przez recenzenta i promotora.

Analiza kart opisu zajęć, zaliczonych do grupy przedmiotów praktycznych, nie pozwoliła na ustalenie w sposób precyzyjny, w jaki sposób odbywa się w rzeczywistości rozliczanie tych zajęć oraz ewaluacja stopnia osiągnięcia przez studentów zakładanych efektów kierunkowych oraz przedmiotowych w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Przedmiotem oceny były karty między innymi następujących przedmiotów: Analiza sytuacji w gospodarce światowej (zajęcia praktyczne, klasyfikowane jako: projekt, 3 ECTS, III semestr) – informacja o formie weryfikacji efektów: projekt (brak informacji szczegółowych); Biznes plan (zajęcia praktyczne, klasyfikowane jako: ćwiczenia, 2 ECTS, V semestr) – informacja o formie weryfikacji efektów: projekt/referat/prezentacja (brak informacji szczegółowych); Fundusze pomocowe / Środki pomocowe (zajęcia praktyczne, klasyfikowane jako: projekt, 3 ECTS, IV semestr) – informacja o formie weryfikacji efektów: projekt (brak informacji szczegółowych); Internacjonalizacja przedsiębiorstw (zajęcia praktyczne, klasyfikowane jako: projekt, 4, V semestr) – informacja o formie weryfikacji efektów: projekt (brak informacji szczegółowych); Procesy migracyjne we współczesnym świecie (zajęcia praktyczne, klasyfikowane jako: projekt, 2 ECTS, II semestr) – informacja o formie weryfikacji efektów: projekt (brak informacji szczegółowych); Rozwój międzynarodowy i pomoc rozwojowa (zajęcia praktyczne, klasyfikowane jako: projekt, 2 ECTS, IV semestr) – informacja o formie weryfikacji efektów: projekt (brak informacji szczegółowych); Regiony i samorządy w stosunkach międzynarodowych (zajęcia praktyczne, klasyfikowane jako: ćwiczenia, 2 ECTS, IV semestr) – informacja o formie weryfikacji efektów: projekt/prezentacja/referat (brak informacji szczegółowych).

W kartach przedmiotów klasyfikowanych przez jednostkę prowadzącą oceniany kierunek jako zajęcia powiązane z praktycznym przygotowaniem zawodowym (ćwiczeń, projektów) nie zapisano w sposób rozbudowany, bardziej szczegółowy, co konkretnie kryje się pod kategorią: „projekt” w przypadku formy weryfikacji efektów kształcenia. Dokumenty programowe ocenianego kierunku studiów uniemożliwiają w rezultacie jednoznaczne ocenienie, czy dobór formy weryfikacji założonych dla przedmiotu efektów kształcenia umożliwia sprawdzenie, czy student osiągnął i w jakim zakresie przyjęte dla tego przedmiotu kierunkowe i przedmiotowe efekty kształcenia (szczególnie w zakresie umiejętności).

W celu ustalenia, w jaki sposób następuje weryfikacja efektów kształcenia założonych dla przedmiotów klasyfikowanych jako zajęcia powiązane z praktycznym przygotowaniem do zawodu, dokonano przeglądu przedłożonych prac etapowych z wybranych przedmiotów. Z dostępnych prac etapowych nie wynika, że przyjęte przez prowadzących formy ewaluacji i oceny stopnia osiągnięcia przez studenta efektów kształcenia pozwalają na wnikliwe i kompleksowe zweryfikowanie, czy zrealizowała on rzeczywiście wszystkie przypisane do przedmiotu efekty (przedmiotowe/kierunkowe) oraz w jakim zakresie. Należy przy tym podkreślić, że w świetle dostępnych prac etapowych, prowadzący podczas rozliczania zajęć skupiają się niemal wyłącznie na sprawdzeniu stopnia osiągnięcia przez studenta efektów kształcenia w zakresie wiedzy. Przedstawione do analizy prace etapowe nie pozwalają na weryfikację – ewaluację efektów kształcenia w zakresie umiejętności. Podkreślić należy, że oceniane prace etapowe ze względu na swoją objętość, charakter, zawarte w nich treści w bardzo niewielkim stopniu pozwalają na weryfikację zakresu osiągania przez studentów przewidzianych dla przedmiotu efektów kształcenia w zakresie wiedzy. W przypadku prac pisemnych liczą one najczęściej maksymalnie dwie kartki formatu A4. Co więcej, mają formułę krótkich ogólnych notatek. Prezentacje lub prace klasyfikowane jako projektu to najczęściej także bardzo ogólne opracowania problemowe, w których zawarte zostały podstawowe informacje dotyczące określonego zagadnienia. Ich poziom trudności oraz formuła i charakter nie korespondują z celami przedmiotów, ani z zakładanymi dla nich efektami kształcenia. Potwierdzeniem sformułowanych w taki sposób wniosków mogą być prace etapowe z następujących przedmiotów:

Organizacje międzynarodowe (ćwiczenia, rok akademicki 2017/2018, zadeklarowana forma zaliczenia zajęć oraz weryfikacji efektów kształcenia: projekt) - prace etapowe w formie krótkich referatów na następujące tematy: Organizacje terrorystyczne, Prawo dyplomatyczne organizacji międzynarodowych,

Problemy i reformy ONZ, Współczesne sojusze wojskowe, UNICEF. Ochrona praw dzieci, Organizacje międzynarodowe od XIX w., Integracja europejska, Międzynarodowe porozumienie klimatyczne w Paryżu. 30.11.2015.

Polityka zagraniczna RP (ćwiczenia, rok akademicki 2017/2018, zadeklarowana forma zaliczenia zajęć oraz weryfikacji efektów kształcenia: praca pisemna) – prace etapowe w formie krótkich odpowiedzi pisemnych na 5 pytań dotyczące członkostwa Polski w NATO (1. Proces dojrzewania Polski do podjęcia starań o przystąpienie do NATO, 2. Jakie były przedakcesyjne formy kontaktowania się i współpracy Polski z NATO, 3. Proces zbliżania się Polski do NATO, 4. Warunki przystąpienia Polski do NATO, 5. Rola Polski w NATO). Rozmiary prac – jedna, dwie kartki formatu A4. Brak uwag, komentarzy oceniających w pracach. Brak jest oznak ingerencji wykładowcy w odpowiedzi studentów.

Demografia z elementami statystyki (projekt, rok akademicki 2017/2018, zadeklarowana forma zaliczenia zajęć oraz weryfikacji efektów kształcenia: projekt) – prace etapowe w formie kilku stronicowych materiałów/prezentacji o dość roboczym charakterze na następujące tematy: Zaludnienie kontynentów, Ranking 20 państw o największej populacji oraz gęstości zaludnienia kontynentów w 2017 roku r., Dane statystyczne z 2017 roku, Zaludnienie kontynentów 2017 rok, Dane statystyczne na rok 2017, Zaludnienie na rok 2017, 10 najbardziej zaludnionych krajów świata w 2017 roku. Brak uwag, komentarzy oceniających w pracach. Brak jest oznak ingerencji wykładowcy w prace studentów.

Regiony i samorządy w stosunkach międzynarodowych (ćwiczenia, rok akademicki 2017/2018, zadeklarowana forma zaliczenia zajęć oraz weryfikacji efektów kształcenia: prezentacja, praca zaliczeniowa - referat) – prace etapowe w formie prezentacji oraz referatów na następujące tematy: Rola i znaczenie Ukrainy dla Unii Europejskiej, Obwód Chersoń, Obwód Winnicki, Kijów, Obwód Lwowski, Iwano-Frankowskie Województwo, Irak i jego miejsce na arenie międzynarodowej, Rola i znaczenie państwa dla regionu Azji. Znaczenie dla Federacji Rosyjskiej, Rola Niemiec na arenie międzynarodowej, Rola Francji na arenie międzynarodowej, Rola i znaczenie regionu Azji Centralnej dla Chin, Rola i znaczenie Polski na arenie międzynarodowej, Republika Turcji na arenie międzynarodowej. Brak uwag, komentarzy oceniających w pracach. Brak jest oznak ingerencji wykładowcy w prace studentów.

Należy zauważyć, że aby prace etapowe z przedmiotów, wskazywanych jako służące praktycznemu przygotowaniu zawodowemu, w sposób skuteczny i celowy zarazem weryfikowały precyzyjnie zdefiniowane efekty kształcenia w zakresie wiedzy oraz umiejętności, zarówno te przedmioty, jak i przypisane do nich cele i efekty kształcenia powinny wynikać z koncepcji kształcenia i jasno zdefiniowanej sylwetki absolwenta, do której się dąży w procesie kształcenia. W sytuacji, kiedy – jak to wskazano w kryterium 1.1. - jednostka prowadząca oceniany kierunek studiów niewystarczająco precyzyjnie określiła, do wykonywania jakich zawodów przygotowuje studentów kierunku, nie jest możliwe właściwe określenie celów nauczania w zakresie wiedzy czy umiejętności. W rezultacie nie jest możliwe stworzenie odpowiedniego systemu weryfikacji osiągnięcia tych celów poprzez różne formy prac etapowych.

W przekazanej ZO dokumentacji rozliczeń poszczególnych przedmiotów (zawierających prace etapowe) dominowały: testy, kolokwia, krótkie referaty, dłuższe prace grupowe, kilku stronicowe wydruki ze slajdów prezentacji. Nie zawierała ona przykładów stosowania przez prowadzących innych, niż wymienione, sposobów weryfikacji efektów kształcenia zakładanych dla przedmiotów o charakterze praktycznym (zdefiniowanych w programie studiów jako: projekt lub warsztat). Wymienione wcześniej metody weryfikacji stopnia realizacji przez studentów kierunkowych i przedmiotowych efektów kształcenia sprawdzają niemal wyłącznie stan wiedzy studentów. W przypadku zajęć zaklasyfikowanych przez jednostkę prowadzącą kierunek studiów jako przedmioty o charakterze praktycznym (związane z praktycznym przygotowaniem do wykonywania zawodu), weryfikacja efektów kształcenia jedynie poprzez sprawdzanie wiedzy uznana musi zostać za działanie sprzeczne z koncepcją kształcenia. Zajęcia uznane za powiązane z praktycznym przygotowaniem zawodowym służyć w założeniu powinny (zgodnie z dokumentami programowymi kierunku) rozwijaniu i doskonaleniu precyzyjnie określonych, często

specjalistycznych, umiejętności. Sprawdzenie, w jakim stopniu, student po ukończeniu danych, konkretnych zajęć, odznacza się opanowaniem zdolności praktycznych – umiejętności przypisanych do przedmiotu (w ramach przedmiotowych efektów kształcenia) nie jest możliwe jedynie poprzez krótkie prace pisemne, referaty, czy nawet liczące kilka slajdów prezentacje studenckie.

Analiza częściowych prac okresowych pokazuje, iż weryfikacja efektów kształcenia ogranicza się niemal wyłącznie do wiedzy, bez sprawdzania stopnia realizacji efektów w zakresie umiejętności. Stopień trudności ocenianych prac okresowych jest niewysoki, raczej niski. Pytania stanowiące podstawę testów egzaminacyjnych oraz tematyka prac zaliczeniowych nie pozwalają na skuteczne różnicowanie ocen, zgodnie z obowiązującymi kartami przedmiotów. Metody sprawdzania realizacji przez studentów zakładanych efektów kształcenia dla modułów/przedmiotów oraz przypisanych do nich treści kształcenia są zapisane w kartach przedmiotów – sylabusach. Metody te są określane przez wykładowców, którzy realizują poszczególne przedmioty. W ramach ocenianego kierunku stosuje się ograniczony zakres metod weryfikacji wiedzy oraz umiejętności przypisanych do poszczególnych modułów/przedmiotów. Są to następujące formy sprawdzające: egzaminy pisemne oparte na pytaniach otwartych, egzaminy pisemne oparte na testach jednokrotnego i wielokrotnego wyboru, kolokwia, referaty, pisemne prace problemowe, prezentacje, zadawanie pytań na zajęciach, ocena aktywności studentów na zajęciach. Stosowane metody ewaluacji osiągnięcia przez studentów zakładanych kierunkowych i przedmiotowych efektów kształcenia jedynie w niewielkim stopniu umożliwiają weryfikację i ocenę stopnia realizacji efektów w zakresie umiejętności. Co więcej, należy zwrócić uwagę na fakt, że formalne kryteria różnicowania ocen w powiązaniu ze stopniem realizacji efektów kształcenia (przedstawione w sylabusach) są nieprecyzyjne i nieczytelne.

Przeprowadzona analiza prac okresowych potwierdza zarzut, iż w ramach znacznej części przedmiotów nie dość, że nie stworzono skutecznego systemu weryfikacji założonych dla nich efektów kształcenia, to dodatkowo wadliwy zdefiniowano cele przedmiotów (ograniczając je w pewnych przypadkach wyłącznie do wąskiego zakresu wiedzy) oraz w sposób nieprecyzyjny określono metody – formy sprawdzania wiedzy i umiejętności studentów po ukończeniu danego kursu. Jak zostało to wykazane, w znacznej części zbadanych przypadków ewaluacja / weryfikacji realizacji przez studenta zakładanych efektów kierunkowych oraz przedmiotowych odbywa się głównie poprzez: test wyboru, referat, proste prezentacje medialne. W udostępnionych pracach etapowych nie można znaleźć potwierdzenia dla tezy, iż w ramach poszczególnych zajęć studenci rozwijają konkretne, związane z przedmiotem zajęć, kompetencje praktyczne.

System sprawdzania i oceniania realizacji efektów kształcenia na poziomie poszczególnych zajęć – przedmiotów nie funkcjonuje na ocenianym kierunku prawidłowo. System ten jest bowiem niewłaściwie zaprojektowany już na etapie koncepcyjnym oraz formalnym. Nie jest możliwe stworzenie skutecznego systemu weryfikacji i oceny stopnia osiągnięcia efektów kształcenia (kierunkowych i przedmiotowych) w sytuacji, kiedy nie dokonano precyzyjnego i zrozumiałego określenia między innymi takich składowych tego systemu, jak: definicja celów przedmiotu, charakterystyka przedmiotowych efektów kształcenia, realne metody sprawdzania osiągnięcia przez studentów wszystkich efektów przypisanych do danego przedmiotu. W dokumentach programowych oraz w sylabusach zajęć nie dokonano odpowiedniego ujednolicenia, doprecyzowania oraz nie wyjaśniono wyczerpująco, na czym w rzeczywistości polegają przypisane do przedmiotów poszczególne formy ewaluacji efektów kształcenia, jak np. projekt. Najczęściej stosowanymi metodami weryfikacji osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia są egzaminy ustne, egzaminy pisemne, projekty, prezentacje. Różnorodność tę studenci wskazują jako zaletę. Niekiedy jedyną metodą weryfikacji osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia jest referat, co z kolei jest niewystarczające i nie pozwala w pełni sprawdzić wiedzy studenta. Kryteria oceny, podobnie jak efekty kształcenia, są zawarte w sylabusach i omawiane przez prowadzących na pierwszych zajęciach. W czasie trwania semestru są one dostępne w wersji papierowej w dziekanacie. Nie ma jednak możliwości sprawdzenia ich treści w wersji elektronicznej, co stanowiłoby ułatwienie, zwłaszcza dla

studentów z Ukrainy. W przypadku wątpliwości co do oceny z egzaminu, studenci spotykają się z prowadzącym na dyżurach. Godziny spotkań są podawane na stronie oraz na tablicy informacyjnej. W przypadku poddanych analizie i ocenie prac egzaminacyjnych oraz prac etapowych zauważono niewłaściwy dobór rodzaju – formy weryfikacji efektów kształcenia w stosunku do deklarowanej koncepcji kształcenia, profilu kształcenia oraz deklarowanych przedmiotowych efektów kształcenia. Przedmioty klasyfikowane przez jednostkę prowadzącą oceniany kierunek studiów jako praktyczne, rozliczane są w znacznym stopniu poprzez tradycyjne testy, krótkie prace zaliczeniowe o charakterze opisowym, egzaminy w formie testów wyboru (najczęściej jednej prawidłowej odpowiedzi). W przedłożonym do oceny pakiecie prac zaliczeniowych – prac etapowych nie odnaleziono żadnych dowodów na potwierdzenie tezy, iż tematyka i formy prac egzaminacyjnych czy zaliczeniowych służą w przemyślanym, koncepcyjnym sposób ewaluacji – weryfikacji osiągnięcia przez studenta umiejętności wykonywania ściśle zdefiniowanych czynności lub zadań powiązanych z koncepcją kształcenia i celami zawodowymi kształcenia. Należy przy tym zwrócić także uwagę na fakt, że prace etapowe studentów oceniane są z reguły w sposób bezstronny, to przydatność ocen tych prac z punktu widzenia rzeczywistej oceny osiągnięcia przez studenta zakładanych efektów kształcenia jest niska. W przypadku często spotykanej formy prac zaliczeniowych, jaką jest test wyboru, nie dość, że ocena dotyczy tylko osiągnięcia przez studenta części efektów w zakresie wiedzy (ze względu na niewysoką liczbę pytań), to dodatkowo zastosowanie takiej formy oceny jako jedynej, nie daje podstaw do ewaluacji stopnia osiągnięcia przez studenta zakładanych efektów w zakresie umiejętności. W przypadku krótkich prac opisowych, na których znajduje się jedynie ocena wykładowcy, nie sposób jest ustalić, jakie kryteria i wymogi zostały zastosowane w procesie oceny takich prac. Przedstawione do wglądu materiały stanowiące wydruki slajdów prezentacji studenckich, którym nie towarzyszą żadne komentarze wykładowcy, ani informacje o kryteriach przyznania danej oceny, nie są odpowiednim dokumentem w procesie potwierdzenia, że student w zakładanym stopniu zrealizował planowane efekty kształcenia w zakresie wiedzy i umiejętności, a tym samym powinien zostać oceniony w określony sposób.

Jak wskazują studenci, harmonogram sesji egzaminacyjnej przebiega bez zastrzeżeń i jest z nimi każdorazowo konsultowany.

Weryfikacja efektów kształcenia osiąganych podczas praktyk następuje przede wszystkim poprzez analizę sprawozdania z odbycia praktyk studenckich oraz zaświadczenia o odbyciu praktyk dokonywaną przez pracowników Biura Karier. W pierwszym z dokumentów znajduje się opis zadań podejmowanych w trakcie odbywania praktyk oraz ocena przydatności w zakresie nabytej wiedzy, umiejętności i kompetencji. W zaświadczeniu natomiast pracodawca wskazuje zakres obowiązków oraz wyraża opinię o praktykancie. W czasie trwania praktyki lub po jej zakończeniu Biuro Karier dodatkowo, najczęściej telefonicznie, kontaktuje się z pracodawcą, aby poznać szczegóły przebiegu praktyki.

Istnieje możliwość zaliczenia praktyk poprzez pracę zawodową. Wówczas pracownicy Biura Karier dokonują weryfikacji merytorycznej wskazanej przez studenta instytucji oraz profilu jej działalności.

### 2.3.

Uczelnia prowadząca oceniany kierunek studiów stosuje przejrzysty system rekrutacji kandydatów. Przyjęcie na studia mają otwarty charakter, nabór przeprowadzany jest na podstawie złożonych dokumentów. W przypadku studiów licencjackich wymagane jest posiadanie świadectwa maturalnego, lub jego zagranicznego odpowiednika. W procesie doboru kandydatów uczelnia nie stosuje żadnych rozwiązań służących weryfikacji, czy kandydaci dysponują niezbędną wiedzą dla realizacji zakładanych efektów kształcenia. System naboru kandydatów nie przewiduje selektywności w doborze studentów ocenianego kierunku studiów. Jedynym podejmowanym działaniem weryfikującym jest wymóg certyfikatu z języka polskiego lub konieczność przystąpienia do rozmowy kwalifikacyjnej sprawdzającej znajomość języka polskiego – w przypadku kandydatów obcokrajowców. Ponieważ większość



kandydatów i studentów w przypadku ocenianego kierunku studiów to obcokrajowcy (przede wszystkim z Ukrainy), zastosowanie formuły całkowicie otwartych przyjęć na studia skutkuje pozyskiwanie studentów w wielu wypadkach nieprzygotowanych do studiowania na poziomie studiów I stopnia o profilu praktycznym. Studenci – obcokrajowcy nie posiadają odpowiedniej wiedzy podstawowej (z zakresu wiedzy o społeczeństwie, geografii, historii), aby możliwe było bezproblemowe realizowanie przez nich kierunkowych efektów kształcenia przewidzianych dla kierunku.

Ostateczna weryfikacja stopnia realizacji przez studenta kierunkowych efektów kształcenia prowadzona jest w oparciu o proces dyplomowania. Zgodnie z obowiązującymi na ocenianym kierunku studiów dokumentami programowymi (Załącznik nr 1. do Uchwały nr 53/2018 Rady Wydziału Nauk Społecznych i Humanistycznych Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie z dnia 25 czerwca 2018 roku: Program studiów 2018/2019. stosunki Międzynarodowe) praca licencjacka powinna spełniać następujące warunki: „[...] być wykonana na podstawie konkretnych danych (z przedsiębiorstw, instytucji rynku) i powinna mieć charakter analityczny bądź projektowy.” Program studiów stanowi, że egzamin dyplomowy składa się z dwóch części. W pierwszej części student dokonuje prezentacji pracy. W drugiej części student odpowiada na 3 pytania, z których 2 powinny być związane z zakresem tematycznym studiów, a 1 pytanie powinni bezpośrednio nawiązywać do problematyki prezentowanej przez dyplomanta w pracy dyplomowej.

Jednostka prowadząca oceniany kierunek studiów przedstawiła kompletną listę zagadnień stanowiących zakres egzaminu dyplomowego na kierunku stosunki międzynarodowe. Wykaz zagadnień egzaminacyjnych został zatwierdzony stosownym dokumentem wewnętrznym na posiedzeniu Rady Wydziału Nauk Społecznych i Humanistycznych Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie w dniu 28 września 2018 roku w formie: Uchwały nr 60/2018 Rady Wydziału Nauk Społecznych i Humanistycznych Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie z dnia 28 września 2018 roku w sprawie zatwierdzenia wykazu zagadnień stanowiących zakres egzaminu dyplomowego na kierunku stosunki międzynarodowe. Załącznik nr 1 do Uchwały 60/2018 z dnia 28 września 2018 roku zawiera pełną listę „pytań ogólnych”, która obejmuje 50 pozycji, oraz „pytania szczegółowe dla modułów i specjalności”. Przyjęto przy tym niezrozumiałą formułę wyboru „pytań szczegółowych dla modułów i specjalności” w trakcie egzaminu dyplomowego. Jak zapisano bowiem we wspomniany załączniku do Uchwały: „W zależności od wybranej specjalności oraz tematyki pracy studentowi zostanie wskazana przez promotora jedna część z pytań szczegółowych. Następnie promotor pracy poinformuje członków komisji egzaminacyjnej o wyznaczonej puli pytań”. Pytania szczegółowe dla modułów i specjalności zostały zgrupowane w następujących blokach: Wprowadzenie do stosunków międzynarodowych. Państwo. Prawo. Systemy polityczne (15 pozycji), Bezpieczeństwo międzynarodowe (15 pozycji), Integracja europejska i prawo wspólnotowe (17 pozycji), Polityka zagraniczna i kulturalna (15 pozycji), Organizacje międzynarodowe i prawa człowieka (11 pozycji), Ekonomia. Stosunki gospodarcze. Współpraca transgraniczna i biznes międzynarodowy (7 pozycji). Zasady przeprowadzania egzaminu dyplomowego na kierunku stosunki międzynarodowe oraz informacje towarzyszące: Opis wykazu zagadnień na egzamin dyplomowy dla kierunku stosunki międzynarodowe nie wyjaśnia w sposób jednoznaczny, czy wzmiankowany wykaz zawiera zagadnienia (w oparciu o które w trakcie egzaminu dyplomowego formułowane są konkretne pytania), czy są to już pytania (bezpośrednio przedstawiane dyplomantowi w toku egzaminu dyplomowego). Warto zwrócić uwagę, że w dostępnych dokumentach jednostka prowadząca oceniany kierunek zamiennie posługuje się pojęciami: „zagadnienia” oraz „pytania”. Licząca 50 pozycji „Część ogólna pytań. Pytania obowiązujące wszystkich studentów” obejmuje znaczną część najważniejszych dla nauki o stosunkach międzynarodowych zagadnień, takich jak np.: współczesny ład międzynarodowy, podmiotowość w stosunkach międzynarodowych, specyfika prawa międzynarodowego publicznego, dyplomacja, integracja europejska, NATO, Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony UE, współczesne zagrożenia dla bezpieczeństwa międzynarodowego, współczesne stosunki gospodarcze, handel zagraniczny. Wnikliwa analiza „pytań obowiązujących

wszystkich studentów” pozwala na postawienie tezy, że zdecydowana większość z nich powiązana jest z treściami kształcenia kilku przedmiotów, dotyczących niemal wyłącznie następującej problematyki: podstaw wiedzy o dyplomacji oraz stosunkach dyplomatycznych, prawa międzynarodowe publicznego oraz prawnomiędzynarodowej podmiotowości państw w stosunkach międzynarodowych, organizacji międzynarodowych (ze szczególnym uwzględnieniem ONZ), wybranych aspektów funkcjonowania UE, funkcjonowania NATO (przede wszystkim w kontekście rozszerzenia po 1999 r.), międzynarodowych stosunków gospodarczych i handlowych. Znaczna część modułów kształcenia programu studiów na kierunku stosunki międzynarodowe (wraz z przypisanymi do nich treściami programowymi/treściami kształcenia oraz zakładanymi przedmiotowymi efektami kształcenia) nie zostają poddane żadnej weryfikacji w toku egzaminu dyplomowego. Są to następujące moduły/przedmioty (kierunkowe, kluczowe z punktu widzenia nauczania stosunków międzynarodowych): Geografia polityczna świata, Demografia, Międzynarodowa ochrona praw człowieka, Międzynarodowe stosunki kulturalne, Komunikacja międzykulturowa, Procesy migracyjne we współczesnym świecie, Polityka zagraniczna RP. Biorąc pod uwagę obowiązujące kanony nauczania o stosunkach międzynarodowych, założoną sylwetkę absolwenta, kierunkowe efekty kształcenia w zakresie wiedzy oraz treści kształcenia i przedmioty przypisane do programu studiów zupełnie niezrozumiałe jest wyłączenie do grupy „pytań szczegółowych do modułów i specjalności” następujących zagadnień: Wpływ globalizacji na suwerenność państw, Zasady i system bezpieczeństwa zbiorowego w ramach ONZ, Problemy bezpieczeństwa energetycznego we współczesnym świecie, Problemy demograficzne współczesnego świata, Współczesne problemy ekologiczne, System podejmowania decyzji w UE, Rola głowy państwa w SM, Rola premiera w SM, Typologia organizacji międzynarodowych, Komunikacja międzykulturowa.

Obowiązująca na ocenianym kierunku studiów lista zagadnień egzaminacyjnych została skonstruowana w sposób niewłaściwy. Jak wykazano, zagadnienia egzaminacyjne odnoszą się do ograniczonej grupy przedmiotów (ograniczone zakresu treści kształcenia oraz efektów kierunkowych w zakresie wiedzy). Egzamin dyplomowy przeprowadzony w oparciu o analizowany dokument nie pozwala na weryfikację stopnia osiągnięcia przez studenta celów przedmiotowych oraz efektów przedmiotowych w zakresie wiedzy, które zostały przypisane do części modułów/przedmiotów. Dodatkowo, stwierdzić należy, że zupełnie nieczytelne i niefunkcjonalne jest zastosowanie rozwiązanie, które polega na stworzeniu grupy „pytań szczegółowych dla modułów i specjalności”. Bazując na przedstawionych dokumentach programowych nie jest możliwe jednoznacznie stwierdzenie, w jaki sposób w praktyce dokonuje się wybór bloku tych pytań przed egzaminem i przypisanie go do konkretnego studenta (grupy studentów). Ponadto, o czym już wspomniano, tytuły poszczególnych zestawów „pytań szczegółowych do modułów i specjalności” oraz zawarte w obrębie tych zestawów konkretne zagadnienia nie wskazują na fakt, że owe pytania szczegółowe służą sprawdzaniu efektów kształcenia w zakresie wiedzy, które zostały wcześniej przypisane do przedmiotów/modułów specjalnościowych.

Choć od strony formalnej – normatywnej jednostka prowadząca oceniany kierunek studiów w sposób wyczerpujący (choć jak wykazano z wieloma uchybieniami koncepcyjnymi) zaprojektowała i opisała proces dyplomowania, to jednak zauważyć należy, że procedury dyplomowania nie pozwalają na pełną ewaluację oraz ocenę tego, w jakim stopniu student osiągnął zakładane efekty kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych. Jak wskazano wcześniej, dobór pytań egzaminacyjnych nie jest właściwy. Należy także pamiętać, że w przypadku kierunku studiów realizowanego w ramach profilu praktycznego, jednostka prowadząca oceniany kierunek studiów powinna w procesie dyplomowania sprawdzać również i weryfikować konkretne umiejętności praktyczne, które student zdobywa w trakcie realizacji przedmiotowych efektów kształcenia przypisanych do poszczególnych zajęć. Przedstawione wcześniej wymogi stawiane przed pracą dyplomową (ze względu na ich ogólność – nieprecyzyjność) nie gwarantują, że w toku przygotowywania pracy dyplomowej, a także w trakcie procedury dyplomowania, ewaluacji poddany zostanie jakiś konkretny zbiór umiejętności zawodowych studenta. Co więcej, wzmiankowane wymogi pracy dyplomowej nie gwarantują, że w celu

jej przygotowania student wykonać będzie musiał inne zadania, przedsięwzięcia, czy czynności, niż te, które wykonywane są w procesie przygotowywania pracy dyplomowej w ramach kierunków studiów o profilu ogólnoakademickim. Założenia dotyczące pracy dyplomowej nie zawierają żadnych elementów, dzięki którym możliwe byłoby stwierdzenie, że będzie ona miała rzeczywiście praktyczny charakter.

Zgodnie z obowiązującymi w jednostce prowadzącej kierunek studiów przepisami wewnętrznymi, opiekunem pracy dyplomowej może być wyłącznie nauczyciel akademickim posiadający minimum stopień doktora. Temat pracy dyplomowej jest uzgadniany i ustalany nie później, niż do zakończenia pierwszego semestru seminarium dyplomowego. Przed zatwierdzeniem tematyki prac dyplomowych przez właściwego dla kierunku Prodziekana, list tematów prac dyplomowych jest przedmiotem opinii Rady Wydziału Nauk Społecznych i Humanistycznych Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie. Recenzent pracy dyplomowej zatwierdzany jest przez właściwego Prodziekana. Egzamin dyplomowy odbywa się przed minimum trzyosobową komisją. Zasady dopuszczania studenta do egzaminu dyplomowego, sposób przeprowadzania egzaminu oraz stosowane algorytmy dotyczące sposobów wyliczania oceny z pracy dyplomowej, egzaminu dyplomowego oraz egzaminu końcowego są zgodnie z obowiązującymi wymogami prawnymi i przyjętymi w tym zakresie rozwiązaniami. Od strony stosowanych rozwiązań formalnych i proceduralnych założenia procesu dyplomowania ocenić należy pozytywnie. Są one przejrzyste, czytelne, znane studentom. Należy jednak stwierdzić, że w praktyce mechanizm doboru tematów prac dyplomowych oraz ich zatwierdzania nie funkcjonuje całkowicie prawidłowo. Istniejący w jednostce prowadzącej oceniany kierunek system określania i przyjmowania tematów prac dyplomowych nie weryfikuje efektywnie stopnia trudności i złożoności tematyki prac zgłaszanych przez studentów we współpracy z opiekunami. W rezultacie zatwierdzeniu podlegają tematy prac zbyt rozległe w stosunku do rzeczywistej wiedzy dyplomantów oraz ich zdolności w zakresie metodologii prostych badań oraz umiejętności przygotowywania prac pisemnych.

Przegląd losowo wybranych prac (co zostało wykazane w dalszej części raportu) potwierdza szereg zastrzeżeń i wątpliwości dotyczący metodologicznego i teoretycznego przygotowania studentów do opracowania konkretnych problemów w formie pracy dyplomowej. Co więcej, przeprowadzona przez członków ZO lektura prac dyplomowych ukazuje także, że ich wartość merytoryczna jest relatywnie niska (choć w większości wypadków oceny prac są dobre lub bardzo dobre). Ponadto należy zauważyć, że poddane ocenie pracy nie zawierały żadnych poważniejszych elementów realizacji jakichkolwiek zadań lub czynności analitycznych o charakterze projektowym, co powinno charakteryzować prace dyplomowe realizowane w ramach profilu praktycznego.

Kryteria i etapy rekrutacji zostały szczegółowo opisane na stronie internetowej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji i są czytelne. Jedyną formą postępowania jest analiza dokumentów kandydatów. O kwalifikacji na studia decyduje kolejność zgłoszeń. Sporą część studentów stanowią kandydaci z zagranicy, w tym m.in. z Ukrainy, Nepalu, Pakistanu, którzy muszą przedstawić dokument znajomości języka polskiego na poziomie m.in. B1. Jednak, jak wynika z rozmów z władzami wydziału, nie zawsze ich umiejętności są wystarczające, pomimo posiadania wymaganego dokumentu. Warunki realizacji zajęć oraz zaliczania etapów studiów zostały dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami poprzez możliwość zorganizowania zarówno planu zajęć, jak i sesji indywidualnie na potrzeby studenta. Dodatkowo w bibliotece dostępny jest specjalistyczny sprzęt dla niedowidzących oraz niedosłyszących, którzy ułatwia uczestnictwo w procesie kształcenia osobom niepełnosprawnym. Dodatkowo niektórzy pracownicy administracyjni i naukowci przeszli kurs języka migowego. Tematy prac dyplomowych są określane przez studentów samodzielnie, na podstawie ich własnych zainteresowań naukowych przy jednoczesnej opiece opiekuna. Podczas wyboru seminarium obowiązuje reguła „kto pierwszy, ten lepszy”, niemniej wykładowcy w uzasadnionych przypadkach zgadzają się na powiększenie grupy seminaryjnej. Studenci wskazali, że wybór promotorów jest ograniczony, co wynika z obecności w kadrze dużej liczby praktyków posiadających tytuł magistra.

Wewnętrzne regulacje uczelni stanowią natomiast, że opiekunem pracy dyplomowej może być osoba posiadająca co najmniej tytuł doktora.

W Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Administracji opracowano zasady uznawania efektów kształcenia się. Zawarto je w Regulaminie studiów, który przyjęto Uchwałą nr 300/2018 Senatu WSPA. Proces uznawania efektów kształcenia przebiega na wniosek studenta, gdzie decyzję podejmuje Dziekan wydziału. Wówczas, po analizie dokumentacji przebiegu studiów odbywanych na poprzedniej uczelni lub wydziale, Dziekan ustala różnice programowe, wyznacza termin ich uzupełnienia i wskazuje semestr, na który student zostaje przeniesiony.

### **Uzasadnienie, z uwzględnieniem mocnych i słabych stron**

W przypadku znacznej części przedmiotów klasyfikowanych w programie studiów jako zajęcia praktyczne (realizowanych, co więcej w formie projektu lub warsztatu), zdefiniowana została niewielka liczba przedmiotowych efektów w zakresie umiejętności, co stoi w sprzeczności z deklarowanym praktycznym charakterem tych przedmiotów. Należy zwrócić uwagę, że przytoczone przykłady opisów wybranych efektów przedmiotowych w zakresie umiejętności albo ukazują brak związku przedmiotowych efektów kształcenia w zakresie umiejętności z celami przedmiotu, albo – co także dość częste – okazują się być dość ogólne. W tym drugim wypadku, występująca w wielu sylabusach niezgodność pomiędzy nazwami przedmiotów oraz deklarowanymi treściami kształcenia, a sposobem zdefiniowania przedmiotowych efektów kształcenia w zakresie umiejętności, zmusza do negatywnej oceny możliwości realizacji często specjalistycznych, wąskich umiejętności.

Większość przedmiotów klasyfikowanych w programie studiów jako praktyczne – związane z przygotowaniem do praktycznego wykonywania zawodu, po zapoznaniu się z kartami przedmiotów, nie mogą zostać na takie przedmioty uznane. Analiza celów tych przedmiotów oraz przypisanych do nich szczegółowych, przedmiotowych efektów kształcenia, nie daje podstaw do stwierdzenia, że toku ich realizacji studenci nabywają rzeczywiste praktyczne umiejętności, a same zajęcia polegają na wykonywaniu konkretnych, specjalistycznych czynności, zadań, przedsięwzięć.

Wybór tematyki prac (szczególnie uwzględniając realizowane w toku studiów treści kształcenia i brak właściwego przygotowania studentów w toku studiów do pogłębionych analiz problematyki współczesnych stosunków międzynarodowych) nie jest właściwy. Kierunek studiów realizowany jest w ramach profilu praktycznego, a zatem praca dyplomowa stanowić powinna rozwiązanie określonego problemu związanego w możliwymi zadaniami zawodowymi.

Zasady rekrutacji nie zostały sformułowane w sposób prawidłowy. Są czytelne, podawane w odpowiedni sposób do wiadomości kandydatów. Proces rekrutacji regulowany jest szczegółowo przez szereg dokumentów wewnętrznych uczelni. Stosowane rozwiązania są zgodne z obowiązującymi w Polsce przepisami oraz przyjętymi w tej materii wzorcami krajowymi. Warunkiem przyjęcia na studia jest złożenie kompletu dokumentów oraz wypełnienie wymogów formalnych. Jednocześnie, choć od strony formalnej i organizacyjnej przyjęte rozwiązania są właściwe, to jednocześnie w konkretnych realiach funkcjonowania jednostki prowadzącej oceniający kierunek uznać je należy za wymagające modyfikacji. W procesie naboru nie przewidziano żadnych mechanizmów sprawdzania wiedzy kandydatów z obszarów wiedzy istotnych dla realizacji efektów kształcenia na studiach dotyczących stosunków międzynarodowych. Kandydaci – obcokrajowcy nie zawsze są gotowi do podjęcia studiów na poziomie I stopnia.

Jednostka stwarza możliwości uznawania efektów oraz okresów kształcenia zrealizowanych w strukturach szkolnictwa wyższego. Kwestię tą reguluje wewnętrznie Regulamin studiów wyższych, który ujęty został w Uchwale nr 300/2018 Senatu Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie z dnia 18 kwietnia 2018 roku. Regulamin ten stanowi, że student ma prawo do przeniesienia się z innej uczelni (w tym uczelni zagranicznej) do WSPA w Lublinie lub zmienić kierunek studiów w ramach

różnych Wydziałów jeśli wcześniej dopełni wszystkie formalności i zobowiązania wynikające z programu studiów w jednostce, którą opuszcza.

System wyboru specjalności oraz drugiego języka obcego działa niewłaściwie. O uruchomieniu specjalności decyduje większość studentów. W rzeczywistości realizowana jest jedna specjalność w ramach jednego cyklu kształcenia. Wydaje się zasadne, że jeśli jednostka prowadząca oceniany kierunek studiów oferuje studentom szeroką paletę bloków specjalnościowych, nie powinna w sposób arbitralny ograniczać wyboru do jednej specjalności.

Liczba potencjalnych promotorów prac dyplomowych jest zbyt niska.

Efekty kształcenia są w pewnym stopniu niezrozumiałe dla studentów.

Przedmioty klasyfikowane w programie studiów jako praktyczne – związane z przygotowaniem studentów do wykonywania pracy zawodowej nie spełniają warunków uznania ich za takie przedmioty. Formy i sposoby realizacji przedmiotów, przypisane do nich przedmiotowe efekty kształcenia nie pozwalają uznać ich za przedmioty o charakterze praktycznym. W ich trakcie nie realizowane są w większości przypadków żadne konkretne czynności, czy zadania w warunkach zbliżonych do zawodowych.

Analiza kart opisy przedmiotu – sylabusów pozwala na postawienie tezy, że od strony koncepcyjnej (cele przedmiotu, szczegółowe – przedmiotowe efekty kształcenia, metody realizacji zajęć, formy weryfikacji efektów kształcenia) większość przedmiotów nie została właściwie zaprojektowana i nie jest właściwie realizowana.

System weryfikacji zakresu i poziomu realizacji efektów kształcenia nie funkcjonuje prawidłowo, o czym świadczą prace etapowe.

Jednostka prowadząca oceniany kierunek studiów nie gwarantuje studentowi możliwości wyboru preferowanej specjalności.

Proces dyplomowania nie daje podstaw do weryfikacji, czy i w jakim stopniu student osiągnął wszystkie zakładane dla kierunku efekty kształcenia, przede wszystkim w zakresie umiejętności, ale także wiedzy.

## **Dobre praktyki**

### **Zalecenia**

System dyplomowania powinien zostać poddany działaniom naprawczym. Konieczne jest opracowanie nowej listy pytań egzaminacyjnych spójnych z sylwetką – profilem absolwenta oraz korespondujących z realizowanymi w toku studiów programem studiów, szczególnie w zakresie specjalnościowych treści kształcenia. Pytania egzaminu dyplomowego powinny służyć weryfikacji stopnia osiągnięcia przez dyplomata kierunkowych i przedmiotowych efektów w zakresie wiedzy.

Struktura programu studiów, a szczególnie sposób określenia form zajęć oraz zaliczenie poszczególnych przedmiotów do grupy powiązanych z praktycznym przygotowaniem zawodowym, powinny zostać poddane weryfikacji i korekcie. Przedmioty określane w programie studiów jako praktyczne powinny w rzeczywistości przyczyniać się do rozwoju praktycznych zdolności i umiejętności o charakterze zawodowym.

Założenia programowe poszczególnych przedmiotów powinny zostać kompleksowo i precyzyjnie zdefiniowane oraz właściwie opisane w sylabusach. Szczególną uwagę należy zwrócić na sposobów scharakteryzowaniu celów przedmiotu oraz sposób przypisania do nich przedmiotowych efektów kształcenia.

Weryfikacji powinny zostać poddane proporcje występujące pomiędzy liczbą przyznawanych punktów ECTS za realizację poszczególnych przedmiotów, a liczbą godzin kontaktowych – zajęć z udziałem nauczyciela akademickiego. W przypadku zajęć realizowanych na studiach stacjonarnych nakład pracy studenta wynikający z punktacji ECTS dzielony jest niejednokrotnie w niewłaściwy sposób. Dominuje

praca własna studenta.

Metody kształcenia na poziomie poszczególnych przedmiotów powinny w znacznie większym stopniu, niż ma to miejsce obecnie, służyć rozwojowi konkretnych praktycznych umiejętności studentów, a co więcej – umożliwiać im stosowanie ich w ramach szerokiego spektrum sytuacji, warunków, kontekstów. Jednostka powinna udoskonalić system weryfikacji zakresu i poziomu efektów kształcenia osiągniętych przez studenta.

W ramach koncepcji programowej zajęć oraz w sylabusach należy bezwzględnie ujednolicić, doprecyzować i wyczerpująco wyjaśnić, na czym polegają w danym przedmiocie poszczególne formy ewaluacji efektów kształcenia, jak np. projekt.

Jednostka powinna dążyć do większej efektywności w dziedzinie koordynacji i nadzoru procedury wyboru i zatwierdzania tematyki prac dyplomowych, tak, aby poziom trudności zadań realizowanych w ramach prac dyplomowych odpowiadał możliwościom studentów w zakresie wiedzy i umiejętności.

Zaleca się bardziej wnikliwą weryfikację instytucji, w których studenci odbywają praktyki w celu eliminacji z bazy uczelni firm niepasujących do profilu kierunku.

Należy dążyć do zwiększenia grupy opiekunów prac dyplomowych lub wypracować nowe rozwiązania, na jakie pozwalają zmieniające się przepisy dotyczące szkolnictwa wyższego.

Zaleca się uruchamianie więcej niż jednej specjalności oraz grupy lektoratu dodatkowego. Studenci powinni uzyskać możliwość realizacji bloku specjalnościowego o tematyce zgodnej z zainteresowaniami i preferencjami zawodowymi.

W przypadku kierunku: Stosunki międzynarodowe konieczne jest wprowadzenie do programu studiów zajęć w językach obcych – w formie wykładów merytorycznych, konwersatoriów, warsztatów.

### **Kryterium 3. Skuteczność wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia**

3.1. Projektowanie, zatwierdzanie, monitorowanie i okresowy przegląd programu kształcenia

3.2. Publiczny dostęp do informacji

#### **Analiza stanu faktycznego i ocena spełnienia kryterium 3**

##### **3.1.**

Obecnie funkcjonujący w uczelni, za razem na kierunku stosunki międzynarodowe, wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia, powołany został na mocy zarządzenia nr 72/R/2015-2016 Rektora Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie z dnia 15 lipca 2016 r. Wewnętrzny System Zapewnienia Jakości Kształcenia (dalej: WSZJK) jest zestawieniem procedur oraz wytycznych odnoszących się do wszystkich kierunków, form i poziomów kształcenia oraz obejmuje każdy z obszarów działalności Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie mający wpływ na przebieg kształcenia i jego rezultaty, a w szczególności rekrutację na studia i inne formy kształcenia, organizację i przebieg procesu kształcenia, w tym ocenę zajęć dydaktycznych, weryfikację założonych efektów kształcenia, infrastrukturę Uczelni, politykę kadrową, obsługę administracyjną studentów i słuchaczy oraz system obiegu i udostępniania informacji. Funkcjonowanie WSZJK ma na celu w szczególności wspieranie realizacji przyjętej polityki jakości, wspieranie realizacji przyjętych strategii rozwoju WSPA oraz jej jednostek podrzędnych, szczególnie w zakresie w jakim dotyczą kształcenia, monitorowania poziomu jakości kształcenia w WSPA, identyfikowania i niwelowania słabych lub problematycznych stron procesu kształcenia w WSPA, a także systematycznego podnoszenia poziomu jakości kształcenia w WSPA. Poza organami statutowymi WSPA, strukturę WSZJK tworzą pełnomocnik Rektora ds. Jakości Kształcenia, pełnomocnik Rektora ds. Ewaluacji Jakości Kształcenia, koordynator ds. Jakości Kształcenia, uczelniany Zespół ds. Jakości Kształcenia, Rada Rozwoju, wydziałowe zespoły ds. ewaluacji jakości

kształcenia, zespoły ds. jakości kształcenia dla poszczególnych kierunków studiów oraz rady konsultacyjne dla poszczególnych kierunków studiów.

Na podstawie Zarządzenia Rektora WSPA nr 72/R/2015-2016 z dnia 15 lipca 2016 r. w sprawie Wewnętrznego Systemu Zapewniania Jakości Kształcenia, wprowadzono szczegółowe procedury Wewnętrznego Systemu Zapewniania Jakości Kształcenia WSPA w Lublinie:

1. Okresowy przegląd i modyfikacja programów kształcenia na studiach wyższych;
2. Monitorowanie osiągania efektów kształcenia;
3. Ocena osiągania efektów kształcenia przewidzianych dla praktyk zawodowych;
4. Ocena osiągania efektów kształcenia w procesie dyplomowania;
5. Podstawowa weryfikacja efektów kształcenia;
6. Ocena systemu weryfikacji efektów kształcenia;
7. Monitorowanie zawodowych losów absolwentów WSPA;
8. Ocena systemu potwierdzania efektów uczenia się;
9. Ocena funkcjonowania administracji uczelnianej;
10. Ocena okresowa nauczycieli akademickich;
11. Ocena dostępności wsparcia oferowanego studentom;
12. Ocena zasobów materialnych;
13. Ocena dostępu do informacji o procesie kształcenia.

WSPiA w Lublinie zaprojektowała i wdrożyła program kształcenia wraz z efektami kształcenia dla kierunku *stosunki międzynarodowe*. Sposób projektowania programu oraz efektów kształcenia, jest objęty oceną wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia. Program był opracowywany przy współpracy interesariuszy zewnętrznych reprezentujących instytucje administracji publicznej w regionie, organizacje przedsiębiorców i organizacje pozarządowe. Interesariusze zewnętrzni skupieni są w Radzie Rozwoju WSPiA w Lublinie oraz interesariuszy wewnętrznych, w tym studentów kierunku *stosunki międzynarodowe*, którzy uczestniczą czynnie w procesach projektowania zmian efektów kształcenia. Z relacji przedstawicieli Samorządu Studenckiego wynika, że zdanie studentów prezentowane w czasie posiedzeń Senatu jest uwzględniane przez jednostkę po przedstawieniu przez nich racjonalnego uzasadnienia. Samorząd Studencki przedstawił swoją pisemną opinię w zakresie programu kształcenia. Współpraca z interesariuszami zewnętrznymi w istotnym stopniu wpłynęła na opracowanie programu kształcenia oraz określenie efektów kształcenia dla kierunku *stosunki międzynarodowe*. Dokonuje się okresowych przeglądów programów i uzyskiwanych efektów kształcenia w kontekście zapotrzebowania rynku pracy. W tym samym czasie został opracowany i zaakceptowany przez Senat Uczelni system oceny i doskonalenia jakości kształcenia. W oparciu o reguły zawarte w tym systemie, po przejściu całego cyklu kształcenia została przeprowadzona modyfikacja programu kształcenia oraz planu studiów, uwzględniająca wymogi przepisów Prawa o szkolnictwie wyższym, jak również zbierane uwagi interesariuszy zewnętrznych. Na ich podstawie wprowadzono szereg zmian o charakterze merytorycznym (zmiany modułów, zakresu modułów) oraz zmiany o charakterze technicznym (zmiany formy zajęć z wykładów na ćwiczenia i warsztaty). Jednym z elementów systemu jest monitorowanie uzyskiwanych efektów kształcenia, które obejmuje wszystkie kategorie: wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne i odbywa się na każdym etapie kształcenia oraz na wszystkich rodzajach zajęć. Raz w roku, po zakończeniu zajęć dydaktycznych przeprowadzana jest analiza końcowa w tym zakresie. Zgodnie z obowiązującymi regulacjami i założeniami WSZJK, poddaje się jej obowiązkowo przedmioty charakteryzujące się niską zdawalnością lub zbyt jednolitą strukturą ocen. Monitoring opiera się także na analizie sylabusów i prac zaliczeniowych/egzaminacyjnych studentów, wnioskach z analizy struktury ocen, wynikach badania dotyczącego efektów kształcenia, opiniach opiekunów praktyk, promotorów prac dyplomowych. Wnioski stanowią podstawę do opracowania rekomendacji służących doskonaleniu

programu kształcenia i wprowadzania modyfikacji w zakresie efektów kształcenia oraz sposobach ich realizacji i weryfikacji. Według informacji uzyskanych w trakcie wizytacji, weryfikacja osiąganych efektów obejmuje wszystkie etapy kształcenia, począwszy od weryfikacji w trakcie zajęć dydaktycznych, poprzez weryfikację końcową podczas zaliczeń i egzaminów, aż po egzamin dyplomowy. Praktyki weryfikowane są na podstawie składanych przez studentów dzienników praktyk. Zasady oceniania są ustalane przed rozpoczęciem zajęć i stanowią element sylabusu przedmiotu. W trakcie wizytacji przeprowadzono rozmowę z Wydziałowym Zespołem ds. Ewaluacji Jakości Kształcenia, z którego wynika, że podczas spotkań z pracownikami zwracana jest uwaga na dostosowanie metod weryfikacji do założonych efektów kształcenia. W trakcie oceny programowej na kierunku stosunki międzynarodowe, Zespół Oceniający stwierdził, że system weryfikacji prac dyplomowych, będący jednym z elementów WSZJK jest nieskuteczny, bowiem na podstawie przeglądu sformułował zastrzeżenia do prac dyplomowych i wskazał na niezgodności z zakresem kierunku stosunki międzynarodowe, których nie dostrzeżono na etapie wewnętrznej weryfikacji prac (patrz kryterium nr 2). Wobec czego należy stwierdzić, że w tym przypadku WSZJK nie wywiązuje się w tym obszarze ze swojego statutowego założenia, którym jest dbanie o wysoką jakość kształcenia na kierunku. Tak samo jak w przypadku objęcia przez system oceny zakładanych efektów kształcenia na kierunku stosunki międzynarodowe, który to jak wynika z podsumowania kryterium 1.3 jest nie w pełni skuteczny, gdzie stwierdzono, że: *„Kierunek Stosunki międzynarodowe, studia I stopnia profil praktyczny, wymaga opracowania nowych, poprawionych kierunkowych efektów kształcenia. Efekty kształcenia dla ocenianego kierunku powinny zostać trwale powiązane z programem kształcenia, w tym programem studiów. Efekty kształcenia powinny w sposób czytelny i wiarygodny prezentować i zapowiadać, jakiego rodzaju kwalifikacje i zdolności osiągnie absolwent po ukończeniu studiów. Ponadto kierunkowe efekty kształcenia powinny być spójne z subdyscypliną Nauki o stosunkach międzynarodowych, wchodzącą w skład dyscypliny Nauki o polityce i administracji”* oraz *„należy dokonać wnikliwej i wszechstronnej analizy sylabusów do przedmiotów pod kątem liczby oraz sposobu opisu przedmiotowych efektów kształcenia. Efekty kształcenia na poziomie poszczególnych przedmiotów/modułów powinny zostać bezwzględnie powiązane z zakresem i charakterystyką efektów kierunkowych”*.

Biorąc pod uwagę powyższe, Zespół Oceniający stwierdza, że funkcjonujący w tym zakresie wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia nie jest w pełni skuteczny.

WSZJK uwzględnione zostały procedury mające na celu doskonalenie prowadzonej polityki kadrowej oraz kadry zaangażowanej w proces kształcenia na ocenianym kierunku, a także procedury regulujące sposób wykorzystania wniosków z oceny nauczycieli dokonywanej przez studentów w ocenie jakości kadry. Ocena zajęć dydaktycznych przez studentów przeprowadzana jest cyklicznie. Studenci mają możliwości oceny wszystkich zajęć prowadzonych przez nauczycieli akademickich, w których brali udział. Ocena zajęć dydaktycznych przez studentów jest wykorzystywana do okresowej oceny nauczycieli akademickich. Wyniki z okresowej oceny nauczycieli akademickich są podstawą do awansowania, nagradzania i podwyższania wynagrodzenia, ale także do rozwiązywania umowy o pracę. Ponadto wyniki te stanowią obecnie podstawę do formułowania rekomendacji ogólnych oraz rekomendacji szczegółowych dla nauczycieli akademickich (np. zwiększenie udziału komponentów praktycznych podczas ćwiczeń). W związku z procesem zmian w systemie ankiet, planuje się rozszerzenie zakresu uwzględniania ocen studenckich w procesie podnoszenia jakości kształcenia. W przypadku weryfikacji ankiet oceniających pracowników, jeżeli pojawia się niesatysfakcjonująca ocena pracownika oraz opinie ogólne studentów zawarte w ankiecie na temat danego pracownika są negatywne, Dziekan Wydziału, przeprowadza z nim rozmowę dyscyplinującą. Wszystkie logicznie uzasadnione argumenty zmian są wprowadzane w programach kształcenia. Wydziałowy Zespół ds. Ewaluacji Jakości Kształcenia analizując przeprowadzone ankiety weryfikujące osiągnięcie przedmiotowych oraz kierunkowych efektów kształcenia stwierdził podczas wizytacji, że w ankietach z reguły są tylko



pojedyncze uwagi. O skuteczności systemu świadczy fakt, że po wprowadzeniu zmian w kolejnym roku nie pojawiły się już uwagi dotyczące wprowadzonej zmiany.

Studenci żywo uczestniczą w procesie projektowania, zatwierdzania, monitorowania i okresowego przeglądu programów kształcenia. Mają oni swoich przedstawicieli w organach kolegialnych uczelni oraz wydziału: Senacie, Radzie Wydziału, Uczelnianym oraz Kierunkowym Zespole ds. jakości kształcenia. Na uczelni, gdzie został zorganizowany oceniony kierunek funkcjonuje jedynie centralny samorząd studencki, brak jednostek wydziałowych. Niemniej władze samorządu starają się, aby kwestie związane z jakością kształcenia danego kierunku były opiniowane przez studentów, którzy są z nim powiązani. Efektem takiej reprezentacji było opiniowanie przez Samorząd Studentów zmiany formy prowadzenia zajęć z projektu na ćwiczenia w przypadku przedmiotu „Organizacje międzynarodowe”, dodanie przedmiotu na 5. semestrze – „Wprowadzenie do dyplomacji - służba dyplomatyczna i konsularna”. Przedstawiciele Samorządu Studentów są również zapraszani na cykliczne posiedzenia Kolegium Dziekańskiego, gdzie omawiane są sprawy bieżące oraz plany rozwoju wydziału, w tym ocenianego kierunku. Studenci mają możliwość zgłoszenia swoich uwag w bezpośrednich rozmowach lub semestralnej ankiecie oceny zajęć. Studenci rzadko korzystają z tej możliwości i nie traktują ankiety jako narzędzia do wprowadzania znaczących modyfikacji programowych. Niemniej za pomocą ankiety rozwiązano zgłoszoną przez studentów sytuację, gdzie wykładowca w nieodpowiedni sposób traktował studentów. Rektor uczelni zaprosił prowadzącego na rozmowę i poinformował studentów o podjętych działaniach. Dodatkową przestrzenią do zebrania opinii studentów jest otwarta dyskusja prowadzona co semestr, w której władze wydziału proszą o wyrażenie swojego zdania na temat funkcjonowania uczelni. Pytania dotyczą takich kwestii jak: programy kształcenia, osiąganie efektów kształcenia, zasady i metody weryfikacji efektów kształcenia, kadra akademicka, praca administracji uczelni, infrastruktura, dostępność i aktualność informacji.

### 3.2.

Wszystkie informacje dotyczące warunków rekrutacji, programu kształcenia i jego realizacji na kierunku *stosunki międzynarodowe* udostępniane są do publicznej informacji dwoma sposobami, a więc drogą elektroniczną oraz w formie papierowej na tablicach informacyjnych Uczelni. Na stronie internetowej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie zamieszczane są na bieżąco aktualizowane informacje dla studentów, pracowników oraz dla interesariuszy zewnętrznych, a w tym m. in. warunki i tryb rekrutacji, zasady rekrutacji, informator dla kandydatów na studia, informacje dotyczące Wydziału, informacje dla studentów dotyczące procedur i terminów postępowania w sprawach objętych tokiem studiów (organizacja roku akademickiego, aktualne harmonogramy zajęć semestralnych i zjazdowych, terminy egzaminów, wyniki egzaminów, informacje dot. pracy dyplomowej, bieżące informacje dla studentów, np. ogłoszenia, zmiany w planie zajęć), dokumenty uczelniane i wydziałowe, programy kształcenia, plany studiów, zasady realizacji praktyk studenckich oraz inne ważne informacje dotyczące wszystkich aspektów funkcjonowania WSPiA w Lublinie. Uczelnia przygotowuje informacje dotyczące kształcenia i udostępnia opis efektów kształcenia, system ich oceny oraz weryfikacji na stronie internetowej Uczelni oraz w informatorze dla kandydatów na studia. Opracowuje system komunikacji Wydziału z otoczeniem w zakresie systemu kształcenia, w szczególności z potencjalnymi kandydatami na studia oraz potencjalnymi pracodawcami. Jak podkreślają studenci, wszystkie treści związane z rekrutacją, realizacją toku studiów oraz ich organizacją są zrozumiałe i przejrzyste. Władze wydziału oraz uczelni organizują dla studentów I roku spotkanie inauguracyjne, podczas którego przekazują podstawowe, najważniejsze wiadomości. Informacje dotyczące toku studiów są również publikowane na stronie internetowej WSPA, umieszczane na tablicy informacyjnej przy dziekanacie oraz wysyłane mailingiem. Strona internetowa uczelni przeszła w ostatnim czasie modyfikację, a jej nowa odsłona spełnia oczekiwania studentów. Publikowane treści są dostępne w języku polski, angielskim i rosyjskim.

Brak natomiast możliwości korzystania ze strony w języku ukraińskim, pomimo że wielu studentów z tego kraju przyjeżdża do Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji i decyduje się na podjęcie studiów na ocenianym kierunku. Studenci mają możliwość oceny publicznego dostępu do informacji otwartej dyskusji prowadzonej przez władze wydziału. Wówczas są oni pytani o następujące kwestie: źródło pozyskiwania aktualnych informacji na temat programów, planów studiów i harmonogramów zajęć, częstotliwość sytuacji, kiedy brakuje aktualnych informacji na stronie internetowej lub w gablocie, oczekiwania wobec uczelni oraz jej pracowników w zakresie informacji. W opinii studentów wszystkie kanały komunikacji, tj.: spotkania, rozmowy bezpośrednie, tablica informacyjna, mailing, e-Dziekanat są funkcjonalne oraz stosowane odpowiednio do sytuacji. Publiczny dostęp do informacji został zapewniony na satysfakcjonującym poziomie.

### **Uzasadnienie, z uwzględnieniem mocnych i słabych stron**

Wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia funkcjonujący na kierunku *stosunki międzynarodowe* prowadzonym w WSPiA w Lublinie funkcjonuje w sposób poprawny. Pozwala ocenić realizację efektów kształcenia i doskonalenia programu kształcenia oraz wspiera podnoszenie jakości kształcenia na prowadzonych kierunkach studiów. Z analizy dokumentacji wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia, jak również z rozmów z przedstawicielami Samorządu Studentów wynika, że Uczelnia jest świadoma roli i znaczenia udziału studentów w procesach analitycznych i decyzyjnych mających na celu poprawę jakości kształcenia. Z zapewnień przedstawicieli Samorządu Studenckiego wynika, że Uczelnia w jak najszerszym zakresie stara się pozyskać opinie studentów i wykorzystuje je do podejmowania kluczowych decyzji. ZO zwraca uwagę na nie w pełni skuteczny system weryfikacji prac dyplomowych, czego wynikiem są zastrzeżenia związane z tym, że prace dyplomowe mają charakter wyłącznie opisowy, a profil na ocenianym kierunku jest praktyczny. Ponadto tytuły prac sugerują, że ich celem są ogólne rozważania, a nie rozwiązywanie problemu poznawczego z wykorzystaniem instrumentów analitycznych dostępnych studentom kończącym studia na poziomie studiów licencjackich (kryterium nr 2). ZO zwraca uwagę na nie w pełni skuteczny system oceny zakładanych efektów kształcenia, czego wynikiem są zastrzeżenia dotyczące tych efektów.

### **Dobre praktyki**

#### **Zalecenia**

Dostosowanie treści dostępnych na stronie internetowej do potrzeb studentów z Ukrainy.

Ewaluacja prac etapowych i prac dyplomowych w celu silniejszego powiązania z praktycznym profilem studiów.

Zweryfikowanie skuteczności działania systemu weryfikacji prac dyplomowych.

### **Kryterium 4. Kadra prowadząca proces kształcenia**

**1.1.** Liczba, dorobek naukowy/artystyczny, doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią oraz kompetencje dydaktyczne kadry

**1.2.** Obsada zajęć dydaktycznych

**1.3.** Rozwój i doskonalenie kadry

Analiza stanu faktycznego i ocena spełnienia kryterium 4

#### 4.1.

W gronie osób prowadzących zajęcia na kierunku stosunki międzynarodowe można wyróżnić dwie zasadnicze grupy: prowadzące badania naukowe i w związku z tym mające osiągnięcia publikacyjne oraz praktyków, dla których ważniejsza jest działalność zawodowa realizowana poza uczelnią, między innymi w jednostkach samorządu terytorialnego, instytucjach wspierających rozwój technologiczny i gospodarczy czy w innego rodzaju przedsiębiorstwach. W odniesieniu do pierwszej grupy osób zarówno liczba, jak i jakość publikacji z nadkładem spełnia wymagania stawiane dla kierunków kształcenia o profilu praktycznym. Osoby prowadzące zajęcia o charakterze wprowadzającym i teoretycznym takie, jak: Międzynarodowe stosunki polityczne, Podstawy stosunków międzynarodowych, Geografia polityczna świata, Demografia czy Instytucje Unii Europejskiej mają w swoim dorobku publikacje krajowe i zagraniczne, oparte na przeprowadzonych badaniach naukowych. Monografie tych autorów wydane zostały przez uznane polskie wydawnictwa akademickie oraz w czasopismach naukowych o szerokim, choć przede wszystkim ogólnopolskim zasięgu. Są to publikacje właśnie z dyscypliny nauk o polityce (w których subdyscypliną są stosunki międzynarodowe) oraz z dyscyplin pomocniczych: geografii (politycznej) czy socjologii.

Zdecydowana większość kadry prowadzącej zajęcia (w sumie 23 osoby na 35 prowadzących) posiada doświadczenie zawodowe zdobyte poza szkolnictwem wyższym. Osoby te mają za sobą doświadczenie pracy między w międzynarodowych instytucjach finansowych (w kraju i za granicą), parkach technologicznych, jednostkach samorządu terytorialnego, instytucjach kontroli ruchu lotniczego czy nadzoru technicznego. Należy przy tym podkreślić, że doświadczenie tych osób jest jak najbardziej aktualne, większość z nich nadal znajduje zatrudnienie poza Uczelnią. Co więcej, w gronie tych osób 13 posiada doświadczenie zawodowe bezpośrednio związane z kierunkiem kształcenia. W tym gronie są osoby, które czynnie pracowały w polskiej dyplomacji (były ambasador oraz były konsul), osoby z doświadczeniem pracy Ministerstwie Spraw Zagranicznych RP, osoby pracujące w jednostkach samorządu terytorialnego odpowiedzialne za przygotowanie i prowadzenie relacji transgranicznych, osoby pracujące w Parkach Naukowo-Technologicznych (odpowiedzialne między innymi za relacje z partnerami zagranicznymi) oraz w końcu – osoby znajdujące zatrudnienie w biznesie (instytucje finansowe) i odpowiedzialne za relacje z klientami międzynarodowymi.

Korzystając ze wsparcia oferowanego przez uczelnię kadra prowadząca zajęcia dysponuje niezbędnym przygotowaniem dydaktycznym. Osoby, dla których Uczelnia nie jest podstawowym miejscem pracy (w rozumieniu ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*), mają za sobą duże doświadczenie pracy na innych uczelniach (przede wszystkim UMCS). Spotkania z kadrami oraz ze studentami utwierdziły ZO PKA w przekonaniu, że stopień przygotowania jest odpowiedni dla profilu praktycznego, a studenci rzeczywiście potrafią skorzystać z doświadczenia nauczycieli akademickiego, zdobytego w realiach życia zawodowego.

Zważywszy na to, że zdecydowana większość studentów pochodzi z Ukrainy, należy również podkreślić, że znaczna część kadry dydaktycznej posiada odpowiednie przygotowanie językowe, umożliwiające swobodną rozmowę w języku rosyjskim. Szczególnie w czasie pierwszych lat studiów możliwość komunikacji w tym języku potrafi być pomocna tak w przekazywaniu wiedzy i kompetencji, jak i monitorowaniu postępów studentów w realizowaniu programu studiów.

#### 4.2.

Zajęcia są prowadzone zarówno przez osoby dla których Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie jest podstawowym miejscem pracy. Zgodnie z dokumentacją przedstawioną przez Uczelnię oraz danymi dostępnymi w Zintegrowanym Systemie Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on, są to 22 osoby na 35 prowadzących zajęcia na kierunku stosunki międzynarodowe. Tym

samym Uczelnia wypełnia wymagania nałożone przepisami ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, że „co najmniej 50% zajęć prowadzonych jest przez nauczycieli akademickich zatrudnionych w tej uczelni jako podstawowym miejscu pracy” (art. 73. 2. 1)).

Zajęcia kształtujące umiejętności praktyczne realizowane są przez osoby posiadające znaczące doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią (23 osoby na 35 prowadzących), w tym także przez osoby, których doświadczenie zawodowe związane jest bezpośrednio z działalnością mieszczącą się w obszarze relacji międzynarodowych, stosunków transgranicznych czy zapewniania bezpieczeństwa narodowego.

O ile jednak dobór prowadzących zajęcia nie budzi zastrzeżeń, to należy podkreślić, że w odniesieniu do wielu modułów zajęć, posiadane przez prowadzących doświadczenie praktyczne nie przekłada się na treści zawarte w sylabusach tych zajęć. Opisy efektów przedmiotowych oraz treści przedmiotowych nie wskazuje na rzeczywiste wykorzystanie doświadczenia zawodowego kadry dydaktycznej w procesie kształcenia studentów. Podkreślam jednak, że problemem nie jest kwestia obsady zajęć dydaktycznych, czyli taki dobór osób do prowadzonych zajęć, by mogły one wykorzystać swoje doświadczenie zawodowe i posiadane umiejętności praktyczne albo spożytkować rezultaty prowadzonych badań naukowych. To sposób przygotowania sylabusów, ich duża schematyczność, utrudnia jasne potwierdzenie, że prowadzący zajęcia w pełni wykorzystują posiadane doświadczenie.

#### 4.3.

Uczelnia wizytowana przez ZO PKA stwarza właściwe warunki dla rozwoju i doskonalenia kadry dydaktycznej prowadzącej zajęcia. Uwzględnia przy tym specyfikę potrzeb pracowników, których główne zainteresowania koncentrują się wokół prowadzenia zaawansowanych badań naukowych, jak i tych, którzy realizują swoje zainteresowania w zakresie prac rozwojowych i wdrożeniowych. W odniesieniu do tej pierwszej grupy, Uczelnia w ramach posiadanych środków wspiera uczestnictwo w krajowym i międzynarodowym życiu naukowym poprzez finansowanie lub dofinansowanie wyjazdów konferencyjnych. W przypadku osób prowadzących zaawansowane badania i prace rozwojowe za granicą (m.in.: Islandia), uczelnia dostosowuje planem i harmonogramem studiów tak, by obowiązki dydaktyczne i badawcze ze sobą nie kolidowały. W ramach posiadanych środków uczelnia wspiera działalność publikacyjną, umożliwiając swoim pracownikom dydaktycznym wydawanie monografii, niezbędnych w przechodzeniu kolejnych szczebli awansu akademickiego. To zaangażowanie Uczelni wyraźnie podkreślali pracownicy obecni w czasie spotkania z ZO PKA.

Ważnym sposobem wspierania rozwoju kadry dydaktycznej uczelni jest wykorzystanie zewnętrznych środków. Dotyczy to między innymi realizowanego w uczelni projektu w ramach PO WER „WySPA kwalifikacji i umiejętności - zintegrowany program rozwoju uczelni”, który umożliwia pracownikom podniesienie kompetencji językowych (w zakresie języka angielskiego) oraz uczestnictwo w wyjazdach studyjnych. Pracownicy obecni w czasie spotkania z ZO podkreślali znaczenie realizowanych w jednostce projektów badawczych takich, jak na przykład „Demokracja bezpośrednia”, sfinansowanego z pieniędzy Funduszy Wyszehradzkiego.

Wszyscy prowadzący zajęcia dydaktyczne mają możliwość korzystania z uczelnianego wsparcia (także w ramach programu Erasmus+), służącego rozwojowi kompetencji dydaktycznych. Uczelnia dodatkowo dofinansowuje odbywanie studiów podyplomowych, realizowanych w jednostce macierzystej. Wszyscy pracownicy Uczelni mają możliwość uczestniczenia w zajęciach podnoszących kompetencje społeczne, zwieńczone uzyskaniem certyfikatu trenera. W gronie 35 osób prowadzących zajęcia na kierunku z tej możliwości skorzystało pięć osób. Jak wszyscy prowadzący zajęcia w wizytowanej Uczelni, także w ramach kierunku, kadra podlega okresowej (corocznej ocenie). Wynik ankiet przeprowadzanych wśród studentów, jaki i samej kadry naukowej są następnie analizowane przez Władz Uczelni i Radę Wydziału. Wynik tej analizy stają się podstawą rekomendacji dotyczących tak całego kierunku kształcenia, jak i

indywidualnych pracowników. Efektem tych analiz były między innymi decyzje o zmianie przydziału zajęć, co znalazło potwierdzenie także w czasie spotkania ZO PKA z kadrami.

Od wielu lat uczelnia dąży do tego, by osoby prowadzące zajęcia na kierunku „stosunki międzynarodowe”, legitymowały się dorobkiem zawodowym uzyskanym poza uczelnią (za wyjątkiem takich przypadków, w których nieakademickie doświadczenie zawodowe można uzyskać w ramach pracy na uczelni na takich stanowiskach, jak kanclerz czy kvestor). Dotyczy to zwłaszcza kadry zatrudnianej w ostatnich latach. Uczelnia jednocześnie tak konstruuje harmonogram zajęć, by osoby te nadal mogły być czynne zawodowo, i by mogły wykorzystywać aktualne doświadczenie w przekazywaniu wiedzy i umiejętności studentom.

Dla doceniania zaangażowania w pracę dydaktyczną na Uczelni przyznawana jest przez Samorząd Studencki nagroda „Belfer Roku”. W gronie zwycięzców są także pracownicy prowadzący zajęcia. Co więcej – najlepsi nauczyciele akademicki byli także nominowani do konkursu „Nauczyciel na medal 2018”, realizowanego w Województwie Lubelskim przez redakcję najważniejszej gazety regionalnej – „Kuriera Lubelskiego”.

### **Uzasadnienie, z uwzględnieniem mocnych i słabych stron**

Zdecydowana większość kadry prowadzącej zajęcia posiada praktyczne i aktualne doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią. Ponad jedna trzecia osób prowadzących zajęcia ma to doświadczenie bezpośrednio związane z działalnością w obszarze stosunków międzynarodowych. Posiadany dorobek badawczo-publikacyjny nauczycieli akademickich oraz jakość doświadczenia zawodowego odpowiada wymaganiom kształcenia na kierunku o profilu praktycznym.

Osoby prowadzące zajęcia legitymują się niezbędnym przygotowaniem dydaktycznym, co więcej uczelnia zapewnia możliwości rozwoju kompetencji dydaktycznych. A coroczna ewaluacja nauczycieli akademickich pozwala na szybkie diagnozowanie istniejących potrzeb.

Obsada zajęć dydaktycznych nie budzi zastrzeżeń – prowadzone są one przez osoby albo posiadające niezbędne doświadczenie badawcze w danym obszarze, albo są zgodne z doświadczeniem zawodowym tychże osób.

Uczelnia zapewnia zatrudnionym osobom (nie tylko tym, dla których jest to podstawowe miejsce pracy) warunki do doskonalenia i rozwoju zawodowego. Wspiera uczestnictwo w krajowym i międzynarodowym życiu naukowym, ułatwia ogłaszanie drukiem wyników prowadzonych badań naukowych. Umożliwia także godzenie działalności zawodowej poza uczelnią z prowadzeniem zajęć. Pomimo tego, że jest to uczelnia zawodowa, zachęca i wspiera pracowników w pozyskiwaniu grantów na realizowanie różnych przedsięwzięć badawczych.

### **Dobre praktyki**

### **Zalecenia**

Zważywszy na duże doświadczenie zawodowe kadry dydaktycznej i jej wiedzę praktyczną należy zadbać o to, by w opisie modułów kształcenia wyraźnie zaznaczyć wymiar praktyczny realizowanych zajęć, zgodnie z przyjętymi założeniami profilu praktycznego.

## **Kryterium 5. Współpraca z otoczeniem społeczno-gospodarczym w procesie kształcenia**

### **Analiza stanu faktycznego i ocena spełnienia kryterium 5**

Poza formalnym gremium, jakim jest Rada Konsultacyjna oraz potwierdzonymi formalnie 17-ramowymi porozumieniami o współpracy z podmiotami o różnym charakterze (organizacje pozarządowe, konsulaty, jednostki samorządu terytorialnego, jednostki kultury, przedsiębiorcy), współpraca jednostki odpowiedzialnej za akredytowany kierunek opiera się na nieformalnych i bezpośrednich kontaktach z osobami reprezentującymi lokalne instytucje. Formy współpracy obejmują m.in. praktyki studenckie, organizację staży, wspólne konferencje, a także współpracę w ramach przygotowywanych przez studentów prac dyplomowych.

Rada Konsultacyjna powołana została przez Dziekana w październiku 2017 roku i spotyka się średnio 1-2 razy w roku, spotkania są protokołowane. W jej skład wchodzi dziesięciu członków, reprezentujących administrację publiczną (Urząd Miasta Lublina oraz Powiatowy Urząd Pracy), lokalny korpus dyplomatyczny (przedstawiciele konsulatów) oraz organizacji trzeciego sektora. Członkowie Rady wyrażają m.in. opinię na temat programu kształcenia, procesu dydaktycznego, a także rozwijania współpracy Uczelni z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Istotnym elementem jest rozszerzanie kooperacji w odniesieniu do praktyk studenckich, a także pozyskiwanie praktyków do prowadzenia zajęć dydaktycznych. Z treści protokołów Rady Wydziału, jak również protokołu posiedzenia Senatu wynika, że wnioski przedstawiane przez Radę Konsultacyjną były prezentowane na etapie podejmowania decyzji dotyczących programu studiów. O ile można przyjąć, iż interesariusze zewnętrzni współuczestniczą w określaniu efektów kształcenia i samej realizacji procesu kształcenia, o tyle brak informacji o udziale przedstawicieli otoczenia społeczno-gospodarczego w procesie weryfikacji efektów kształcenia (w trakcie samego procesu kształcenia czy też na jego zakończenie).

Uruchomiona została stała ankieta dla interesariuszy zewnętrznych, celem pozyskiwania aktualnych danych o ich potrzebach oraz sytuacji na rynku pracy. W treści ankiety uwzględniono problematykę oczekiwań w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji, które powinien posiadać absolwent kierunku stosunki międzynarodowe. Rekomenduje się powtarzanie i stałe monitorowanie wyników tego typu badań w zakresie ogólnych potrzeb kompetencyjnych w odniesieniu do przyszłych absolwentów, a także doskonalenie tego narzędzia (pogłębienie badań). Z informacji uzyskanych od przedstawicieli Akademickiego Biura Karier wynika, że standardowo po zakończeniu studiów w ramach działalności Biura przeprowadza się badanie losów absolwentów posługując się ankietą, w ramach projektu „Wyspa kwalifikacji i umiejętności – zintegrowany program rozwoju uczelni”. Brak jednak informacji o wykorzystaniu zwrotnej informacji pozyskanej w ten sposób dla potrzeb ewentualnej modyfikacji programu studiów.

W odniesieniu do praktyk studenckich Uczelnia posiada stałe, ramowe porozumienia o współpracy, dopuszcza się również realizację praktyk w oparciu o indywidualne porozumienia (dotyczy to 20-25 proc. ogólnej liczby odbywanych praktyk). Warto podkreślić, że każdemu studentowi umożliwia się skorzystanie z poradnictwa w zakresie wyboru miejsca realizacji praktyk. Zarówno liczba porozumień, jak i profil poszczególnych partnerów pozwalają na skuteczną realizację praktyk i osiąganie efektów kształcenia przez studentów. Uczelnia poprzez Wydziałowego Koordynatora Praktyk dokonuje weryfikacji każdego podmiotu zewnętrznego na etapie zawierania porozumienia, a także kontroluje proces realizacji praktyk w trakcie ich trwania (przede wszystkim poprzez kontakt telefoniczny). Obowiązują jednolite dokumenty w zakresie realizacji praktyk.

### **Uzasadnienie, z uwzględnieniem mocnych i słabych stron**

Włączanie pracodawców i przedstawicieli otoczenia społeczno-gospodarczego w procesy określania i weryfikacji efektów kształcenia ma zarówno formalny (głównie w ramach powołanej Rady Konsultacyjnej czy pozyskiwania pisemnych opinii), jak i nieformalny charakter (bezpośrednie kontakty bieżące). Dotychczasowe doświadczenia w tym zakresie stanowią dobrą płaszczyznę do rozwijania i pogłębiania współpracy, a przede wszystkim gwarantują na skuteczną realizację praktyk studenckich.

## **Dobre praktyki**

### **Zalecenia**

Pogłębianie badania opinii wśród interesariuszy zewnętrznych oraz rozszerzanie współpracy (m.in. w ramach istniejącej Rady Konsultacyjnej), służące włączaniu przedstawicieli otoczenia społeczno-gospodarczego w proces weryfikacji efektów kształcenia.

## **Kryterium 6. Umiejdzynarodowienie procesu kształcenia**

### **Analiza stanu faktycznego i ocena spełnienia kryterium 6**

Wydział współpracuje z wieloma zagranicznymi ośrodkami akademickimi, z którymi ma podpisane i realizowane umowy w ramach programu Erasmus+ na kierunku stosunki międzynarodowe. Można stwierdzić, iż wizytowana jednostka, w tym oceniany kierunek, stworzyły swoim studentom i pracownikom sprzyjające warunki uczestnictwa w międzynarodowych programach wymiany / mobilności (przede wszystkim w ramach odbywania praktyk), w tym głównie w programie Erasmus +. Z danych dostarczonych przez osoby odpowiedzialne za proces umiejdzynarodowienia wynika, że studenci kierunku brali aktywny udział zarówno w praktykach zagranicznych, jak i realizowali część okresu studiów w zagranicznych uczelniach partnerskich WSPA w ramach programu Erasmus+. W ciągu czterech lat zrealizowane zostały 32 mobilności w ramach praktyk zagranicznych, w takich krajach i firmach jak: - Grecja (kurorty i hotele współpracujące z firmami „The Tree Travel” oraz „JobTrust”, firma Deltanet Travel); - Hiszpania (kurorty i hotele współpracujące z firmą „Animafest Experience”); - Niemcy (Hausmeisterdienst, Autozentrum NRW); - Włochy (Haute Future Fashion Academy, Hotel Locanda Ca’ Foscari).

W ciągu czterech lat zorganizowanych zostało również 15 mobilności studentów kierunku w ramach realizacji części okresu studiów, w następujących uczelniach: - Università degli Studi di Salerno – Włochy; - Università degli Studi Internazionali di Roma – Włochy; - Universidad de Málaga – Hiszpania; - Haute Ecole EPHEC – Belgia; - Bergische Universität Wuppertal – Niemcy; - Duale Hochschule Baden-Württemberg Karlsruhe – Niemcy; - Université Paris-Est Créteil Val de Marne – Francja.

Kilka razy do roku organizowane są spotkania informacyjne o możliwości wyjazdu na semestr lub też cały rok studiów do państw partnerskich programu Erasmus+, a także wydarzenia międzynarodowe przybliżające inne kultury i języki, zawierające prezentacje partnerskich uczelni, pozwalające lepiej poznać ofertę edukacyjną i kraje, z którymi prowadzona jest współpraca. Studenci uczestniczą w dniu informacyjnym Erasmus+, w czasie którego mogą poznać ogólne zasady wymiany, odbywają się spotkania z uczestnikami wyjazdów, którzy dzielą się swoim doświadczeniem międzynarodowym. Zapraszani są wykładowcy z zagranicznych uczelni na cykle wykładów tematycznych oraz praktycy z przedsiębiorstw na wykłady otwarte i warsztaty praktyczne.

Studenci ocenianego kierunku mają możliwość uczestniczenia w szeregu wykładów otwartych, prowadzonych w języku angielskim przez wykładowców z uczelni zagranicznych, partnerskich. Uczelnie kształci na kierunku głównie studentów z Ukrainy. W tym kontekście, istotną inicjatywą wspierającą

zagranicznych studentów jest Szkoła Letnia oraz zajęcia z języka polskiego. W celu udoskonalenia znajomości języka polskiego studenci na I roku studiów mają 60 godzin lektoratu języka polskiego. Zajęcia są bezpłatne dla studentów. Od 2013 roku, co roku w miesiącu wrzesień, w WSPA rozpoczyna się Letnia Szkoła Języka Polskiego. Kurs trwa trzy tygodnie. W ramach wyżej wspomnianej Szkoły letniej studenci I roku studiów mogą doskonalić znajomość języka polskiego. Ponadto, od dnia 15 stycznia 2018 roku Uczelnia realizuje zajęcia w ramach Letniej Szkoły Języka Polskiego Online.

Ponadto, w ocenianym okresie współpraca z instytucjami partnerskimi obejmowała m.in. następujące formy: granty/projekty naukowe np. WYSPA kwalifikacji i umiejętności - zintegrowany program rozwoju uczelni realizowany od 01.04.2018 do 28.02.2022” dofinansowany ze środków Unii Europejskiej; wspólne badania i publikacje prowadzone w ramach poszczególnych katedr wydane poza granicami polski umożliwiające współtworzenie przestrzeni publikacyjnej (monografie naukowych, czasopism naukowych) i intensyfikację wymiany doświadczeń naukowo-badawczych z zagranicznym środowiskiem naukowym: „Aeronautica XVII. Poceedings of the International confenrence. First edition”; czynny udział w międzynarodowych konferencjach naukowych (m.in. uczestnictwo w 8th International Exhibition For High And Professional Eduaction, Overseas Studies and Students' Services; uczestnictwo w International Scientific Conference AERONAUTICA XVII., presented at the conference the paper titled „EthnicRiots in the Respublic of Kazakhstan. Decembes 1986”; wyjazdy studyjne studentów: w ramach działalności Koła Naukowego Stosunków Międzynarodowych realizowane są wizyty w siedzibach międzynarodowych instytucji i organizacji w Warszawie, a także w Brukseli, w celu poznania funkcjonowania wybranych organów UE; wyjazdy i staże zagraniczne (4 pracowników w ramach ocenianego kierunku) m.in.: International Black Sea University – Gruzja; University of Niš- Serbia; Armed Forces Academy of General M.R. Stefanic, Liptovsky Mikulas — Słowacja; Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici- Słowacja; University of Security Management in Košice- Słowacja; The University of Catania- Włochy; University of Trento- Włochy; członkostwo w międzynarodowych gremiach (radach naukowych czasopism/wydawnictw; radach naukowych konferencji; stowarzyszeniach, organizacjach itp.) i doświadczenie praktyczne w międzynarodowej przestrzeni (dyplomacja i protokół dyplomatyczny; negocjacje międzynarodowe - Konsulat Generalny RP w Chicago, Ambasada RP w Waszyngtonie; Ambasada RP w Królestwie Norwegi i Republice Islandii; Ambasad RP w Australii i Papui Nowej Gwinei; zarządzanie projektami współpracy transgranicznej, regiony i samorządy w stosunkach międzynarodowych - Fundacja Inicjatyw Menedżerskich; międzynarodowa ochrona praw człowieka, międzynarodowe stosunki kulturalne Stowarzyszenie Homo Faber).

W opinii pracowników naukowo-dydaktycznych obecnych na spotkaniu z ZO PKA, doświadczenie i wiedza, wynikająca z powyższych inicjatyw są wykorzystywane podczas zajęć ze studentami. Po dokonaniu szczegółowej weryfikacji powyższej opinii, ZO PKA potwierdza, iż wykładowcy dzięki wyjazdom zagranicznym, nawiązywanym kontaktom oraz uczestnictwie w konferencjach, które skutkują również wymianą doświadczeń naukowych i dydaktycznych, prezentują studentom szersze perspektywy kształcenia na danym kierunku. Podczas spotkania z kadrą akademicką potwierdzono też aktywność nauczycieli w procesie umiędzynarodowienia. Nauczyciele podawali przykłady licznych inicjatyw współpracy i określali wpływ tej współpracy na proces kształcenia. Informacje uzyskane od nauczycieli były zbieżne z dokumentacją raportu samooceny.

W programie kształcenia ocenianego kierunku nie zidentyfikowano obligatoryjnych oraz fakultatywnych zajęć prowadzonych w językach obcych. Wzmocnienie tego obszaru mogłoby natomiast stać się wyróżnikiem ocenianego kierunku oraz wartością dodaną absolwentów. Z informacji uzyskanych przez ZO wynika, że obecnie władze uczelni czekają na rozstrzygnięcie konkursu, w którym złożono projekt na uruchomienie programu ocenianego kierunku w językach obcych. Organizowane są dodatkowe wykłady prowadzone przez profesorów wizytujących. Studenci są wspierani przez Prodiakana ds. kierunku oraz Biuro Współpracy Międzynarodowej w całym procesie organizacji wyjazdu. Pośredniczą oni w kontakcie z uczelnią partnerską na etapie układania programu tak, aby po powrocie do Lublina



student posiadał jak najmniej różnic programowych. Jeżeli student zdobędzie 30 punktów ECTS w obszarze merytorycznie zbieżnym ze studiowanym kierunkiem, zostaje to uznane. Studenci przyjeżdżający na uczelnię z zagranicy otrzymują bogate wsparcie związane zarówno z organizacją studiów, jak i kwestiami formalno-socjalnymi. Studenci podkreślali możliwość częstego i bezpośredniego kontaktu z Prodziekanem ds. kierunku w tym zakresie. Cyklicznie odbywają się spotkania promocyjne ze studentami, którzy wrócili ze studiów na zagranicznej uczelni.

Zdefiniowano brak literatury obcojęzycznej w procesie kształcenia. Z przeprowadzonych spotkań wynika, że kadra prowadząca zajęcia nie jest nią zainteresowana. Wykorzystanie materiałów obcojęzycznych byłoby wskazane na kierunku o profilu praktycznym. Nie realizuje się słownictwa specjalistycznego w języku obcym, a jedynie w polskim. Taka wiedza mogłaby bardzo wzbogacić studentów, zwłaszcza tych, którzy rozważają podjęcie pracy w instytucjach zagranicznych. Także uczestnictwo w wykładach profesorów zagranicznych stałoby się bardziej przystępne.

### **Uzasadnienie, z uwzględnieniem mocnych i słabych stron**

Prowadzona jest efektywna polityka wspierająca internacjonalizację zarówno procesu dydaktycznego, jak i współpracy kadry prowadzącej zajęcia. Jest ona ściśle związana z profilem praktycznym, obszarami, dziedzinami i dyscyplinami, na których zostały osadzone efekty kształcenia kierunku. Władze Jednostki wykazują szczególną dbałość o umiędzynarodowienie procesu kształcenia o profilu praktycznym, zapewniając studentom możliwość odbywania praktyk zagranicznych, wyjazdów studyjnych. Pracownicy i studenci mogą korzystać z bogatej i różnorodnej oferty możliwości wyjazdów do ośrodków na całym świecie, w ramach wielu różnych programów, umów i bilateralnych kontaktów, co stwarza właściwe ramy w zakresie krajowej i międzynarodowej mobilności studentów i kadry.

Zarówno studenci, jak i wykładowcy są włączani w proces internacjonalizacji. Uczestniczą oni w programach wymian międzynarodowych, wyjeżdżają na konferencje zagraniczne, przeprowadzają wykłady gościnne. Przyjmują chętnie osoby z zagranicy. Prodziekan kierunku silnie wspiera osoby wyjeżdżające w ramach programu Erasmus+ na każdym etapie przygotowań do wyjazdu i stara się pomóc im w pokonaniu wszelkich trudności. Studenci przyjeżdżający z zagranicy otrzymują pełne wsparcie przed rozpoczęciem toku kształcenia oraz w czasie jego trwania.

### **Dobre praktyki**

#### **Zalecenia**

Zaleca się poszerzenie oferty zajęć w językach obcych.

### **Kryterium 7. Infrastruktura wykorzystywana w procesie kształcenia**

7.1. Infrastruktura dydaktyczna oraz wykorzystywana w praktycznym przygotowaniu zawodowym

7.2. Zasoby biblioteczne, informacyjne oraz edukacyjne

7.3. Rozwój i doskonalenie infrastruktury

### **Analiza stanu faktycznego i ocena spełnienia kryterium 7**

#### **7.1.**

Uczelnia dysponuje niezbędną infrastrukturą potrzebną do prowadzenia zajęć dydaktycznych. Sale wyposażone są we wszystkie niezbędne udogodnienia. Miejsca pracy studentów zapewniają bezpieczeństwo i higienę studiowania. Na uwagę zasługuje wykorzystanie pracowni komputerowych, wyposażonych w wysokiej jakości sprzęt komputerowy (co wynika z prowadzenia przez Uczelnię studiów na kierunkach inżynierskich, przede wszystkim – Informatyce). Zaawansowanie technologiczne sprawia, że część sal dydaktycznych wyposażonych jest w nowoczesne pomoce dydaktyczne, jakimi są tzw. Smart Boardy (tablice interaktywne). Wśród zajęć oferowanych na kierunku korzysta z tego na przykład „Logistyka w stosunkach międzynarodowych”.

Uczelnia posiada również kilka pracowni komputerowych, gdzie studenci mogą korzystać zarówno ze starszych modeli, jak i nowoczesnych komputerów Apple’a. Na uczelni studenci mają dostęp do bezprzewodowej sieci internetowej.

Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji jest przystosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych. Znajdują się w nim: szerokie korytarze, winda, miejsca parkingowe przeznaczone dla niepełnosprawnych, toalety z dużymi kabinami, podjazdy, wejścia bezprogowe. Uczelnia odpowiada także na potrzeby osób z zagranicy. Na korytarzach znajdują się oznaczenia pomieszczeń obsługi administracyjnej i innych tj. biblioteka w języku angielskim.

Sale, podobnie jak pozostała część infrastruktury, są dostępne bezpłatnie dla kół naukowych oraz innych zainteresowanych studentów poza godzinami zajęć. Samorząd studentów natomiast posiada osobne pomieszczenie, z którego może korzystać wedle swoich potrzeb. Uczelnia nie posiada własnej hali sportowej, zatem zajęcia wychowania fizycznego odbywają się w klubie sportowym Cube Squash & Fitness, który znajduje się kilkaset metrów od WSPA. W ramach współpracy uczelni z klubem, studenci mogą korzystać z oferty sportowej poza zajęciami na preferencyjnych warunkach. Wyzwaniem, przed którym jednak stoi Uczelnia i z którym nie w pełni sobie radzi, jest wykorzystanie infrastruktury dydaktycznej w procesie praktycznego przygotowania zawodowego. Sposób prowadzenia kształcenia w wizytowanej Jednostce powinien odpowiadać potrzebom i założeniom profilu praktycznego, czyli „w warunkach właściwych dla danego zakresu działalności zawodowej” oraz „w sposób umożliwiający wykonywanie czynności praktycznych przez studentów” (par. 6. rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów; Dz. U. 2018, poz. 1861). Ani raport samooceny, ani sylabusy modułów kształcenia, ani przegląd infrastruktury Uczelni przez ZO PKA nie wykazały, by kształcenie na kierunku w znaczący sposób odbiegało od nauczania stosunków międzynarodowych o profilu ogólnoakademickim, realizowanym w innych uczelniach w Polsce. Natomiast w mniejszym stopniu można dostrzec powiązanie posiadanej infrastruktury z kształceniem na profilu praktycznym oferowanym przez Uczelnię.

Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji jest przystosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych. Sale, podobnie jak pozostała część infrastruktury, są dostępne bezpłatnie dla kół naukowych oraz innych zainteresowanych studentów poza godzinami zajęć. Samorząd studentów posiada osobne pomieszczenie, z którego może korzystać wedle swoich potrzeb. Uczelnia nie posiada własnej hali sportowej, zatem zajęcia wychowania fizycznego odbywają się w klubie sportowym Cube Squash & Fitness, który znajduje się kilkaset metrów od WSPA. W ramach współpracy uczelni z klubem, studenci mogą korzystać z oferty sportowej poza zajęciami na preferencyjnych warunkach.

## 7.2.

Zbiory biblioteczne Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie liczą ponad 33 tysiące woluminów. Do dyspozycji studentów jest kilkadziesiąt tytułów czasopism naukowych (przy czym znaczna ich część dostępna jest w wersji elektronicznej). Czytelnia-biblioteka pozwala na komfortową pracę indywidualną i grupową. W czytelni przygotowano 32 miejsca do pracy indywidualnej. Infrastruktura biblioteczna obejmuje 5 stanowisk komputerowych z dostępem do Internetu (szybkie łącza).

Czytelnia przystosowana jest do obsługi niepełnosprawnych. W czytelni zorganizowano specjalne miejsce pracy dla osób słabo widzący i niewidomych. Funkcjonuje dobrze zorganizowany system pozyskiwania nowych – potrzebnych z punktu widzenia realizowanych zajęć pozycji książkowych (podręczników, monografii). Po pierwsze, pracownicy biblioteki dokonują na początku roku akademickiego (semestry) systematycznych przeglądów sylabusów pod kątem wymienionych w nich pozycji literatury obowiązkowej i uzupełniającej. Po stwierdzeniu braku jakichś tytułów w zasobach bibliotecznych, tytuły te są zamawiane. Po drugie, studenci korzystając ze specjalnej zakładki internetowej na stronie uczelni mogą zgłaszać potrzebę zakupu nowych pozycji książkowych. Po trzecie, każdy prowadzący może zgłaszać władzom Wydziału oraz pracownikom biblioteki potrzebę zakupu określonych pozycji książkowych. Z punktu widzenia dostępności określonych tytułów dla licznej grupy studentów podkreślić należy, że biblioteka systematycznie poszerza zbiory publikacji elektronicznych (przede wszystkim czasopism naukowych). Katalog biblioteki uczelni prowadzącej oceniany kierunek studiów wskazuje na posiadanie księgozbioru blisko 5 tysięcy pozycji książkowych bezpośrednio powiązanych z problematyką: współczesnych stosunków międzynarodowych, współczesnych organizacji międzynarodowych, polityki zagranicznej, bezpieczeństwa międzynarodowego. Przegląd dostępnej w bibliotece literatury z zakresu bezpieczeństwa międzynarodowe, polityki obronnej, terroryzmu, funkcjonowania euroatlantyckich instytucji bezpieczeństwa pozwala na sformułowanie opinii, że do dyspozycji studentów są wszystkie najbardziej aktualne i najważniejsze pozycje książkowe dotyczące tej problematyki dostępne na rynku polskim. Biblioteka dysponuje zazwyczaj kilkoma egzemplarzami danego tytułu książkowego. Przegląd zasobów bibliotecznych jednostki w zakresie nauki o stosunkach międzynarodowych daje podstawę dla stwierdzenia, że ich różnorodność oraz liczba posiadanych pozycji książkowych i czasopism naukowych stwarzają optymalne warunki dla zdobywania i poszerzania wiedzy przez studentów kierunku Stosunki międzynarodowe. Będąc w posiadaniu biblioteki podręczniki, monografie, pozycje specjalistyczne, raporty, prace zbiorowe pozwalają zarówno na odpowiednie przygotowywanie się studentów do zajęć, jak również dają gwarancję zgromadzenia odpowiedniej bazy bibliograficznej w procesie pisania pracy dyplomowej.

Zasoby biblioteczne posiadane przez jednostkę prowadzącą oceniany kierunek studiów są odpowiednie pod względem tematyki. Pozwalają one na wykonywanie zadań realizowanych w trakcie zajęć dydaktycznych oraz przygotowywanie się do tych zajęć. Dotyczą różnorodnych aspektów współczesnych stosunków międzynarodowych, w ich ujęciu przedmiotowym i podmiotowym. Pozycje książkowe oraz czasopisma naukowe zgromadzone przez bibliotekę jednostki prowadzącej oceniany kierunek studiów umożliwiają skuteczną realizację przez studentów kierunkowych i przedmiotowych efektów kształcenia w zakresie wiedzy oraz w zakresie umiejętności. Różnorodność oraz tematyka zasobów bibliotecznych gwarantuje realizację różnorodnych przedsięwzięć naukowych i praktycznych służących przygotowaniu do wykonywania zawodu.

### 7.3.

Uczelnia w sposób trwały monitoruje stan infrastruktury dydaktycznej oraz wspomagającej. Czyni się to regularnie wykorzystując pion administracji oraz WSZJK. Informacje odnośnie stanu infrastruktury pochodzą od studentów oraz nauczycieli akademickich, pozyskiwane są w ramach bieżącej ewaluacji, rozmów, przeglądów sylabusów. Uwzględniając perspektywę czasową można dostrzec progres w zakresie rozwijania stanu infrastruktury (sale oprzyrządowanie). Widoczna jest potrzeba doposażenia zasobów literatury obcojęzycznej. Studenci mają możliwość oceny infrastruktury w ankiecie semestralnej za pomocą pytania otwartego oraz w dyskusji prowadzonej przez władze wydziału podczas spotkań. Na podstawie przeprowadzanych badań sporządzony zostaje raport, w którym przedstawia się uśrednione wyniki oraz rekomendacje. W ostatniej dyskusji otwartej studenci zgłosili problemy z działaniem niektórych rzutników. Studenci oraz pracownicy mogą sygnalizować zapotrzebowanie na pozycje

biblioteczne, wpisując konkretne tytuły za pośrednictwem strony internetowej w specjalnie przeznaczonej do tego zakładce. Pracownicy biblioteki dokonują przeglądu sylabusów, sprawdzając, czy wszystkie pozycje są dostępne. Na podstawie powyższych działań zasoby biblioteki są na bieżąco uzupełniane.

### **Uzasadnienie, z uwzględnieniem mocnych i słabych stron**

Uczelnia posiada infrastrukturę dostosowaną do potrzeb prowadzenia zajęć akademickich takich, jak wykłady, ćwiczenia czy konwersatoria. Wyposażenie sal dydaktycznych nie budzi zastrzeżeń i zapewnia studentom komfortowe warunki.

Uczelnia nie wprowadziła rozwiązań, które pozwoliłyby na takie wykorzystanie istniejącej infrastruktury, by doprowadzić do kształcenia na kierunku w sposób właściwy dla danego zakresu działalności zawodowej/zarobkowej, opierając proces kształcenia o elementy praktyczne, zgodnie z przyjętym profilem kształcenia.

Infrastruktura odpowiada potrzebom studentów z niepełnosprawnością i zróżnicowanym stanem zdrowia.

**Zasoby biblioteczne wystarczające do prowadzenia zajęć, ale stwierdza się brak pozycji literatury w językach obcych.**

### **Dobre praktyki**

#### **Zalecenia**

Zaleca się powiększenie zasobów biblioteki o pozycje w językach obcych.

**Należy dokonać przeglądu sprzętu komputerowego wykorzystywanego w procesie kształcenia.**

### **Kryterium 8. Opieka nad studentami oraz wsparcie w procesie uczenia się i osiągania efektów kształcenia**

8.1. Skuteczność systemu opieki i wspierania oraz motywowania studentów do osiągania efektów kształcenia

8.2. Rozwój i doskonalenie systemu wspierania oraz motywowania studentów

#### **8.1.**

Studenci wskazują na szerokie wsparcie, jakie otrzymują od pracowników oraz władz zarówno uczelni, jak i wydziału. Podkreślają bezpośredni kontakt oraz możliwość rozmowy w przypadku wątpliwości związanych z tokiem studiowania, czy systemem wsparcia. Wszystkie zgłaszane uwagi są rozpatrywane na bieżąco. Wykładowcy prowadzą regularnie dyżury, podczas których studenci mogą skonsultować swoje oceny, prace okresowe oraz zainteresowania naukowe. Konkretnie godziny są podane na stronie internetowej oraz na tablicy informacyjnej. Władze Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji organizują dla studentów I roku spotkanie inauguracyjne, podczas którego przekazują podstawowe, najważniejsze wiadomości. Są one również publikowane na stronie internetowej WSPA, umieszczane na tablicy informacyjnej przy dziekanacie oraz wysyłane mailingiem. Źródłem niezbędnych informacji obejmujących omawianą literaturę, formy zaliczenia oraz wymagania egzaminacyjne jest sylabus. Jest on omawiany na pierwszych zajęciach. Sylabus nie zostaje opublikowany w systemie elektronicznym. Jak przyznają studenci, stanowi to dla nich utrudnienie. W programie kształcenia studentów I roku znajduje się obowiązkowy moduł „Wprowadzenie do studiowania”, na który składają się zajęcia z komunikacji interpersonalnej, ochrony danych osobowych oraz szkolenie BHP.

Studenci z niepełnosprawnościami mogą wystąpić o indywidualną organizację studiów oraz sesji egzaminacyjnej. Na Uczelni działa Pełnomocnik Rektora ds. Osób Niepełnosprawnych, który prowadzi

stałe i dodatkowe dyżury. Organizuje on również konferencje naukowo-szkoleniowe skierowane do osób niepełnosprawnych, ale także tych, którzy mają z nimi styczność – całej społeczności akademickiej i lokalnej. Głównym celem spotkań jest szerzenie świadomości na temat funkcjonowania i możliwości osób niepełnosprawnych oraz przełamywanie barier. Ponadto część pracowników administracyjnych oraz nauczycieli akademickich przeszła szkolenie z języka migowego.

Studenci są motywowani do osiągania coraz lepszych wyników poprzez m.in. informowanie o możliwości otrzymania stypendium naukowego oraz zmniejszenia opłaty za studia. Obniżenie czesnego odbywa się na wniosek studenta i jest możliwe jedynie w przypadku, gdy student był aktywny w kole naukowym, samorządzie studentów, podczas organizacji konferencji lub w innych obszarach na rzecz uczelni. Studenci mogą liczyć na pomoc wykładowców poprzez opiekę nad inicjatywami organizowanymi m.in. przez Koło Naukowe Stosunków Międzynarodowych tj. spotkania z Ambasadorem USA, czy Konsulem Ukrainy. W kolejnych miesiącach członkowie koła planują organizację debaty oxfordzkiej oraz wyjazd do Warszawy w celu odwiedzenia najważniejszych instytucji samorządowych. W realizacji wszystkich celów pomaga im opiekun naukowy. Studenci są również wspierani w organizacji inicjatyw o charakterze kulturalnym tj. konkurs Belfra Roku, juwenalia, konkurs talentów.

Władze Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji są otwarte na wnioski studentów, tj. prośba o utworzenie Rady Kół Naukowych. Uwagi zostają rozpatrzone na bieżąco, a studenci otrzymują informację zwrotną. Podobnie przebiega to w przypadku trudności związanych np. z konkretnymi przedmiotami, zgłaszanych w ankietach. Studenci są wówczas zawiadamiani o podjętych działaniach. Ponadto, odbywają się spotkania semestralne, tzw. otwarte dyskusje, gdzie studenci są pytani o opinię na temat programów kształcenia, osiągania efektów kształcenia, zasad i metod weryfikacji efektów kształcenia, kadry akademickiej, pracy administracji uczelnianej, infrastruktury oraz dostępności i aktualności informacji. Na podstawie wyników zostaje przygotowany raport, który omawia się na Radzie Wydziału.

Biuro Karier wspierające proces organizacji praktyk dokładnie analizuje dokumenty studentów oraz przeprowadza rozmowy z przedstawicielami instytucji w celu zdiagnozowania nieprawidłowości w czasie trwania praktyki i rezygnacji ze współpracy z nieodpowiednimi jednostkami. Ponadto pracownicy Biura Karier starają się rozwijać ofertę szkoleń. Prócz symulacji rozmowy kwalifikacyjnej, czy pomocy w przygotowaniu CV, studenci mogą skorzystać z treningu komunikacyjnego oraz konwersacji z native speaker'em. Regularnie odbywają się spotkania Pełnomocnika Rektora ds. Osób Niepełnosprawnych ze studentami. Władze oraz wykładowcy doskonalą system wsparcia studentów poprzez poszukiwanie nowych sposobów na ich motywowanie. Do takich działań należy zaliczyć pomoc w organizacji inicjatyw oraz rozwijaniu dotychczasowych, np. wyjazdów studyjnych na granicę polsko-ukraińską, gdzie uczestnicy obserwują pracę celników. Od 2016 roku uczelnia realizuje dodatkową inicjatywę – Projekt Kariera. W ramach cyklicznych spotkań studenci są informowani o zasadach studiowania, aktywności studenckiej, praktykach, stypendiach oraz wymianie międzynarodowej.

## 8.2.

Opinia studentów jest badana za pomocą ankiet dostępnych w systemie USOS, gdzie oceniają oni sposób prowadzenia zajęć oraz zakres poruszanej tematyki. Ponadto pod koniec każdego semestru, podczas otwartej dyskusji mogą wypowiedzieć się na temat: programów kształcenia, osiągania efektów kształcenia, zasad i metod weryfikacji efektów kształcenia, kadry akademickiej, pracy administracji uczelnianej, infrastruktury, dostępu i aktualności informacji. Dyskusja jest przeprowadzana według tego samego zestawu pytań dla wszystkich kierunków i grup. Na podstawie wyników, Dziekan Wydziału sporządza raport i przedstawia go na Kolegium dziekańskim oraz Radzie Wydziału. Na spotkaniach jest obecny samorząd studentów, którzy przekazuje wyniki oraz wnioski z dyskusji wszystkim studentom.

Wyniki z oceny dokonywanej przez studentów są wykorzystywane w procesie doskonalenia systemu wsparcia. Przykładem jest przygotowanie nowej strony internetowej WSPA w oparciu o opinie studentów przekazywane m.in. podczas otwartej dyskusji. Ponadto władze Uczelni organizują spotkania dla starostów, na których przekazują informacje dotyczące bieżących działań oraz starają się stwarzać przestrzeń do dialogu i dyskusji.

System wspierania jest także doskonalony poprzez ankiety prowadzone przez Akademickie Biuro Karier. Badane są losy absolwentów, dzięki czemu Biuro zdobywa dane m.in. na temat miejsc pracy studentów oraz wpływu nauki i badań na wykonywane obowiązki. Brak jednak informacji na temat wykorzystania wyników np. podczas modyfikacji programów kształcenia, czy w systemie wsparcia. W ostatnim czasie badani zostają również pracodawcy za pomocą ankiety telefonicznej. Na jej podstawie Biuro będzie aktualizowało listę instytucji, w których zaleca się odbywanie praktyk i staży. Akademickie Biuro Karier prowadzi również indywidualne spotkania doradcze, podczas których wspiera studenta w planowaniu jego kariery i pomaga wybrać najlepsze miejsca do odbywania praktyk.

Władze oraz wykładowcy Instytutu doskonalą system wsparcia studentów poprzez poszukiwanie nowych sposobów na ich motywowanie. Do takich działań należy zaliczyć pomoc w organizacji inicjatyw oraz rozwijaniu dotychczasowych np. wyjazdy naukowe, wydarzenia kulturalne i sportowe.

### **Uzasadnienie, z uwzględnieniem mocnych i słabych stron**

Studenci otrzymują kompleksowe wsparcie, pracowników naukowo-dydaktycznych oraz administracyjnych. Szereg działań podejmowanych w uczelni motywuje studentów do rozwoju własnych zainteresowań oraz przekuwania ich w realne inicjatywy. Bezpośredni kontakt na linii wykładowca – student ułatwia budowanie relacji korzystnych w toku studiów.

Studenci z niepełnosprawnościami są wspierani poprzez rozwiązania infrastrukturalne oraz przeprowadzane konsultacje.

System wsparcia i motywacji jest rozwijany poprzez badanie opinii studentów w ankietach podczas spotkań oraz rozmów.

### **Dobre praktyki**

Realizacja dodatkowych szkoleń oraz modułów obowiązkowych wprowadzających studentów I roku w proces studiowania.

Organizacja konferencji naukowo-szkoleniowych w celu szerzenia świadomości na temat funkcjonowania i możliwości osób niepełnosprawnych oraz przełamywanie barier.

### **Zalecenia**

Zaleca się udostępnienie sylabusów w wersji elektronicznej.

**Ocena dostosowania się jednostki do zaleceń z ostatniej oceny PKA, w odniesieniu do wyników bieżącej oceny**

| <b>Zalecenie</b> | <b>Charakterystyka działań doskonalących oraz</b> |
|------------------|---------------------------------------------------|
|------------------|---------------------------------------------------|

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | <b>ocena ich skuteczności</b>                                                                                                                                                                                                                                            |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Uczelnia, ani jednostka organizacyjna prowadząca oceniany kierunek, nie posiadają uchwalonych strategii, a jedynie misję.                                                                                                                                                                                                                    | W trakcie oceny kierunku <i>stosunki międzynarodowe</i> , Władze Uczelni dostarczyły Zespołowi Oceniającemu, obszerną dokumentację, potwierdzającą wprowadzenia działań naprawczych związanych z zaleceniami, które został przedstawione w trakcie ostatniej wizytacji . |
| W procesie wypracowywania koncepcji kształcenia nie uczestniczyli interesariusze zewnętrzni.                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| Uchwała Senatu nie zawiera przyporządkowania kierunku studiów i dyscyplin naukowych. Ten brak należy uzupełnić zachowując zgodność merytoryczną i przepisy prawa.                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| Uczelnia powinna podjąć trud budowania grona pracowniczego na bazie pracowników pierwszoetatowych. Uczelnia powinna skoncentrować wysiłki na rzecz budowy kadry pierwszoetatowców.                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| System organów odpowiedzialnych za przyznawanie pomocy materialnej dla studentów nie jest zgodny z ustawą. Podział kompetencji pomiędzy organy powołane w ramach Uczelni oraz przekazywanie kompetencji przez dziekana lub rektora odpowiednim komisjom stypendialnym jest zaburzony i wymaga dostosowania do obowiązującego stanu prawnego. |                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| Oceny i analizy – zwłaszcza w oparciu o ankiety studenckie – nie są przeprowadzane w sposób systematyczny i kompleksowy. Również system upowszechniania informacji dotyczących wyników monitorowania jakości procesu kształcenia i uzyskiwania efektów kształcenia wymaga poprawy.                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                          |

Sporządził na podstawie raportów cząstkowych  
dr hab. Krzysztof Szewior